

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA:
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İrfan ÖNCÜLER

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YURTTADUR

İSTANBUL – 2018

TEZ TANITIM FORMU

YAZARIN ADI :İrfan ÖNCÜLER

TEZİN DİLİ :Türkçe

TEZİN ADI : Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Gelişim Üniversitesi Örneği

ENSTİTÜ :İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ANABİLİM DALI : İşletme

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 08.08.2018

SAYFA SAYISI : 109

TEZ DANIŞMANLARI : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YURTTADUR

DİZİN TERİMLERİ : Finansal Okuryazarlık, Anket, Küresel Finans

TÜRKÇE ÖZET : Dünya genelinde belirgin hale gelen ekonomik çalkantı ve kriz ortamında finansal okuryazarlık seviyesinin geliştirilmesi zorunlu bir hal almıştır. Bu seviyenin toplum genelinde geliştirilebilmesi için öncelikle bu seviyenin belirlenmesi, sonrasında ise gelişime yönelik adımların saptanması ve bir program ya da politikaya bağlı olarak bu adımların atılması gerekmektedir.

DAĞITIM LİSTELERİ :1.İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İrfan ÖNCÜLER

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA:
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İrfan ÖNCÜLER

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YURTTADUR

İSTANBUL – 2018

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

İRFAN ÖNCÜLER

...../...../2018

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İrfan ÖNCÜLER' in “**Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi Örneği**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı İşletme Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YURTTADUR
(Danışman)

Üye.....

Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÇÖP

Üye.....

Dr. Öğr. Üyesi Gül Nihan GÜVEN YEŞİLDAG

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2018

Pof. Dr. Nezir KÖSE
Enstitü Müdürü

ÖZET

Gelişen teknolojik unsurlar ve ortak ekonomik hareketlenmeler sonucunda finans alanındaki gelişmeler her geçen gün daha "küresel" bir nitelik almaktadır. Yaşanan bu gelişmeler bireylerin ve ülkelerin finans alanında bilgi ve donanım seviyelerini yükseltmelerini gerekli kılmaktadır. Yüksелеcek bilgi seviyesinde geliştirilmesi gereken en önemli unsur olarak finansal okuryazarlık konusu öne çıkmaktadır.

Dünya genelinde belirgin hale gelen ekonomik çalkantı ve kriz ortamında finansal okuryazarlık seviyesinin geliştirilmesi zorunlu bir hal almıştır. Bu seviyenin toplum genelinde geliştirilebilmesi için öncelikle bu seviyenin belirlenmesi, sonrasında ise gelişime yönelik adımların saptanması ve bir program ya da politikaya bağlı olarak bu adımların atılması gerekmektedir.

Yapılan tez çalışması kapsamında finans alanındaki genel gelişmeler ve eğitim düzeyinin etkileri, geçmiş dönem eserleri ve bulguları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerin ışığında, Türkiye'deki finansal okuryazarlık konusunun son durumunun en somut halini elde etmek üzere üniversite öğrencileri üzerinden bir anket çalışması yürütülmüştür. Anket çalışmasının sonuçları ile genel bilgiler eş zamanlı değerlendirilerek belirlenen hedef kitleye ait finansal okuryazarlık seviyesinin geliştirilmesi için atılması gereken adımlar ve bu adımların gerekliliği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler; Finansal Okuryazarlık, Anket, Küresel Finans

ABSTRACT

As a result of developing technological factors and common economic activations, developments in the field of finance are getting more and more "global" characteristic. These developments require individuals and countries to upgrade their knowledge and skills in financial areas. Financial literacy is the most important factor that needs to be developed at the rising the level of knowledge in finance.

The development of the level of financial literacy has become compulsory in the context of the economic turmoil and crisis that has become evident throughout the world. In order to develop this level in the whole society, it is necessary to determine this level first, then to identify the steps for development and to take these steps depending on a program or policy.

Within the scope of the thesis, general developments in finance and the effects of education level were evaluated based on previous period works and findings. In the light of this assessment, a survey on university students to get the most concrete form of the current state of financial literacy issues in Turkey were carried out. The results of the survey study and general information were assessed at the same time to determine the necessary steps to be taken to develop the financial literacy level of the target group and the necessity of these development steps.

Keywords; Financial Literacy, Survey, Global Finance

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	V
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: FİNANS	3
1.1. FİNANS KAVRAMININ TANIMI.....	3
1.2. FİNANSAL TABANA YAYILMA.....	4
1.2.1. Finansal Eğitim.....	6
1.2.1.1. Finansal Eğitimin Avantajları.....	7
1.2.1.2. Finansal Eğitimin Önemi.....	8
1.2.2. Finansal Davranışlar.....	9
1.2.3. Finansal Ürün ve Hizmetlere Erişim.....	14
1.2.3.1. Finansal Tüketicinin Korunması.....	16
İKİNCİ BÖLÜM: FİNANSAL OKURYAZARLIK	19
2.1. OKURYAZARLIK KAVRAMI	19
2.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TANIMI VE ÖNEMİ.....	21
2.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ALT KAVRAMLARI	27
2.3.1. Temel Para Bilgisi.....	27
2.3.2. Gelir Konusundaki Tanımlamalar Hakkında Genel Bilgi.....	28
2.3.3. Para İdaresi Hakkında Bilgi.....	29
2.3.4. Tasarruf ve Yatırım Hakkında Bilgi.....	31
2.3.5. Harcama ve Borçlanma Kavramları Hakkında Genel Bilgi.....	34
2.4. FİNANSAL KÜRESELLEŞME VE BERABERİNDE GETİRDİKLERİ.....	35
2.4.1 Finansın Küreselleşmesi.....	36
2.4.1.1. Finansal Küreselleşmenin Ekonomilere Katkıları.....	37
2.4.1.2. Finansal Küreselleşmenin Ekonomilere Zararları.....	38
2.4.1.3. Finansal Küreselleşmeyle Birlikte Kompleks Finansal Ürünler... 38	
2.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN AİLE VE TOPLUM GELİŞİMİNE KATKISI.....	39
2.5.1. Finansal Okuryazarlığın Bireye Sağladığı Kazanımlar.....	45
2.5.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sisteme ve Ekonomiye Katkıları ...	49

2.6. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI	52
2.7. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE BİREY, AİLE, TOPLUM BAĞLANTILARI	54
2.8. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİM.....	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	61
3.1. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	62
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	62
3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	63
3.5. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ.....	63
3.6. VERİLERİN ANALİZİ.....	63
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	65
4.1. GÜVENİRLİLİK ANALİZİ SONUÇLARI.....	65
4.2. FREKANS ANALİZİ SONUÇLARI.....	66
4.3. T TEST VE ANOVA SONUÇLARI.....	81
4.4. KORELASYON VE REGRESYON ANALİZİ SONUÇLARI.....	95
SONUÇ.....	101
KAYNAKLAR.....	106

TABLolar LİSTESİ

TABLO	SAYFA
Tablo 1. Güvenirlilik Analizi.....	65
Tablo 2. Finansal Okuryazarlığa Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	65
Tablo 3. Finansal Okuryazarlık Dağılımı.....	66
Tablo 4. Yaş Dağılımı.....	66
Tablo 5. Kişisel Bilgiler Dağılımı.....	67
Tablo 6. Okul Bilgileri Dağılımı.....	68
Tablo 7. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Temel Para Bilgisi Alt Boyutu Dağılımı..	70
Tablo 8. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi Alt Boyutu Dağılımı.....	72
Tablo 9. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Para İdaresine İlişkin Bilgi Alt Boyutu Dağılımı.....	74
Tablo 10. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi Alt Boyutu Dağılımı.....	76
Tablo 11. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi Alt Boyutu Dağılımı.....	79
Tablo 12. Cinsiyete göre T Testi.....	81
Tablo 13. Sınıfa Göre ANOVA.....	83
Tablo 14. Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA.....	85
Tablo 15. Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA.....	87
Tablo 16. Aylık Gelire Göre ANOVA.....	89
Tablo 17. Ailedeki Kişi Sayısına Göre ANOVA.....	91
Tablo 18. Ana Bilim Dalına Göre ANOVA.....	93
Tablo 19. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Toplam Puan Ve Alt Boyutları Arasındaki İlişki Analizi.....	95
Tablo 20. Temel Para Bilgisi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi.....	97
Tablo 21. Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi.....	97
Tablo 22. Para İdaresine İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi.....	98
Tablo 23. Tasarruf Ve Yatırıma İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi.....	98
Tablo 24. Harcama Ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi.....	99
Tablo 25. Hipotezler ve Kabul/Red Sonuçları.....	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL

SAYFA

Şekil 1: Finansal tabana yayılımın oluşumu..... 5

ÖN SÖZ

Yüksek Lisans tez çalışması süresince desteklerini esirgemeyen, bilgi ve donanımını her anlamda paylaşarak çalışmada büyük pay sahibi olan danışmanım sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YURTTADUR'a, yüksek lisans eğitimine teşvik eden desteklerini ve bilgisini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÇÖP'e öğrenim hayatımın tamamında yanımda olan eşime, aileme teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Geleceğin en önemli mücadele alanı hiç kuşkusuz insanlığın ekonomi alanında atacağı adımlardan oluşacaktır. Öyle ki geleceğin yetişkin ve iş sahibi bireyleri olarak günümüzdeki üniversite öğrencilerinde finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması ve finans araçlarının kullanımında daha etkin olunması; bu araçların kullanımının yaygınlaşması yolunu açacaktır. Kısa bir süre sonra iş yaşamına katılarak düzenli bir gelir sahibi olacak öğrencilerin aktif bir yaşam tarzına sahip olması, para yönetimi konusunda farklı adımlar atmasına neden olacaktır.

Günümüzde yaygınlaşan temel düzey kredi kartları kullanımları, bireysel krediler, sigortalar, finans tabanlı verilerin izlenmesi ve kaydedilmesi gibi finans yönetimi unsurlarında bulunan eksikliklerin giderilmesi önem taşımaktadır.

Teorik olarak, finansal ürün ve hizmetlerin nasıl işlediği ve hangilerinin bireysel çıkarlara yönelik olduğuna ilişkin bilgi sahibi olma, finansal kararlar almada nasıl ve ne zaman adım atma noktasında bireylere yardımcı olacaktır.

Finansal ürünler hakkında bireylerin ve kitlelerin geçerli düşüncelere sahip olabilmesi, sahip oldukları donanım yeterliliğine bağlı olarak ciddi değişkenlikler göstermektedir. Değişkenlik ölçütünün vücut bulmuş halini ülke ekonomilerinin genel halinden başlayarak toplumların sosyoekonomik yaşantılarının gidişatına uzanan silsile içinde açıkça gösterecek onlarca örneğe rastlanabilir.

Birey ve toplumun ekonomi ve finans kavramlarına yönelik alışkanlık ve görüşlerinin çocuk yaşta verilen eğitimin yanı sıra, bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı güçlüklerle ve aldığı eğitimle de şekillendiği bilinen ve ispatlanan gerçeklikler arasındadır.

Yapılan araştırmalarda temel eğitimin doğruya en yakın olarak uygulandığı ülkelerde ve toplumlarda finans alanında bireysel başarıların toplumsal refaha büyük etki yaratacak güçte gerçekleştiği görülmektedir. Buna ek olarak bireyin ailede aldığı eğitim ve dünyanın dönüşüm hareketi içinde ülkesinin yaşadığı değişimlerden etkilenerken şekil verdiği finans görüşünün üyesi olduğu toplumların ilerleyişine yön verdiği bilinen bir gerçekliktir.

Belirlenen sonuçların gösterdiği üzere finans kavramının insan hayatında edineceği yeri etkileyen birçok gelişim süreci elementi bulunmaktadır. Ekonomi tabanlı araştırmaların çoğunluğu bu alanda bilgi ve gelişim ortaya koymaya çalışmakta, akademik dünya ile birlikte somut ekonomi aktörleri de bu gelişimin en büyük takipçisi haline gelmektedir. Yaşanan değişim ve gelişimlerin gelecek dönem ekonomi ve finans modellerinin ana yazılımı ve iskeletini oluşturacağı şüpheye yer bırakmayan bir yorum halini almıştır.

Bu bağlamda ele alarak değerlendirilen finansal okuryazarlık konusu, işlenişine bağlı kalınarak üç bölümden oluşacaktır. Bu bölümlere göre birinci bölümde finans kavramının anlamı, tabana yayılma ve eğitim içerikleri ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde finansal okuryazarlığın tanımı ve önemine, alt kavramlarına, aile ve toplumda yaratacağı gelişim bazlı katkısına değinilecektir. Çalışmanın son bölümünde ise İstanbul ilinde yer alan İstanbul Gelişim Üniversitesi öğrencileri ile yapılan anket çalışmaları ve analiz sonuçlarına yer verilecektir. Anket çalışması ile elde edilen sonuçlar genel literatür taramaları sonucu ulaşılan bilgilerle karşılaştırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANS KAVRAMI

1.1. FİNANS KAVRAMININ TANIMI

Kişilerin günlük yaşantılarında finans kavramı ile pek çok kez karşılaşması söz konusudur. Diğer bir ifade ile toplumlar ve örgütler bu kavram ile birlikte (iç-içe) bir yaşam sürebilmektedir. Öyle ki yaşamsal faaliyetler adına finans olmazsa olmazlar arasında ilk sırada yerini alabilecek ciddiyettedir. Bu sebeple örgütlerdeki başarılı finans kavramı algı ve yönetiminin toplumda bireysel olarak da sağlanması oldukça önemlidir.

Fransızca “finance” kelimesinden Türkçeye geçen finans kavramı, mali işlemler, mal ve para olarak tanımlanmaktadır¹. Maddi sermaye yönetimi söz konusu olması finans kavramının kişiler, kurumlar ve ülkelere kadar herkesi ilgilendiren kavram olarak görülmelidir. Ayrıca finans kavramı paranın yönetim bilimi ve sanatı olarak adlandırılabilir. Finans kavramının bilim tanımlaması mevcut gerçeklerden faydalanmak ve bu durumlardan bir sonuç elde etme amacı olan sistematik bir bilgi serisi kaynaklıdır. Sanat tanımlaması ise maddi kaynakların yönetiminde farklı ve yaratıcı yerinde tercihler tespit edebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır².

Küreselleşen ve değişerek günümüze gelen şartlar dünya genelini etkilemekte ve finans kavramının da farklı özellikli türevlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu farklılıklara bakıldığında finansın genelleşmesinden ziyade alt yapıya ayrılması veya sektörel biçimde irdelenmesi-ele alınması gerekmektedir. Bu irdelenmede finans kavramı ilk olarak kişisel ve kamu olarak alt birimlere bölünebilir. İlk bölümlenme olan kişisel bölümlenmede işletme ve bireysel finans kavramları ele alınır. İkinci bölümlenme olan kamu finansı ise devlet ve ilişkili kuruluşları içine alan bir bölüm olmaktadır.

“Dünya ülkelerine bakıldığında gelişmenin belirli bir süreklilikte devam ettiği görülmektedir. Değişerek gelişen finans kavramı her geçen gün bünyesine yeni

¹ Aysel Gündoğdu, **Finansal Piyasalar Ve Kurumlar**, Seçkin Yayınevi, 2016, s. 27

²Osman Okka, **Finansal Yönetim: Teori Ve Çözümlü Problemler**, 4. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2010, s. 6

özellikler katmaktadır. Tüm bu gelişimler doğrultusunda finansı iki alt kavramda sınıflandırmak söz konusu olabilmektedir. Bu alt kavramlar kamu ve kişi finansıdır³.” Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıkları üzerine düzenlenmesi sebebi ile kişisel finans kavramı ön plana çıkarmaktadır.

Finans kavramı insanlık tarihi boyunca önem verilen kavramlar arasında yer almaktadır. “Bu önemle ilgili olarak literatüre bakıldığında Ellen Richards’ın girişimleri dikkati çekmektedir. Richards, birey ve ailelerin her hangi bir alanda gelişim gösterebilmesi adına ekonomiye önem vermesi gerektiğini belirtmektedir. Yapılan girişimler sonrası Richards, düşüncesini dünya geneline duyurma adına 1899 yılında aile ekonomisi hareketlerini başlatmıştır. Girişimler bununla sınırlı kalmayıp devam eden yıllarda bu alanda kuruluşlar kurulmuş ve kişisel finans kavramına oldukça önem verilmiştir⁴.”

1.2. FİNANSAL TABANA YAYILMA

İnsanlığın var oluşundan itibaren günümüze gelen değişimler sonrasında gelişen şartlar (maddi, çevresel, vd.)ile toplumsal yaşamda kalite üst seviyelere ulaşmış, yaşamsal süreler artmış, bunun sonucunda da sağlıklı bireyler, benzer olmayan yaşam biçimleri ve boş zamanların ortaya çıktığı görülmüştür. Tüm bu olumlu gelişmelere karşın finansal açıdan bir gelişme yakalanabilmesi için bazı zorlu şartların ortadan kaldırılması ile mümkün olabilecektir. Ekonomik kaynakları ya da gelir seviyeleri orta-üst seviyelerde olan kesimlerde bu durum sağlanabileceği gibi orta seviyenin altında kalan kesimlerde bu durum söz konusu olamamakla birlikte çeşitli zorluklar (uyum sağlayamama, sağlıksızlık, isyan, suç, vb.) ortaya çıkabilmektedir.

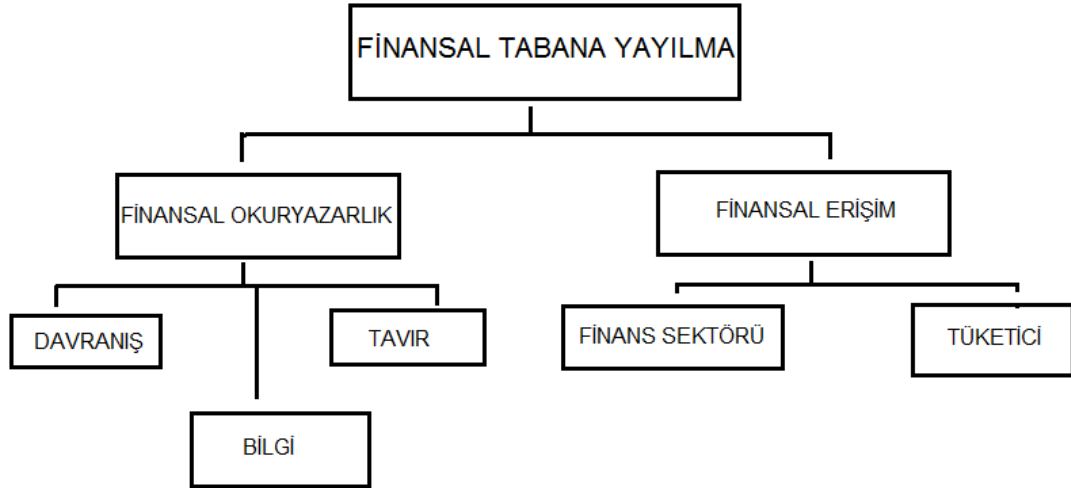
İnsanların sahip olduğu ekonomik seviye ve gelirlerdeki değişimler yaşam şartlarını etkilemekte, bu etkileşim bireylerin eğitim seviyelerini de somut biçimde değiştirmektedir. Bu değişime örnek vermek gerekirse; orta-üst seviyelerde gelire sahip bireylerin eğitim seviyeleri diğer alt seviyelerdeki gelire sahip bireylere göre daha yüksek olmaktadır. “Eğitim seviyeleri arasında görülen bu tür farklılıklara benzer olarak finansal okuryazarlık eğitimi de aynı yönde hareket etmektedir.

³ Paramasivan, C. and Subramanian, T. *Financial Management*, New Age International Publishers, Delhi, India, 2009, s. 3

⁴ Vassar Collage, Ellen Swallow Richards, Vassar Encyclopedia, 2005, <http://vcencyclopedia.vassar.edu/alumni/ellen-swallow-richards.html> (Erişim Tarihi:20.01.2018)

Dolayısıyla finansal okuryazarlık seviyelerinde görülen bu farklılık (düşük gelir seviyelerinde finansal okuryazarlığın çok düşük olması) sebebi ile finansal okuryazarlık eğitimlerinin düşük gelir seviyeli kesime aktarılması oldukça önem teşkil etmektedir. Bu önem nedeniyle finansal okuryazarlık seviyelerini arttıran girişimlerin, temel eğitim seviyelerinde gerçekleştirilmesi haklı bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır⁵.”

Literatüre bakıldığında finansal tabana yayılma kavramı, arz ve talep içerikleri ile oluşmaktadır. Bu içeriklere bakıldığında arz finansal erişime ve talebin ise okuryazarlığa karşılık görülmektedir. Bu oluşumda tabana yayılma kavramının en önemli safhası olan finansal okuryazarlık bölümünde davranış, tavır ve bilgi yer almakla birlikte finansal erişim kısmında finans sektörü (arz) ve tüketici (talep) kavramları yer almaktadır (şekil 1).

Şekil 1: Finansal tabana yayılımın oluşumu⁶

Geriyeye dönük incelemelere bakıldığında finansal tabana yayılma kavramının üzerinde durulmayan, diğer bir ifade ile toplum geneline yayılma amacı ile hedef-amaçları belirlenmeyen bir kavram olduğu görülmektedir. Geçmişten günümüze bakıldığında bu kavramın farklı kuruluşlar ve araştırmacılarca önemsendiği görülmektedir. Örneğin Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından hazırlanan 2014-2016 Stratejik Planı'nda, finansal tabana yayılmanın finans sektörü dışında kalan kesimlerin geri kazanılarak sektöre dahil edilmesi, sektör hizmetlerinin aynı şekilde

⁵Saliha Seçil Bayram, *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Eskişehir, 2010, s.3

⁶ Türkiye Ekonomi Bankası, *Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi*, 2014, s. 2 <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2018)

ulaşmadığı kesimlere daha verimli biçimde ulaşımının desteklenmesi ve teşvik edilmesi ile açıkça belirlenmekle birlikte⁷ akademik alanda yapılan finansal okuryazarlık içerikli birçok çalışmada yerini almıştır⁸.

1.2.1. Finansal Eğitim

Ülkelerde meydana gelen ekonomik kriz, maddi sorunlar gibi finansal hareketlilikler; ülke, kurum ve bireylerin olumsuzluklar ile karşı karşıya kalmasına neden olabilecektir. Görülen bu hareketliliklerin inişli ve çıkışlı özellik göstermesi sonucunda kriz ile mücadele ve yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için finans kavramı adına bir bilinçlenme veya eğitim gerekliliği de oldukça önemlidir. Kurum girdileri, mali gelir ve gider dengeleri, çıktılar gibi birçok maddi etkilenmeleri sağlayan kavramın faaliyetlerin devamlılığı bakımından oldukça önemli olduğu aşikârdır. Dünya ülkelerinde maddi kaynakların (para, döviz, kıymetli evrak vb.) önem ve bilgilerinin tespiti finansal eğitim ile sağlanabilir⁹.

Eğitim kavramı her alanda insanlara önemli bilgiler aktarmaktadır. Bu eğitimlerden birisi olan finansal eğitim benzer şekilde; kurum veya toplumların finans ürünleri ve kavramlarının benimsenmesini sağlayan bir kavramdır. Bunun yanı sıra insanlar alacakları finansal eğitimler ile öğrenmeyi ve bilgilendirmeyi sağlama, finans etkili dalgalanmaları, tehlike ve riskler ile avantajlı durumların (kısa süreli fırsatlar, vb.) hızlı ve doğru biçimde tespitini sağlama adına birçok farklı kavramı benimsemiş olacaktır. Tüm bu benimsemelere ek olarak doğru tercihler, başarılı fizibilitelerin yapılması, maddi ve diğer destekler adına ilgili mercilerin tespit edilmesi, finans ivmesinin istikrar, güven ve pozitif seviyelerde seyretmesini sağlayan süreçte finansal eğitim ile sağlanabilecektir¹⁰.

Bireyler, şirketler ve toplumların finans alanında faaliyet göstermesi, her hangi bir türde işlem yapması adına bu alanda bir bilgi birikimi gerekmekte olup risklere karşı doğru analiz yapılabilmeye yeteneğini gerektirmektedir. Diğer bir ifade ile finans

⁷ Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), **2014-2016 Stratejik Plan**, 2014, <http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=1005&ext=pdf> (Erişim Tarihi: 13.01.2018),

⁸Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, "Finansal Okuryazarlık", <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim Tarihi: 04.02.2018),

⁹Adam Son Norman, "Importance Of Financial Education In Making Informed Decision On Spending", *Journal Of Economics And International Finance* Vol. 2 (10), 2010, ss. 199-207. http://www.academicjournals.org/article/article1379511994_Norman.pdf (Erişim Tarihi: 11.02.2018)

¹⁰OECD, **International Conference On Financial Education: Taking Financial Literacy To The Next Level: Important Challenges And Promising Solutions**, Washington D.C., 2008

eğitiminin önemi, tüm bu özelliklerin bir kaçının veya tamamının başarılı sergilenememesi durumlarında daha somut biçimde görülebilmektedir. Örneğin bu özellikler yeterli seviyede başarı ile sergilenmediği durumlarda maddi krizler, ekonomik kayıplar ve iflas gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısı ile finansal eğitimin finansal okuryazarlık ile etkileşimli olarak önemi burada daha somut biçimde anlaşılacaktır.

Finans alanındaki karmaşıklıkların, ürün yelpazesinde kendisine daha fazla yer bulması, bir takım (durum veya finans alanı içerisindeki kararları yakından etkileyebilecek) etkenlerin şeffaf olmaması durumunu ortaya çıkararak doğru tespitlerin elde edilememesine sebebiyet verebilir. Bu durumun sonuçları finansal eğitimsizliğe eklendiğinde birey, kurum ya da toplumları geniş çaplı kriz ve iflaslara sürükleyebilmektedir. Örneğin toplumlarda tüketim özelliğinin artmasını sağlayan, önceki yıllara oranla rekabet kavramını üst seviyelere çıkaran serbest piyasa kavramı bunlarla yetinmeyip bireylerin borçlanmalarını da çok yüksek seviyelere çıkarabilmektedir. Bu sonuçlar sonrasında ise bireylerin serbest piyasa ve özellikleri ile başarılı biçimde baş edebilmesi, yaşamını yeterli standartlarda sürdürebilmesi adına finansal eğitime olan gereksinimin zorunlu olması gerektiğine işaret etmektedir¹¹.

1.2.1.1. Finansal Eğitimin Avantajları

Finansal eğitim kavramına bakıldığında bireyin, kurum ve ülkelere finans bakımından katkıları üst seviyelerde olduğu görülebilecektir. Ancak finansal eğitiminin amaçları sınıflandırılacak olursa bireysel refah, istikrar-piyasa ve toplumsal refah kavramları olarak üç başlıkta incelenebilir.

Finansal eğitiminin bireysel refah bakımından avantajları tüm bireyleri yaş, cinsiyet gözetmeksizin kapsamaktadır. Eğitim ile bireylerin farkındalık ve finansal bilgileri arttırılmakta ve finansal davranışlar ani veya sistematik (faiz artışı, ekonomik fırsatlar, ani kriz, vb. dalgalanmalar) hareketlere olan yaklaşım ve analiz yeteneği geliştirilebilmektedir.

¹¹Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, 2011, s. 79-80, http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/3b95f7ac-a33f-467f-89c9-ffeaa012c4a1/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES (Erişim Tarihi: 28.02.2018)

Finansal eğitimin istikrar ve finansal piyasalara olan katkısı dikkate alındığında eğitimin sadece bireysel katkı sağlayan bir durum olmadığı görülecektir. Diğer bir ifade ile eğitim sadece kişisel gelişime katkı sağlamayıp sistemlerin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Finansal eğitimi başarı ile benimseyen bireyler finansal piyasalarda eğitimsiz bireylere karşın daha bilinçli ve farkındalığı yüksek bireyler olarak hareket edecektir. Bu farklı hareketler ile doğru seçimleri doğru zamanlama ile sağlayacak olan bireyler finansal piyasaların hareketliliğine ve rekabet kavramının da üst seviyelere çıkmasına tetikleyici mekanizma olarak imkân sağlayacaktır¹².

1.2.1.2. Finansal Eğitimin Önemi

Finans alanında birbirileri ile en çok karıştırılan iki kavram finansal eğitim ve tüketicilerin korunmasıdır. Birbiri yerini dolduramayacak ama birbirinden ayrı düşünülemez bu iki kavram finansal okuryazarlığın odak noktasını oluşturmaktadır. Tüketicilerin korunması konusunda doğrudan bir rol oynamıyor olsa da finansal eğitim tüketici bilinçlenmesi konusunda etkin rol oynamaktadır. Bu iki kavram ortak misyonlarda birleşmelerine karşın bu sonuca giden farklı yollara ve tekniklere sahiptirler. Her iki kavram da tüketicinin refah düzeyinin yukarı yönlü eğilimde kalmasını ve olası zararların önüne geçilmesini hedeflemektedir. Finansal dokümantasyon ve informasyonun elde edilmesi ise her ikisinin de ortak paydasıdır. Aralarındaki ayrımı basitçe anlatmak gerekirse tüketicinin korunması yine tüketici adına yaşanan olumsuzluklarda yasaların yaptırım gücünün finansal kurumlar aracılığı ile kullanılmasını anlatırken finansal eğitim bu donanımların edinilmesi yolunda eğitim ve danışmanlıkların tümünü temsil etmektedir¹³.

Genel olarak; finansal eğitim, finansın hem tüketici hem de yatırımcı tarafında yapılacak geliştirmelerle birlikte finansal ürün, riskler, kavramlar ve hizmetlere ilişkin bireysellik ve ayırt edebilme özelliklerinin kazandırılmasıdır. Buna ek olarak finansal tüketicinin korunması, konusu gereği bu zümrenin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için her alanda finansal ürün ve hizmetin sağlayıcıları ile bu imkânlardan faydalanmak isteyenler arasındaki adilane ve yeterlilik sahibi ilişkilerin oluşması ve korunması anlamına gelmektedir¹⁴.

¹² TCMB, *Finansal İstikrara Yönelik Gelişmeler*, 2013, s.81-82

¹³ Bayram, a.g.e., s. 4

¹⁴ Gündoğdu, a.g.e., s. 31

Finansal ulaşılabilirlik ve finansal eğitim, ülke ekonomilerinin kalkındırılması, geliştirilmesi ve bu alanlarda sürdürülebilirlik yakalanabilmesi için finans dünyasında önemli bir yer tutmaktadır. lkeleri oluşturan bireylerin ekonomik kaygılarının gidermek için kendileri için makul olan çeşitli yatırımlara yöneltmeleri ve bu yönelimlerin tutarlı olabilmesi adına minimum düzeyde finansal okuryazarlık düzeyinde olmaları gerekmektedir¹⁵. Buna ek olarak finansal risklerin günümüzde bireylerin hayatlarını doğrudan etkilediği su götürmez bir gerçek halini almıştır. Buna bağlı olarak finansal eğitim hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Finansal eğitimin gerekliliğini ortaya koyan bazı unsurları sıralayacak olursak;

- Karar alma mekanizmasında bireyselleşmenin yükselişte olduğu günümüzde riskler de bu durumla doğru orantılı olarak artmaktadır. Riskleri minimize edebilmek için finansal bilgi koşul olmuş haldedir.

- rn çeşitliliğinin ekonomi tarihinin en st seviyesine yükseldiği ve bilgi kirliliğinin de aynı Şekilde yoğunluğunu artırdığı günümüz ekonomilerinde bireylerin doğru karar verebilmeleri için bireylerin eğitim düzeyinin yüksek olması gerekmektedir.

- Borç yükünün hızla yükseldiği günümüzde yatırımlarda doğru tercihler yapılabilmesi adına finansal bilgi seviyesinin st noktada olmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

- Daha doğru kararlar veren bireylerin toplumsal refaha doğrudan katkısı olacaktır. Bilinçli olarak edinilen krediler ile hareketlenen piyasalar bu duruma somut örnek olarak verilebilir¹⁶.

1.2.2. Finansal Davranışlar

Finansal argüman ve bilgilerin günlük hayatta bireysel para birikimi sahip olma hareketinden kredili ve taksitli alışverişe kadar kullanımına genel olarak finansal davranışlar denilmektedir. Bazı dinamiklerin ve pratiklerin değişkenlik göstermesi ile birlikte yapılan araştırmalar gösteriyor ki bu davranışlar 4 ana başlıkta ve basitten yoğuna Şu Şekilde toparlanabilmektedir.¹⁷

¹⁵ T.C. Kalkınma Bakanlığı, **Stratejik Planı**, 2014, s. 38

¹⁶ T.C. Kalkınma Bakanlığı, a.g.e., s. 38

¹⁷ İrem Mermer, Tüketiciler Güven Endeksi Ve Hisse Senedi Getirileri İlişkisi: BIST zerine Bir Uygulama, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara, 2014, s. 5 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

1. Nakit Akımı Yönetimi: Kişisel mevduat hesapları, fatura ödemeleri, finansal kayıtlara sahip olma, tüketim ve harcama planı ile genel bütçe tasarımı gibi davranışları temsil etmektedir.
2. Kredi Yönetimi: Kredi kartı edinme, bu kartı sahip olduğu avantajlara göre kullanma, edinilen borçları programa bağlı olarak ödemeyi kapsar.
3. Birikim: Birikim hesaplarına sahip olma, beklenmeyen durumlar için birikim sahibi olma, ev, araç gibi ürünlere sahip olacak miktarlarda mal varlığı edinebilme durumlarıdır.
4. Yatırım: Bir genel ya da özel emeklilik hakkına sahip olma, yatırım hesapları edinme, hisse senedi, tahvil ve bono alma gibi etkinliklerdir.

Bahsi geçen bu maddelerde bireylerin tutarlılık ve başarı oranı ise basit yapılı davranış profilinden karmaşık ya da yoğun olana doğru artış göstermektedir. Bu durum finansal bilgi düzeyinin düşük seyrettiği topluluklarda daha güçlü bir hal almaktadır.

A.B.D.'de NFCC adlı bir kuruluş tarafından yapılan ve sonuçlarının güncelliği 2007 yılına dayanan araştırmalara göre bireylerin finansal bilgi ve hareketlerinin şekillenmesi eğitim kurumları ya da okullardan çok evde ve aile ortamında vücut bulmaktadır. Bireylerin birikimleri ile ev, araba almak gibi yatırımlara yönelimlerinde aile içi yapının ya da sosyal ortamlarının oldukça etkisinde kaldıkları görülmüştür.¹⁸

Bireylerin çocuk yaşta şekil almaya başlayan finansal davranışlar serisi dış sosyal ortamdan çok aile içi yaşantısından ve bunların arasında da en çok babanın modelinin etkisinde kalmaktadır. Bu nedenle hem çocuk yaşta olan hem de gelir anlamında ailesine bağımlı yaşayan bireylerin finansal okuryazarlığının seviyesinin belirlenmesinde ve bunun finansal davranışlar bütününe dönüşümünde ailelerin finansal tavır ve politikaları önemli yer tutmaktadır.

En temel finans aracı olan paranın edinilmesi, biriktirilmesi ve değerlendirilmesi süreci ailenin temel yapısını oluşturan anne ve babanın tutumuyla doğrudan ilintilidir. Tüm bu belirleyici özelliğine rağmen ailelerin bu bilgi aktarımında yetersiz kaldığı durumlar ya da kitleler görülmektedir. Bu nedenle aile içi eğitim kadar okul eğitimi de bu alanda yetiştirilen bireylerin bilgi düzeylerini belirlemekte

¹⁸ NFCC (National Foundation for Credit Counselling) Konsey Toplantı Bildirisi, 2007: 1-2

çok önemli rol oynamaktadır. Buna ek olarak aile büyüklerinin kendi geçmişlerinde, özellikle de çocuklarının içinde buldukları yaş grubunda oldukları dönemi günümüzle karşılaştırdıklarında ciddi farklar görmektedirler. Tüm bu bilgiye karşın yapılan araştırmalarda 13-18 yaş arası grubunda bulunan bireylerin üçte ikisi ailelerinden bu konuda finansal yaklaşımlar, öğretiler beklemektedirler.¹⁹

Birçok aile çocuklarının finansal öğretiler ile gelişim sürecini "kendi başlarına" yürütmeleri konusunda hemfikir oldukları bilinmektedir. Ailelerin bu yolda ilerlemesini istedikleri çocuklarına ulaşabilecekleri hedefler ve sorumluluklar vererek çocuklarının gelişimlerinde üstlerine düşen görevi yerine getirmeye çalıştıkları görülmüştür. Böylece literatürde "finansal sosyalizasyon" olarak tanımlanan bireyin finansal dinamiklere yönelik bilgi, davranış ve muhakemelerinin gelişim sürecinin daha kolay ilerleyeceğini düşünmektedirler²⁰.

Bunun yanında finansal okuryazarlığın tek başına finansal eğitimle geliştirilemeyeceği, belirli bir ilerleme kaydedilse bile bunun kalıcı olamayacağı belirtilmektedir. Günümüzde e-ticaretin yaygınlaşması, paranın dijitalleşmesi ve harcamaların kontrolünün zorlaşmasının bu duruma etkisi olduğu düşünülmektedir. Bireylerin paraya daha duygusal yaklaştıkları, dijitalleşen ve gözle görünür olmaktan uzaklaşan paranın kontrolünde ve yönlendirmesinde zorluk yaşadıkları ve pratik davranmaktan uzaklaştıkları görülmektedir.²¹

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin gelişiminde finansal davranışların oldukça büyük bir yere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Birikim, kredi, harcama gibi bireylerin temel finansal davranışlarının şekli ve genel seviyesi finansal okuryazarlığın da seviyesinin en geçerli göstergesini oluşturmaktadır. Finansal okuryazarlığın bir tutum ya da görüş olarak algılanması hatalıdır, bu terim tutumdan çok seviyeyi temsil etmektedir. Finansal bilginin finansal davranışı tetiklediği, davranışların da okuryazarlığa doğrudan etkilediği kabul edilirse bu kavramların birbirinden ayrı değerlendirilemeyeceği ortaya çıkmaktadır²².

¹⁹ Mullins Patricia, "Financial Knowledge and Communication of Teenagers and Their Parents", Texas Woman University, 2007, s.18 (**Yayımlanmış Doktora Tezi**)

²⁰ İsmet Özgüler, Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları Ve Türkiye Karşılaştırması, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme (finansman Anabilim Dalı, Eskişehir, 2014, s. 31 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

²¹ Reyes, Ramon L. "The Psychological Meanings of Money". Alliant International University, 2006, s. 85 (**Yayımlanmış Doktora Tezi**)

²² Özgüler, a.g.e., s. 32

Para biriktirmenin en geçerli yolunun hangisi olduğunu belirlemeye çalışan bir araştırmının sonucuna göre bu yolun belirlenmesinde birikimin değerlendirilmesinin ve birikimin elde edilmesinde ihtiyaç duyulan motivasyonun finansal kaynağın tanınıyor olmasının önemli rol oynadığı görülmüştür. Bu ekseninde yapılan araştırma ve anketlere göre kitlelerin çok büyük bir oranı para biriktirmenin en geçerli yolu olarak bankada mevduat hesabı açtırmayı gördüklerini belirtmişlerdir.²³

Bireysel davranışların dış etkilere en açık olduğu dönem olan öğrencilik zaman dilimine yönelik de çalışmalar yapılmıştır. Buna göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, iktisadi ve idari bilimlerde öğrenim gören öğrenciler ise diğer alanlarda öğrencilik yapanlara göre daha bilgililerdir. Buna ek olarak evli olan öğrencilerin bekar öğrencilere göre finansal bilgi düzeyi daha yüksek finansal davranışlar sergilediği belirlenmiştir.²⁴

Ekonominin en önemli aktörlerinden biri olan bankalar, öğrencilerin kredi kartı edinme ve kullanma konusunda çok ciddi bir potansiyele sahip olduklarını kabul etmekte. Bu kabulün altında aktif yaşam tarzının en büyük adaylarının öğrenciler olarak görülmesi, seyahat etmeleri, tatil arayışında olmaları, e-ticarete aktif rol oynamaları ve harcama konusunda daha dinamik bir görüntü ortaya koymaları gibi oldukça geçerli nedenler yatmaktadır. Öğrencilik döneminde yeterli seviyede gelire sahip olmamalarına karşın meslek ve gelir sahibi olacakları dönem göz önüne alınarak bu potansiyelleri değerlendirilen bu kitleye "şimdi al, sonra öde" prensibi sunularak müşteri olarak kazanılmaları hedeflenmektedir. Bu anlamda üniversite öğrencilerinin harcama alışkanlıklarının incelenmesi ve konu hakkında yaklaşımlar geliştirilmesi finansal davranış konusunun önemli maddelerinden biri haline gelmektedir.²⁵

Bir diğer araştırmanın konusu olarak cinsiyet faktörünün finansal okuryazarlık üzerinde doğrudan etkisi olmamasına karşın belirli bir miktar ilintili olduğu da görülmüştür. Bu durum değerlendirildiğinde erkek bireylerin kadınlara nazaran daha

²³ Kieschnick Danika A. "Financial Knowledge Levels and Savings Behaviors of Bermudian High School Seniors at CedarBridge Academy". Iowa State University, 2006, s. 58-59 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

²⁴ Chen Haiyang ve Ronald P. Volpe. "An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students", *Financial Services Review*, Vol: 7, Issue 2, 1998, s. 114

²⁵ Robb Cliff A. "College Students and Credit Card Use: The Effect of Personal Financial Knowledge on Debt Behavior". University of Missouri-Columbia, 2007, s.2-3 (**Yayımlanmış Doktora Tezi**)

fazla finansal eğitim ve donanımda olduğu, bu bilgi birikimine bağlı olarak kadınlara nazaran daha doğru kararlar vermeleri nedeniyle finansal okuryazarlıkta kadınlardan daha üstün oldukları belirlenmiştir. Finans dünyasının genel bakış açısını daha iyi yorumlayan erkeklerin risk almak konusunda daha istekli oldukları, bu durumun da onları daha kazançlı hale getirdiği görülmüştür.²⁶

Eğitim seviyesi daha yüksek olan kitlelerin eğitimleri sırasında edindikleri donanımları daha iyi kullanmaları nedeniyle eğitim seviyesi düşük kitlelere göre finansal tabloların daha üst satırlarında yer aldıkları görülmüştür. Birikim ve yatırım gibi olguların tecrübe edinilerek oturtulduğunun kabul edilmesinin yanında eğitim sırasında edinilen bilgilerin verdiği güçle akıl yürüten ve bunu finansal kararlara dönüştürenlerin bunlardan yararlanamayan eğitimsiz bireylere nazaran daha başarılı finansal hareketler yaptıkları görülmüştür. Bu durumun finansal bilgeliğin aileden alınan tecrübe ve birikimlerin yanında dışarıda alınan eğitim ve donanımlarla da ileri boyutlara taşındığını göstermektedir.

Eğitimli ve erkek bireylerin kesişim kümesinin bu kitleler arasında finansal okuryazarlıkta en öne çıkan olduğu görülmüş, en azından erken yaş dönemlerinde cinsiyet ve eğitim faktörlerinin bir araya gelerek bireylere avantaj kazandırdığı belirlenmiştir. Bu durumun finansal davranışlara da etkidiği söylenebilir. Duruma somut örnek olarak bireysel emeklilik gibi tamamen kişisel yatırımlara eğitimli ve erkek olanların daha çok yöneldiği, bunun dışında kalan kitlelerin hisse senedi almak gibi kararlara bile zorlukla ulaştığı verilebilir.

Daha çok orta yaş ve üzeri kitleler gibi finansal davranışlarda bilgi eksikliğine bağlı kararsızlıklar ve karmaşalar yaşayan grupların finansal eğitime daha çok ihtiyacı bulunmaktadır. Finansal eğitime yön veren projelerinin mimarlarının bu kitlelerin ihtiyaçlarını göz önünde tutması ve programlarını buna göre oluşturmaları gerekmektedir. Özel olarak belirlenen hedeflere, gereksinimlere ve tercihlere bağlı olarak geliştirilecek bu programlar sayesinde sermaye konusunda daha elverişli ancak bilgi ve donanım anlamında daha geride olan bireylerin finans hayatına kazandırılması gerekmektedir.²⁷

²⁶ Wagland Suzanne, "*Financial Literacy in the Context of Literacy in General*", Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference, 2006, s.15

²⁷ Annamaria Lusardi ve Olivia S. Mitchell. "Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education", *Michigan Retirement Research Center*, Working Paper 144, 2007, s. 2-3

Buna ek olarak yapılan bazı araştırmalarda finansal okuryazarlığın zayıf olduğu hane ve bireylere verilen eğitim desteği ile birlikte ekonomiye aktif katılımın yükseldiği de görülmüştür. Bahsi geçen aileler ve bireylerin karar mekanizmasına doğrudan etki eden bu durumun finansal eğitimin önemini bir kez daha ortaya çıkardığı görülmektedir. Aynı araştırmada idari bilimler öğrencilerinin diğer eğitilmiş kimselere nazaran finansal okuryazarlık konusuna daha eğilimli oldukları belirlenmiştir. Bu bölüm öğrencilerinden erkek olanların kadın olanlara nazaran karar verme ve okuryazarlıkta ilerleme kaydetme konusunda daha önde oldukları saptanmıştır. Elde edilen bilgilerin finansal okuryazarlığa ait davranışlarda büyük rol oynadığı, verilen eğitimin içerik ve düzen olarak mutlaka çok iyi tasarlanması gerektiği belirlenmiştir.²⁸

Finansal okuryazarlığa ilişkin eğitim konularının okul müfredatlarına eklenmesi gerektiği ancak öğretmenlerin yeterli bilgi ve birikime sahip olmamaları nedeniyle bu tasarımın geçerli haliyle vücut bulmasının zor olduğu görülmektedir. Bunun yanında para yönetiminin bireylere öğretilmesi için en geçerli yaş aralığının 14-15 yaş aralığı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle verimliliği tartışma konusu olsa da finansal okuryazarlık eğitim konularının temel eğitim kurumlarının bünyesine eklenmesi ve bu yolla finansal okuryazarlık seviyesinin yukarıya çekilmesi gerektiği ortaya konulmaktadır. Erken dönemde alınan eğitimlerin bireylerin yetişme döneminde kişiliklerinin temel taşlarına eklenmesi, hayatlarının ilerleyen dönemlerinde doğru kararlar almalarına ve finansal davranışlarının daha etkin ve geçerli olmasına sebebiyet vereceği düşünülürse bu konunun üzerinde yetkili kişi ve kurumların dikkatle durması gerektiği söylenebilir.²⁹

1.2.3. Finansal Ürün ve Hizmetlere Erişim

Literatürde finansal tabana yayılmanın arz tarafına denk gelen finansal erişim öğesi kendi içinde de arz ve talep olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Talep kısmı finans dünyasında bireylerin kurumlardan beklediği ve istediği hizmetlerin kullanımını temsil ediyorken arz kısmı bu talebi karşılamaya çalışan finans kurumlarının sahip olduğu birikim ve imkanları tanımlamaktadır. Finansal hizmetlere erişimin kolaylaştığı, arz ile talep olgularının birbirini tamamlar nitelikte olduğu toplumlarda kitlesel refah seviyesinin yükseldiği ve işletme aktivitelerinin ivmelendiği

²⁸Haiyang and Volpe, a.g.e., s.115

²⁹ The Economist, *Financial Literacy: Getting it Right on the Money*, 2008, s. 42

görülmektedir. Böylelikle finansal tabana yayılma politikasının hayata geçirilmesi ile yatırımların önünün açılması, yoksulluğun azaltılması ve toplum genelinin gelir seviyesinin yükselerek refah dolu bir sosyal ortamda yaşam sürülmesini sağlanabilecektir.

Finans ve ekonomi dünyasının en önemli kuruluşlarından olan Dünya Bankası etüd çalışması küresel bazda finansın tabana yayılması veri tabanı, dünya genelinde yaklaşık 2,5 milyar bireyin, bir diğer ifade ile toplam yetişkin dünya nüfusunun yarısının finansal kurum ve kuruluşların hazırladığı imkanlara erişim imkanlarının olmadığını belirlemiştir. Gelir ve refah seviyesi yüksek ülkelerde bu imkanlara erişim oranı neredeyse evrensel düzeydeyken bu oran gelişmekte olan ülke ekonomilerinde %41'dir. Bu araştırma verilerine göre Türkiye' de yetişkin bireylerin %58' i bu kuruluşlarla bağlantıları ya da kuruluşlarda hesapları olduğunu belirtmiştir. Benzer gelişmekte olan ülkelere nazaran ülkemiz bu konuda daha ileride olmasına karşın, kuruluşlarla teması olmayan %42'lik bir kitlenin ekonomimizin kayıp yüzü olduğu söylenebilir.³⁰

Bu düşünceye bağlı kalınarak BDDK, SPK ve BIST işbirliği ile 3-4 Haziran 2014 tarihinde İstanbul'da "Türkiye Finansal Tabana Yayılma" konferansı düzenlenmiştir. Konferansın ana teması ise ülkemizde finansal tabana yayılma operasyonunun sürdürülebilir ve geliştirilebilir bir tasarıma sahip olması için destek görmesi ve Türkiye'nin, içinde bulunduğu G-20 ülkelerine liderlik edeceği çeşitli etkinliklerine yönelik hazırlıklarının gözden geçirilmesi idi.

Devletin sahip olduğu kurumsal mekanizmalar ve sermaye gücü ile tabana yayılma hareketlerine yasal düzleme bağlı kalarak destek verebileceği açık bir gerçektir. Özel sektörün de bu hamlelere iştirakı ile birlikte finansal dışlanmışlıkların önüne geçilebilmekte ve bireyler ile kurumlar ortak hareket ile ürünlerin tüketiciye ulaşımı kolaylaşmaktadır. Şüphesiz bu faktör, büyüme gücüne sırtını yaslayan ekonomimize çok önemli bir gelişme olarak yansiyacaktır.

Tabana yayılma politikasına destek veren ülkemiz hükümetleri buna yönelik yasal zeminin oluşturulması ve özel sektörü özendirici önlemlerin alınması konusunda çalışmalarına devam etmektedir. Finansal ürün ve hizmetlere erişimin

³⁰ Development and Knowledge Report, 2012, <https://openknowledge.worldbank.org/> (Erişim Tarihi: 28.02.2018)

iyileştirilmesi konusunda yürütülecek sistematik belirlenirken ülkemizin gelişmişlik düzeyi ve finansal altyapı göstergeleri baz alınmıştır. Buna göre ülkede talep tarafının güçlendirilmesi gerekliliği ağırlık kazanan bir görüş haline gelmektedir. Talep tarafının güçlendirilmesi için yapılan araştırma ve çalışmalar sonucu çeşitli eylem planları oluşturulması kararı alınmış, finansal eğitim ve tüketicinin korunması konularında 55 farklı eylem planı geliştirilmiştir. Belirlenen bu planlar sorumlu kurum ve kuruluşlara iletdikten sonra eylemlerin hayata geçirilmesi için bu kurum ve kuruluşlara ek olarak sivil toplum kuruluşları ile de iş birliği yapılması konusunda çalışmalar başlatılmıştır.³¹

1.2.3.1. Finansal Tüketicinin Korunması

Tüketici grubunun malları ve hizmetleri sunucularından kaliteli, uzun ömürlü, güvenilirliği kesin, uygun standartlarda ve alıcıya uygun maliyetlerde mal ve hizmeti alabilmeleri tüketici haklarının genel tanımını oluşturmaktadır.

Tüketicinin korunması konusu çağdaş literatürde 1850'leri milat kabul ederken, Avrupa'nın sistematik yaklaşımına kavuşması 1970'leri bulmuştur. İlk olarak kamu sağlığı ve güvenliği ile ilişkili gelişmiş ülkelerin mali sektörlerinde ortaya çıkan bu kavramın, piyasa ve tüketici kavramlarının gelişmesine entegre olarak sonrasında sanayi ve hizmet sektörlerine doğru genişleyen bir gelişme gösterdiği kabul edilmektedir.³²

Finansal sistemi etkileyen ana karakterlerin yerleşik yapılar, teknik ve argümanlar olduğu düşüncesi 2007 ile 2009 yılları arasında gelişen küresel ekonomik kriz ile birlikte yersiz ve yetersiz bir düşünce olduğunu ispatlamış, finansal tüketicinin önem taşıyan bir unsur ve seçici olarak finansal sistemlere etki ettiği ortaya çıkmıştır. Finansal tüketicilerin korunması ve eğitilmesini gündeminin üst satırlarına alan G-20 dominantlarının yönlendirmesi sonucu, OECD gövdesinde oluşturulan Finansal Tüketicinin Korunması Görev Gücü tarafından ortaya konulan "Finansal Tüketicinin Korunmasına Yönelik Üst Düzey İlkeler" 2011 yılının Ekim ayında kuruluş üyelerince kabul görüp yayınlanmaya değer görülmüştür. Yayında bahsi geçen ilkeler; düzenleyici ve denetleyici çerçeve, gözetim ile ilgili sistem elemanlarının ağırlığı, tüketicilere adilane yaklaşılması, finansal hizmetlere ilişkin açıklamalarda şeffaflık, finansal eğitim ve gelişmişlik, hizmet temin edenlerin ve

³¹ Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), a.g.e, S.12.

³² BDDK, *Finansal Tüketicinin Korunmasına İlişkin Düzenlemeler*, 2014, s.14

yetkin kişilerin mesleki terminolojiye bağlı olarak görev sorumluluğuna erişmiş olmalarıyla, tüketicinin sahip olduğu varlıkların hileye ve suistimallere karşı korunması, tüketici öz bilgisinin gizliliğinin sağlanması, şikâyetlerin işleme alınması ve çözümünü rekabet durumlarını içermektedir.³³

Finans alanı tüketicisinin korunmasıyla ilgili ülke yasalarında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşın, finans ürünü ve hizmetlerine yönelik özel uygulamaların tüketicinin korunmasıyla alakalı yasal düzenlemeler içinde kendine yer bulduğu bilinmektedir. Diğer ekonomilerin gerisinde kalınacak şekilde, finansal tüketicinin korunması konusu ülkemizde kendisine 1990'larda yer bulabilmiştir. Finansal sistemin genişliğinden ve bunun sunacağı birçok çeşitlikten yıllarca uzak kalan ve uluslararası denklikleri yakalayamayan ekonomilerde bankacılık sektörünün esas amacı olan reel sektörde finansmanın sağlanmasından çok devlet borçlanmalarının finans kaynağı olmaya yönelmesi ve sık aralıklarla meydana gelen krizler, finansal tüketicinin korunması kavramının büyük ölçüde mevduat sigortası ile sınırlı kalmasına neden olmuştur. Buna karşın, 1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun" ile tüketici kredileri ile ilgili ortaya konan ve ardından kredi kartlarına ve konut finansmanı sözleşmelerine ilişkin olarak eklenen hükümler bu konuda birçok sorunu ortadan kaldırmış, hukuki gedikleri kapatmıştır. 2010'lu yıllara kadar yürürlükte kalan bahsi geçen Kanunun 28/11/2013 tarihli ve 28835 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve 28/05/2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile işlerliğine son verilmiştir. Tüketici hukuku konusundaki modern tecrübelerle dayanan, yol gösterici niteliği yüksek ve ülke içi uygulamalar için genel bir taslak niteliği taşıyan 6502 sayılı Kanun özellikle çok sayıda AB tarafından çıkarılan ve direktiflerden oluşan yönergelerin hukukumuzda entegrasyonunu amaçlamıştır.³⁴

Finansal sürekliliğin edinilmesi ve gelişmelerden sonuç elde edilebilmesi için tüketicinin piyasalara güven duyması gerekmektedir. Finansal sistemin kendi düzenini koruması, buna bağlı olarak nitelikli çalışma şeklini korumak, güven inşasını sağlamak ve denetlemeleri gerçekleştirmek için ülkeler gereken yasal düzenlemeleri yapmaktadırlar. Buna ek olarak bahsi geçen bu gelişmiş düzenleme mekanizması, var olan yapının gelişmelere uyumlu olması ve finansal tüketicilerin korunmasının geliştirilmesi gibi unsurları da karşılayabilmek için yeni politikalar

³³ Sermaye Piyasası Kurulu, a.g.e., S.16

³⁴ BDDK, a.g.e., s. 26

üretim, düzenlemeleri sürekli yenilenme prensibi ile gerçekleştirmelidir. Bu düzenlemeler içerik olarak finansal ürünler ile tüketicinin ana karakteristik özellikleri arasında bağ kurması ve gelişen teknolojinin getirdiği içerik ve fonksiyonları karşılayacak şekilde esnek bir yapıya sahip olmalıdırlar. Tüketicinin korunması konusunda bu düzenlemelerin oluşturulması kadar yapılan düzenlemeleri denetleyecek unsurların da ortaya konulması, bu unsurların görev ve sorumluluklarını yerine getiriyor olması önem taşımaktadır. Denetimin merkezinde olan organların tarafsız ve şeffaf olmasının yanında tüketici bilgileri konusunda gizliliğin sağlanmasında yeterli olmaları ve mesleki yeterlilikler ile standartlara sahip ve hakim olmaları gerekmektedir.

Düzenlemelerle birlikte elde edilmesi gereken bir getiri de finansal aracılardan, finansal tüketicilere finansal ürünler ile ilgili bilgileri vermek yükümlülüğü ile donatılmış olmasıdır. Finansal tüketicilere karmaşık finansal kavramlar hakkında gerekli ve yeterli bilginin aktarımı sağlanmalı ve yapılacak yönlendirmelerle tüketicilerin bireysel hedeflerine yaklaşmaları sağlanmalıdır. Tüketici taleplerinin sağlıklı ve geçerli bir yapıya kavuşabilmesi için de yol gösterici tüketici profilleri ortaya konulmalıdır. Belirlenen bu profillerle tüketicilere önerilerde bulunulmalı, kaçınılması gereken davranışlarla ilgili bilgiler aktarılmalıdır. Böylelikle tüketici tercihlerinin daha sağlıklı yapılabilmesi sağlanacaktır.³⁵

Şikayetlerin değerlendirmeye alınması ve gerekli çözümün yapılmasının ardından bunların finansal operasyonlarda uygulamaya konulması da önemli bir konu başlığıdır. Finansal kuruluşların şikayetleri en etkin ve en hızlı şekilde sonuca ulaştırması esas kabul edilmekle birlikte, finans kuruluşları ve finans tüketicileri arasında gelişen uyum sorunlarının giderilmesinde geçerli ve objektif seçimli kuruluşların varlığı finansal tüketicinin aslına uygun şekilde korunabilmesi ve tüketici mahkemelerinin hali hazırda sahip olduğu iş yüküne destek verilmesi büyük önem taşımaktadır. Finans tüketicisi şikâyetlerinde ve bu şikayetlerin ele alınması süreçlerinde yeterli ve geçerli dataların eldesi ve düzenli şekilde yayımlanması da kuruluş ve sistem boyutunda sağlıklı sonuçların elde edilebilmesi ve finans ürünü tüketicisinin korunmasına yönelik etkin politikalar ortaya konulabilmesi noktasında gereklilik olarak gözler önüne serilmektedir.³⁶

³⁵Habil Gökmen, *Finansal Okuryazarlık*, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2012, s. 37

³⁶Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), a.g.e. S.16

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK

Finansal okuryazarlık kavramı, birçok araştırmacı tarafından üzerinde çalışılan bir konu olmuştur. Literatür araştırmalarında genellikle öncelik Dünya’da yaşananlara, sonrasında ise Türkiye’de olup biten finansal okuryazarlık ile ilgili, bilgi, tutum ve davranış araştırmaları, sonrasında finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde aile ve demografik faktörlerin etkisini inceleyen çalışmalara yer verilmektedir.

Bu çalışmaların son kısmını ise genel düşüncüyü somut verilerle desteklemek adına yapılan bazı sınırlı araştırmaların sonuçlarına yer verilir. Bu çalışmanın son kısmında da İstanbul Gelişim Üniversitesi öğrencileri üzerine yapılmış belirli sayıdaki finansal okuryazarlık araştırmalarına yer verilecektir.

2.1. OKURYAZARLIK KAVRAMI

Çağımızın değişen koşulları ve durumları karşısında okuryazarlık kavramının tanımı değişkenlikler göstermektedir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 2000 yılında yayınladığı araştırmasına göre okuryazarlık belirli bir kapasite ya da davranış şekli olarak tanımlanmış ve bireyin sosyal hayattaki tüm aktivitelerinin, yazılı ve görsel konulara karşı yanıtlama yeteneğinin ve sahip olduğu potansiyelin ve birikimin geliştirilebilirliğinin bu tanımın içinde kendine yer bulduğunu belirtmiştir. Raporda okuryazarlığın birçok ekseninden bahsedilirken özellikle üç tanesinin önemi vurgulanmıştır;

- **Metin Okuryazarlığı:** her çeşit yazın etkinliğinde (makale, broşür vs.) okunanın anlaşılabilirliğini ve sosyal hayatta uygulamaya dönüştürülebilme becerisini temsil eder.
- **Belge Okuryazarlığı:** bordro, finansal evrak, çizelgeler, projeler ve tablolar gibi formatların içeriğinin tespit edebilmesini ve bunu kullanılabilir bilgiye çevirebilmeyi temsil eder.
- **Nicel Okuryazarlık:** yazıl materyallerdeki tekli ya da ardışık olmayan bilgileri görebilmeyi, bunu çeşitli hesaplamalarda kullanabilmeyi, sipariş

formu, borç evrakı gibi nicel özellikler içeren belgelerden edinilen bilgiler ile aritmetik faydayı sağlayabilecek sonuçlara ulaşabilmeyi temsil eder.³⁷

Okuryazarlık günümüzde bazı terimsel ve fonksiyonel durumların önüne gelerek bilinen tanımlarının dışına çıkmakta ve önüne geldiği kavramın işlevselliğine dair bilgi ve becerilerin bütünü temsil eder hale gelmiştir.³⁸ 1978 yılı UNESCO Genel Konferansı'nda bugün hala geçerli olan tanımına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu tanım ise bireyin bir parçası olduğu grup ya da topluluklarda görev alması gereken tüm konularda etkin faaliyet gösterebildiği, bireysel ve toplumsal gelişime yönelik olaylarda okuma, yazma, hesaplama yeteneklerini kullanabilmesi ve bu durumun sürdürülebilir bir hal alması şeklinde özetlenebilir.³⁹

Günlük hayatta okumak yazmak ve okuryazar olmak arasındaki fark belirgin bir şekilde açılmıştır ve gelişmelere müteakip bu fark hızla artmaktadır. Bu iki kavram arasındaki temel farkları aşağıdaki maddelerde sıralamak mümkündür;

- Okuma yazma, kod çözme mantığına dayalıyken, okuryazarlık adlandırma mantığı ile çalışır.
- Okuma yazma kategorilerle belirtilirken, okuryazarlık bir derece ile belirtilmektedir.
- Okuma yazmanın simgesi basılı olan harf puntolarıyken, okuryazarlığın simge sistemi şeylerdir.
- Okuma yazmaya ait sabit bir tanımlama getirilemezken, okuryazarlık belirlenen genel tanımını sabit olarak korumaktadır.

Sosyal alanlarda uygulama sistematığı olarak okuryazarlık farklı tanım ve çerçevelerde kendi kullanım alanlarını yaratmıştır. Doğası gereği okuryazarlıkta birçok farklı yöntem, senaryo ve teknikten bahsedilmektedir. Birçok farklı olayda yine birçok farklı ihtiyaca göre bireyler günlük hayatlarında birbirinden farklılaştırılmış okuryazarlıklar geliştirebilirler. Güç faktörünün kurulumu, gelişimi ve sürdürülebilirliği anlamında okuryazarlık üzerine geliştirilen teoriler okuryazarlığın politikası üzerine

³⁷ OECD, *Economic Forecast Summary*, 2012, s. 97

³⁸Serpil S. Kurbanoğlu, "Bilgi Okuryazarlığı: Kavramsal Bir Analiz", *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt: 24, Sayı: 4, 2010, s. 739

³⁹ UNESCO, Herkes İçin Eğitim (EFA) Küresel İzleme Raporu, 2006, <http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/2006.pdf> (Erişim Tarihi: 08.02.2018)

de bir gelişmişliği sağlar. Bu gelişmişlik aynı zamanda bireysel ve toplumsal kişiliğin oluşum ve gelişiminde, yaşamın organizasyonunda ve bilgi ve kültür birikimlerinin ifade edilmesinde okuryazarlığın kullanımında birçok yöntem ortaya konmasını sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında okuryazarlığın doğal yapısı bireylerin başarı ve yeteneklerinden çok sosyal alandaki geçerliliği ve doğası ile alakalıdır.⁴⁰

2.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TANIMI VE ÖNEMİ

Finans; bütçeleme, tasarruf, yatırım, borçlanma, borç verme, sigortalama, çeşit kazandırma ve riski ayırıştırma durumlarını inceleyen bir ekonomi alanıdır. Yapılan çalışmalarda araştırmacılar finansal bilgiyi bireyler tarafından, ekonomi konusunda gerekli kararları alabilmek adına bilgi birikiminin edinilmesi, bu bilginin anlaşılması, değerlendirilmesi ve tüm bunların yerine getirilebilmesi için ihtiyaç duyulan beceri olarak tanımlamıştır.⁴¹

Bazı eserlerde finansal okuryazarlık, finansal gelişimi etkileyen finansal durumlar ve olaylar ile ilgili bilgiye erişebilme ve bu bilgiyi analiz ederek kullanabilir hale getirebilme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre finansal okuryazarlık, finansal ürünleri algılama ve aralarında seçim yapabilme, para ve finansal konuları olgunlukla süzgeçten geçirebilme, geleceğe dönük planlama yapabilme ve genel ekonomik konularda dahil olmak üzere günlük ekonomik olaylarda karar alabilme yeteneklerinin tümünü kapsamaktadır.⁴²

Bir başka eserde finansal okuryazarlığı, tüketiciler ve yatırımcıların sahip oldukları bilgiye dayanarak nasıl hareket edebilecekleri, ihtiyaç halinde hangi kurum ve kişilere başvurmaları gerektiği, finansal gelişmişliklerini ilerletebilmeleri ve bu alanda geçerli adımlar atabilmeleri için gereksinim duyulan finansal argümanları anlamaları konusundaki yetenek ve yeterliliklerinin bir bütünleşimi olarak tanımlar.⁴³

Yapılan bir başka akademik çalışmada finansal okuryazarlık, hayatta ortaya çıkabilecek olayları ve değişen ekonomik koşulları da göz önünde tutarak, bireyin yol gösterici finansal etmenleri öğrenme ve uygulayabilme, kısa vadede etkili

⁴⁰Suzanne, a.g.e., s. 16

⁴¹Haiyang and Volpe, a.g.e., s.1

⁴²Annamaria and Mitchell, a.g.e. 7

⁴³Merton H. Miller, "Debt and Taxes", *The Journal Of Finance*, Vol: XXXII, No: 2, 1977, s. 267, <https://www2.bc.edu/thomas-chemmanur/phdfincorp/MF891%20papers/Miller%20tax%201977.pdf> (Erişim Tarihi: 15.03.2018)

sonuçlar elde edecek kararlar verebilme ve uzun vadede planlama yapabilme yöntemiyle bireysel finansal durumunu en faydalı ve geçerli haliyle idarede tutabilme yeteneğidir.

Finansal okuryazarlık bir bireyin btelectede, tasarrufta, borç almada ve yatırımda kullanacağı anahtar finansal kavramları kavrama mertebesinin ve (hayatta karşılaşılabılınacak olayları ve değişkenlik gösteren ekonomik koşulları da gözönünde tutarak) uygulanabilir kısa vade kararları ve uzun vade finansal planlamaların yöntemiyle bireysel finansal durumların idare edilebilme yeteneğini ve güvenini gösterdiği olaydır.⁴⁴

Ekonomik kuruluşlarla ortaya konulan bilgilere bakıldığında gençler için finansal okuryazarlık, birçok finansal konuda etkin kararlar verebilmek, bireysel, toplumsal ve ekonomik gelişmişliği iyileştirmek ve finansal hayata geçerli ve tam katılımda bulunabilmek için gerekli bilgi ve beceriye sahip olmak, bu birikimin ise uygulamaya yönelik motivasyon ve güvene sahip olarak elde edilmiş olması olarak tanımlanmaktadır.⁴⁵

Yakın zamanncesinde yapılan çalışmalarda ise finansal okuryazarlık, bireysel finansal sağlığı elde etmek ve korumak için gerekli finansal bilgi, yetenek, duruş ve davranış bileşenlerinden oluşan genel tanımlamadır.⁴⁶

Son dönemin sık duyulan ve günlük hayatta kendine giderek dahanemli bir yer edinen finansal okuryazarlık tanım olarak gerek araştırmacılar, gerek kurumlar gerekse de yazarlar tarafından birçok farklı yoruma tabi tutulmaktadır.

Diğer bir eserde ise günümüz toplum oluşumları ve düzenlerinde finansal okuryazarlık bireylerin kendilerini ve ailelerini güvenilir bir alana taşıyacak birikim, başarı ve görüşlerden oluşan bir düşünce derlemesidir. Araştırmaya göre, finansal okuryazar kişiler, para piyasaları hakkında finansal birikime sahiptirler ve finansal varlık ve sorumluluklar da içeren kişisel ya da ailevi bütçelerini bu birikimin verdiği yetki ile idare ederler. Tanımlara göre temel olarak, bireylerde tasarrufların

⁴⁴Miller, a.g.e. s.264

⁴⁵Hly Güvenç, "ğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık", *İlköğretim Online*, Cilt: 16, Sayı: 3, 2017, s. 98

⁴⁶Bařak Turan İçke, *Finansal Okur Yazarlık*, 1. Baskı, Beta Yayınları, 2017, s. 47

yönetilebilmesi için yeteri kadar finansal bilgi birikimine sahip olması, bireysel borçlarını ve kredilerini idare edebilmesi, kısa ve uzun vadede yapacağı hamleleri kurgulayabilmesi şeklinde özetlenebilir. ⁴⁷

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün detaylı finansal okuryazarlık anlatımına göre, finansal okuryazarlık; finans ürünü tüketicilerinin finans ürünleri ve sistemler ile ilgili bilgi sahibi kılınması veya finansal risk ve seçenekler arasında seçimde bulunabilecek farkındalıkta olmasını sağlayarak finansal refahını yükseltme devresidir. ⁴⁸

OECD, finansal okuryazarlığı süregelen dönem için betimlemiş, bilgi birikimi ve davranış gelişimindeki yükseliş ile bireyde oluşacak, edinilecek bir olgu olarak tanımlamıştır.

ABD'de geliştirilen finansal okuryazarlık programı JumpStart'ın içeriğine göre finansal okuryazarlık "Bireyin hayatı süresince finansal güvenlikleri için, finansal materyallerin etkili ve geçerli şekillerde kullanılabilmesi ve buna yardımcı olacak bilgiyi edinebilme yeteneği" olarak tanımlanmaktadır. ⁴⁹

Finansal okuryazarlık tanımlamaları birbirinden ayrı olmalarının yanında kendi içlerinde birçok ortak özelliğe sahiptirler. Finansal okuryazarlıkla ilgili tanımların çoğunda aşağıda sıralanan bileşenler başrolde dir;

1. Finansal ana bileşenler hakkında gerekli bilgi ve donanım,
2. Finansal ana bileşenler hakkında iletişim kurabilme becerisi,
3. Bireysel finans idare yetenekleri,
4. Doğru finansal kararlar verme yetenekleri,
5. Gelecekteki finansal gereksinimler için planlama davranışı. ⁵⁰

Yukarıdaki belirtilen ana bileşenlere bakılırsa finansal okuryazar kimse finansal konularda hakkında bilgi ve beceri sahibidir. Bahsi geçen bilgi ve becerilerin üst seviyede olmasına gerek olmadığı belirtilebilir. Temel kavramları tanımak, bu

⁴⁷İçke, a.g.e.,s . 49

⁴⁸Annamaria and Olivia, a.g.e.,s. 1

⁴⁹ President's Advisory Council on Financial Literacy [PACFL], 2008, s. 35

⁵⁰Güvenç, a.g.e., s. 101

kavramlara ulaşabilmek, finansal piyasalarda bu bilgi ve becerileri kullanabilme yeteneğini kanıtlamak ve gelecek ile ilgili ekonomik planlar yapmaktır.

Bir başka görüşe göre finansal okuryazarlığın, temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak iki farklı alanda incelenmesi mümkündür. Faiz oranlarına yorum getirebilme, enflasyonun etkilerini tanımlama ve tahmin etme, risk kavramı ve çeşitliliğinin tanınması temel finansal okuryazarlık kapsamında ele alınırken, hisse senedi piyasası, fonlar, bono tutarları ve faiz oranları hakkında öngörüler gelişmiş finansal okuryazarlık içinde değerlendirmeye alınmaktadır.⁵¹

Yapılan bu sınıflandırma sonrası finansal terimlerin okumalarının yapılabilmesi temel finansal okuryazarlık olarak düşünülürken, finansal piyasada işlem yapma ve aktif tutum geliştirmeyi gelişmiş finansal okuryazarlık olarak tanımlanmıştır. Finansal kavramların bireyler ve kitlelerde farkındalığını sağlamak finans piyasalarının gelişmesi için vazgeçilmez bir unsurdur⁵².

Bir diğer çalışmaya bakıldığında ise finansal okuryazar olabilmek için gereken beceriler şu şekilde sıralanmıştır⁵³;

1. İlgili finansal bilgiyi arama yetenekleri,
2. İlgili finansal bilgiyi eleştirel olarak bakış açısıyla yorumlayabilme yeteneği,
3. Yararlı finansal kararlar alabilmek için bu bilgiden faydalanma yetenekleri.

İlgili finansal bilgiyi arama yetenekleri: oldukça geniş bir araştırma ve uygulama alanına sahip finansal konularda geliştirilen çok sayıda yatırım seçenekleri arasında bireyin kendisine uygun olanı arayarak tespit etmesi gerekecekti. Bu nedenle, finansal okuryazarların en önce kendileri ve yatırım planları hakkında gerekli finansal bilgiyi bulma gereksinimlerini kabul edebilmeleri, kendi özel durumları için geçerli finansal bilginin doğasını ve etki alanını tanımlayabilmeleri ve

⁵¹ Annamaria and Olivia, a.g.e., s. 106

⁵² İlahe İslamlı ve Yusif Aliyev, "Finansal Okur Yazarlığın Sosyo-Ekonomik Duruma Etkisi: Bakü Örneği", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Sayı: 6, 2016, s. 14

⁵³ Özgüler, a.g.e., s. 54; akt. Metehan Şahin ve Serap Barış, "Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme", *Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2017, s. 80

sonra da bu bilgiyi etkin ve yetkin olacak şekilde edinebilecek yolları bulabilmeleri gerekmektedir⁵⁴.

İlgili finansal bilgiyi eleştirel olarak bakış açısıyla yorumlayabilme yeteneği: Finans dünyasının üyeleri olan her bireyin kendileri ve geleceklerine ilişkin bilgiyi eleştirel açıdan değerlendirmeye ihtiyaçları vardır. Bu sebeple finansal okuryazar sadece kendisine sunulan imkanların genel durum bilgisi ile yetinmez, bu imkanın kendi geleceğinde etkin olup olmayacağını ona gösterecek raporları da sorgular. Sonrasında aynı konuda birçok farklı fon ya da kuruluşun raporlarını toplar ve elde ettiği eleştirel değerlendirmeye göre fonlar arasında seçim yapar⁵⁵.

Yararlı finansal kararlar alabilmek için bu bilgiden faydalanma yetenekleri: Bireyin refah seviyesini artırırken kendi güvenliğini de düşünmesi gerekmektedir. Bu nedenle elde ettiği bilgilerden tüm kaynakları ile faydalanması zorunludur⁵⁶.

Finansal okuryazarlık geniş bir araştırma ve bilgi sahası olmasının yanında, tanımlarda yer almış olan kavramları tanıyan, anlamlandıran, finansal gelişmeleri ve bu gelişmelerin sonuçlarını değerlendirebilen, elde ettiği bilgileri eleştiren, kendi finans yönetimi hakkında kararlar alıp etkili şekilde uygulayan ve gelecekte karşına çıkabilecek olumsuz finansal durumlar karşısında hazırlıklı olup plan yapabilme gelişmişliği ve yeteneğidir. Bunun yanında finansal okuryazar bireylerin, günümüz koşullarında bilgiye ulaşmayı sağlayan argümanlara ve yeni iletişim teknolojilerini edinebilme yeteneğine sahip, gelişime ve yeniliğe açık kişiler olmaları gerekmektedir⁵⁷.

Finansal okuryazarlık kavramına dünya genelinde yaşanan ekonomik buhranlar sonrası ilginin arttığı bilinmektedir. Artan ilginin temel düzeydeki nedenleri finans ortamlarında önü alınamaz hızlı değişimler, karmaşık yapısı her geçen gün daha da karışık bir hal alan finansal ürünler, finans dünyasının aktif rol üyelerindeki

⁵⁴ Mehmet Ersoy, "Finansal Bilgilerin Yönetimi Sürecinde Muhasebe Bilgi Sistemi", *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*; Cilt 3, Sayı 6, 2012, s. 13

⁵⁵ Bahadır Ergün v.d., "Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 34, 2014, s. 848

⁵⁶ Tarık Dağdelen, Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe-Finansman Programı, Aydın, 2017, s. 10 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

⁵⁷ Wagland, Suzanne. "Financial Literacy in the Context of Literacy in General" Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference,, 2006, s. 5-6

sayı ve çeşitliliğin artmasına bağlı olarak yasal düzlemde tüketicinin korunmasının zorlaşması ve birçok finansal riskin artık tüketici envanterine geçmesi olarak sıralanabilir. Tüm bu gelişmelere ek olarak finansal okuryazarlık seviyesinin düşük seviyelerde kalışı, hane halkı ve tüm finansal piyasalar olmak üzere toplumsal yapının tamamına hakim olma ihtimali olan potansiyel krizler ile birlikte gözle görünür bir hal almaktadır.⁵⁸

2000'li yılların başında Türkiye'de pek tanınmayan finansal okuryazarlık kavramı, literatüre hızlı girişi ve birçok kaynakta ana başlık olarak işlenmesi nedeniyle belirgin bir tanınırlığa kavuşmuştur. Buna karşın yapılan birçok çalışma sonrası bu kavram keskin çizgilere sahip bir tanıma sahip olamamıştır.

Bu kavrama yönelik bilinen ilk tanımlama 1992'de yapılmıştır. Bu çalışmaya göre finansal okuryazarlık finans dünyasının en aktif oyuncusu olan paranın kullanımı ve değerlendirilmesi ile ilgili bireyin ya da kitlenin sahip olduğu etkin karar alabilme, bilgi ve becerilerin tümüdür. Bu çalışma dahilinde okuryazarlık kavramını finansal planlama, sorun çözme ve karar verme olarak üç ana başlıkta değerlendirilebileceğine de değinilmiştir⁵⁹.

Bir başka çalışmada ise finansal okuryazarlığın en yalın haliyle bireylerin sahip oldukları birikimleri değerlendirebilmesi yolunda bilinçli, güvenilir ve etkili kararlar alınabilmesi için finansal kavramlar ve gereklilikler hakkında yeterli donanıma sahip olmak olarak tanımlanabileceği belirtilmiştir.⁶⁰

Bir diğer çalışmada ise bu tanım genel anlamda ekonomik akışın anlaşılabilirliği ve hane halkının bu akışı kendi ekonomik koşul ve şartlarını ne şekilde etkileyeceğini yorumlayabilmesi olarak bildirilmiştir.⁶¹

Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise finansal okuryazarlık için finans alanındaki kavram, bilgi, ürün ve uygulamaları kullanabilmek konusunda temel düzeyde bilgi geçmişine sahip olunması, buna ek olarak elde olan bu geçmişle

⁵⁸ OECD/INFE, *International Prewiews*, 2012, s. 3

⁵⁹Güvenç, a.g.e., s. 67

⁶⁰ Capuano, A. ve Ramsay I., *What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy*, Social Influences and Behavioural Economics, Financial Literacy Project, Research Report, The University of Melbourne, 220, 2011, s. 37

⁶¹Ramon, a.g.e., s. 41

yetkin ve doğru kararlar alınabilmesi şeklinde bahsedilmiştir. Finansal okuryazarlığın aynı zamanda finansal psikoloji, eğitim, davranış ve teknoloji gibi alanlarda da etkin rol oynadığı vurgulanmıştır.⁶²

Son olarak finansal okuryazarlıkla ilgili; borçlanma, yatırım ve gelecek planları oluşturma, bankalar üzerinden yürütülen günlük finansal işlemler, bütçeleme, harcama yapma ve tasarruf gibi basit ama etkin konularda bireyin doğru ve geçerli kararlar alabilme kabiliyeti olması şeklinde bir tanımlama yapıldığını belirlemek gerekir.⁶³

2.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ALT KAVRAMLARI

Finansal okuryazarlığın literatürde birçok tanımı olmasına karşın tüm alanlarda geçerli bir tanımı yoktur. Dolayısıyla bu konunun anlaşılabilir hale gelmesi için alt bileşenlerinin incelenmesi zorunludur. Yapılan araştırmalara göre; bireyde finansal okuryazarlık olması için; temel para bilgisi ve gelir konusu hakkındaki olgulara ilişkin teorik bilgiye, para idaresine, tasarrufa, yatırıma, harcama ve borçlanmaya yönelik konularda bilgiye, anahtar yeteneklere sahip olunmasıdır.⁶⁴

Bahsi geçen anahtar yeteneklere enflasyonun, faiz oranının hesaplanmasının, gelir kaynaklarının, kazanılan vergi ve diğer kesintilerin, finansal planlamanın, sigortanın, tasarrufun, bütçenin, kısa ve uzun vadeli tasarruf ve yatırım stratejilerinin, risklerin, getiri ve likiditenin, borçlanmanın, finansal işlem enstrümanlarının, kredi maliyetlerinin, kredi geçmişi ve tüketici olarak hak ve sorumluluklar hakkında bilginin, tutumun ve davranışların varlığını içermektedir.

2.3.1. Temel Para Bilgisi

Parayı etkili bir şekilde idare edebilmek için öncelikle para ile ilgili bilgiye sahip olmak gerekmektedir.⁶⁵ Para hakkında temel bilgi, temel matematik hesaplamalarının yapılması, gereksinim duyulan mal ve hizmetlerin seçimi ve satın alınması, faturaların ödenmesi, paranın zaman değerinin kavranması finansal ürünlerin kıymetlerinin karşılaştırılması ve seçimi, enflasyonun etkisinin kavranması

⁶²Patricia, a.g.e., s. 37

⁶³Capuano ve Ramsay, a.g.e., s. 38

⁶⁴Esra Saraç, Finansal Okuryazarlık Ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kütahya, 2014, s. 11 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

⁶⁵Seher Ersoy, "Çocuklara Para Yönetimini Öğretmede Ebeveyn Rehberliği", **SAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 15, 2008, s. 143

faiz ve indirim oranlarının eldesi konularındaki bilgiyi içerir. Temel para bilgisi içeriği olarak bilinmesi gereken kavramların başında, paranın zaman gücünün gerilemesi anlamı taşıdığı için finansal kararlar konusunda önem arz eden bir yeri vardır. Bir başka anlatım ile enflasyon sonucu mal ve hizmetlerde genel fiyat seviyesinin yükselmesi gözlemlenmektedir.⁶⁶

Bireyin bilgi birikimine dahil olması gereken bir diğer konu basit ve bileşik faiz hesaplamasıdır. Belirlenen anapara tutarı esas alınarak, yine belirlenen süre içinde, belirli bir faiz oranı ile hesaplanan faize basit faiz denmektedir. Basit faiz, belirtilen dönem sonunda ele geçen faizdir. Dönemin sonunda ise o dönemde ele geçen faiz miktarının anaparaya eklenerek en baştan yatırılması sonrasında bir sonraki dönemde ele geçen faiz bileşik faiz oranı olarak adlandırılmaktadır. Paranın zaman değeri ve enflasyonun etki alanları hakkında geçerli bilginin, malın ve hizmetlerin satın almadaki zamanının yerinde olması ve doğru saptanması, doğru borçlanma, paranın satın almadaki gücünde görülen değişikliklerin doğru yatırımlara ve seçimlere yatırımcıyı ulaştırabilmesi ve elde edilmiş bir miktar paranın o günün koşullarında getirisinin neye denk olacağı konusunda tahmin yürütülebilmesi, doğru finansal kararlar alınması sonrası finansal refahın yükseltilebilmesi noktasında önemli ve gereklidir⁶⁷.

2.3.2. Gelir Konusundaki Tanımlamalar Hakkında Genel Bilgi

Bireyin öngörüsüne bakıldığında gelir kavramı, “üretim yapılmış katılımlar sonrasında sınırlı bir dönem içinde elde edilmiş değerlerin toplamı” şeklinde bir tanıma erişir. Gelirler, emeğin karşılığı olarak elde edilmiş ödemeler veya maaş olabileceği gibi toprak kirası veya farklı bir söylem ile rant, sermaye gelirleri veya faizler, teşebbüs gelirleri veya kar şeklinde de elde edinilebilmektedir. Buna ek olarak ev halkına dahil tüm bireylerin ellerine geçmiş olan bireysel yıllık kullanılabilir gelirlerde (maaş-ücretler, yevmiyeler, müteşebbislik gelirleri ile emekli maaşları, dul-yetim aylıkları ve yaşlılara yönelik ödemeler, karşılıksız burslar vb. aynı veya nakdi gelirler) elde edilen toplam girdi ile hane ortalamalı elde edilmiş yıllık gelirlerde (gayrimenkul kira gelirleri, eve yapılmış karşılıksız yardımlar, 15 yaşın altındaki fertlerce elde edilen gelirler vb.) toplamından, gelir referansları dönemi içinde ödenmiş vergilerin ve diğer ev veya bireyler için yapılmış düzene bağlı aktarımların

⁶⁶ Gökmen, a.g.e., s. 56

⁶⁷ Dağdelen, a.g.e., s. 67

bu hesabın dışına alındığı düşünülürde ev halkına ait kullanılabilir gelire erişilmektedir⁶⁸.

Ücretler, işverenlerce belirlenen ve bir işyerine kayıtlı halde çalışmakta olan kişilerin hizmetleri karşılığında ödenecek paralar ve haklar üzerinden elde edilecek paralar ile temsil edilebilecek olan faydalar toplamıdır. Gerçek bireyler için bir takvim yılı sonucunda ele geçecek ücret gelirlerinin gelir vergileri, damga vergileri ve sosyal güvenlik primlerine göre değişiklik gösterir. Gelir vergileri ve kurumlar vergisi, bireyin sahip olacağı serveti temsil eder. Gelecek dönemde kazanılacak paraların şimdiki değeri hesaplanırsa bilinen değerinin altında bir değere düşeceği öngörülmektedir. Fiyatlardaki genel görünüme bakıldığında, herhangi bir para birimine ait zaman içindeki değer değişimi, o para biriminin kullanımı ile geçmiş dönemde satın alındığı, bugün ve gelecekte satın alınabileceği malların ve hizmet miktarının toplamı ile anlatılabilir. Enflasyon oranları, paranın değeri ve alım vergileri, arsalar, araziler, miraslar, intikal vergileri gibi doğrudan tahsil edilebilen vergilerin yanı sıra tüketilen mal ve hizmetlerin satış fiyatlarına dahil edilmiş (KDV) dolaylı vergiler, devletin gelir kaynakları arasından önemli bir alanı kaplamaktadır.⁶⁹

2.3.3. Para İdaresi Hakkında Bilgi

Bazı araştırmalarda görüldüğü üzere, paranın yönetiminde gereken yetenekler finansal kontrol yetenekleri ile ilintilidir. Finansal kontrol ise; bütçe yapılışı, kayıt edinilişi, gelir-gider dengesinin oluşturulduğu ve gündelik yaşama ait maliyetlerin hesaplanabilmesi ve tahmin edilebilmesi gibi işlemler hakkında bilgi sahibi olmayı temsil eder.⁷⁰

Gelir seviyesine bakılmaksızın tüm bireysel ve kitlesel yaşamlarda, finansal konular hakkında planlı davranmak ve para idaresinde bilgi birikimine sahip olmak aile ve birey refahında büyük bir katkıya yol açar. Finansal başarıda hane ve bireyin gereksinimleri ve amaçları ile uyum gösterecek bir finansal planlamaya sahip

⁶⁸ Okka, a.g.e., s. 44

⁶⁹ TÜİK Derlemeleri, 2015, s. 1; Dağdelen, a.g.e., s. 111

⁷⁰ Kempson, E., *Framework for the Development of Financial Literacy Baseline Surveys: A First International Comparative Analysis*, .OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 1, 2009

olmaları, finansal hedeflerinde saptanma ve uygulanma konularında gereken adımların atılması ile gerçekleşebilir⁷¹.

Finansal planlama kavramı, bireylerde ve ailelerinde, hayatlarının elde ettikleri gelirler sayesinde sürdürebilmelerine, finansal açıdan önceliklerin belirlenmesine ve finansal hedeflere erişilmesi için tasarrufların ve yatırımların yapılmasına yardımcı olmaktadır.⁷²

Etkin bir finansal planlama için;

- Finansal hedeflerin belirlenmesi,
- Bilinen net gelirlerin hesaplanması,
- Hedeflere ulaşmak yolunda alternatiflerin değerlendirilmesi,
- Hedefe ulaşmak yolunda en geçerli alternatifin seçilmesi,
- Planların uygulanması,
- Planların düzene bağlı denetlenmesi ve ihtiyaç olan değişikliklerin yapılması işlemlerini kapsayan bir zaman aralığıdır.⁷³

Para idaresi başlığı altında yapılan ana kalem incelemelerden biri bütçe yapılmasıdır. Bütçeleme ya da bütçe yapılmasıyla, finansal durumların takibi ve hatalı harcamalarda minimizasyon yapılması hedeflenir⁷⁴.

Bütçe tabiri, belirli bir dönemi kapsayan aralıktaki giderlerin ve elde edilecek gelirlerin tahminini, bir başka söylemle “belirlenen bir zaman diliminde kaynakların elde ediliş ve kullanılış şekli hakkında yol gösterici bir planı” temsil eder⁷⁵. Dolayısıyla bütçe yapılabilmesi yönünde gösterilecek bilgi ve yetenek sayesinde parada maksimum faydanın elde edilmesi beklenir. Ayrıca para idaresi hakkında bilgi sahibi olmak bilinçli tüketici olmak yolunda vazgeçilmez bir temel şart olarak ortaya çıkar. Para idaresi konusundaki bir diğer önemli başlık, geleceğin garanti altına alınması, yaşam döngüsü içinde beklenmeyen olaylar ve riskler karşısında hazırlıklı olunmasıdır.

⁷¹Zeynel Şarlak, **Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi**, 2.Baskı. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Nakış Ofset, İstanbul, 2012, s. 56

⁷²Ateş Beyazıt Hayta, **Aile Finans Sistemi İlişkileri**. Gazi Kitabevi, Ankara, 2011, s. 59

⁷³Mason, C.L.J., Wilson, R.M.S., **Conceptualising Financial Literacy..Loughborough: Business School**, Loughborough University, 2000

⁷⁴Association for Governmental Leasing and Finance , 2007

⁷⁵Hayta, a.g.e., s. 61

Bir başka söylemle; minimum koşullarda sigorta yaptırılmasının önemi, gerekliliği konusundaki bilginin, algının ve anlayışın ilerletilişi para idaresinde önemli bileşenler arasındadır. Dünya ve ülke ekonomisinde ve üretim teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonrası hükümetlerin alacağı kararların, enflasyonist baskıların, sosyo-ekonomik, mesleki ve fiziksel risk faktörlerinin yükselişi ve bu risklerin etkisini imha etmekte ya da minimize etmekte önlemlerin yetersizlik göstermesi, bireylerde kendilerince, yaşamlarının güvence altına alacağı yeni sistem arayışlarına geçmelerine sebebiyet vermiştir.

Sigorta, insanların yaşamları boyunca karşılaşabilecekleri ve onlara zarar verebilecek olayların sosyal ve ekonomik risklerden kendilerini korumaları için önceki dönemde plan yapma ihtiyaçları sonrası gün yüzüne çıkmıştır. İnsan pek çok riskle iç içe yaşayan bir varlıktır. Hastalıklar, işsizlik, beklenmedik kazalar ve ölümler, bu tür riskler için verilebilecek bazı örnekler arasındadır. İnsanların bu tür durumlarda zorluk altında kalmamaları için tedbir alma gereksinimleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda sigorta, geleceğin güvence altına alınması için kullanılmakta olan bir tekniktir. Sigortanın faydaları arasında risklerin azaltılması ve kaybın bölüşülmesi gibi unsurlar bulunmaktadır. Geleceğe yönelik yapılacak finansal planlamalarda kişiye özgürlük sağlayan en önemli unsurlardan birinin risklerin düşürülür olması, bu konuda edinilmiş bilginin ve yapılan doğru uygulamaların finansal iyileşmelerde görülecek ilerlemelerde büyük önem taşıdığına göstergesidir⁷⁶.

2.3.4. Tasarruf ve Yatırım Hakkında Bilgi

Kişilerde ve ailelerde gelirlerin tümünün tüketimde ve harcamalarda tüketilmeyişi sonrası bir kısmının tasarruf ve yatırımlara yönlendirilmesi söz konusu olmaktadır. Gelecekte daha iyi yaşam standartlarına sahip olunabilmesi için günümüz tüketimlerinin azaltılmasına yönelik bir takım ödümler verebilmekte ve bunların bizden aldıklarına razı olmaktadır.⁷⁷

TDK tarafından tasarruf kelimesi, ekonomik olarak “tutum, para biriktirme ve artırım” şeklinde tanımlanmıştır. Başka bir söylemle tasarruf, gelirler ve tüketimler arasında yaratılabilecek fark olarak da anlatıla gelmektedir. Tasarruf, tüketimde bazı

⁷⁶ Hayta, a.g.e., s. 81

⁷⁷ Hayrettin Usul v.d., Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo- Ekonomik Etkenler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, 2002, s. 135

harcamaların ilerleyen tarihlere ertelenmesi anlamına da gelir; buna göre ilerleyen dönemin tüketimleri, şimdiki zaman tüketimlerinin yerini doldurmaktadır (TCKB, 2014). Tasarruf kavramı para idarelerinde başarıya giden anahtar unsur olarak görülür⁷⁸.

Tasarruf konusu ve tüketim düşüncesinde ortak olan koşullu ekonomik yaklaşımlarda, tamamen mantık ve bilgi sahibi kişilerin yüksek kazançlı dönemleri içinde gelirinden daha az harcamaya gideceği ve geliri azaldığında (ör: emekliliği sonrası) tüketiminin desteklenmesi için birikime sahip olmuş olacağı varsayımı geçerlidir. Tasarruf, yatırımlarda vazgeçilmez olmanın yanında yatırımların finansmanında yer alacak kaynaklarda en önemlisi ve geçerlisi olarak gösterilmektedir⁷⁹.

Tasarruf sahipleri, tasarruflarının yatırım aktörleri, özellikle de sermaye piyasalarına iletir ve bunun yanında yatırıma ilişkin getirileri, risk ve likidite ve enflasyonun etkilerini görebilecek bilgiye sahip olmalı ve yatırım sırasında bu faktörleri mutlaka göz önüne almalıdırlar. Yapılacak yatırımlarda istenen ve tahmin edilen getiri kadar risk faktörlerini de hesaba katmak gerekir. Getiri ve risk kavramları arası pozitif ilişki, gelir yönetiminde teorik doktrininin oluşturulduğu varsayımlar arasındadır. Yatırımlarda risk yükseldikçe, yatırımla ilgili tahmin edilen getiriler de o derece yüksek olmaktadır⁸⁰.

Yatırım sırasında hesaba katılması gereken bir diğer faktör ise likiditedir. Likidite, finansal varlıklarda nakde çevrilebilirlik oranıdır. Örnek verilmesi gerekirse; eğer yatırım yapılacak menkul kıymetlere menkul kıymet piyasalarında yoğun bir talep mevcutsa, bir diğer deyişle likidite yeteneği yüksekse, paraya dönüştürülmesi daha kolay ve hızlı gerçekleşecektir. Enflasyon unsurunun da yatırımlarda etkili faktörlerden olduğu bilinmektedir. Bu nedenle enflasyonist bir finansal düzlemde yatırımlarda getirinin iyi hesaplanması mecburidir. Örneğin enflasyonun yüksek seyrettiği ve sürekli yükselişte olduğu bir düzlemde sabit gelirli olan sabit getiriye sahip yatırım unsurları üzerinden kazançları düşük ya da negatif özellik gösterecektir. Oysa finansal sistematik içinde doğru ve bilinçli olarak yapılacak

⁷⁸Şarlak, a.g.e., s. 31

⁷⁹Erdoğan Gavcar ve Muhammed Karataş, "Bazı Meslek Gruplarının Tasarruf Eğilimlerinin Araştırılması (Muğla İli Örneği)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2001, s. 38- 46.

⁸⁰Saraç, a.g.e., s. 53

yatırımlarda, birey ek kazançlar dahi elde edilebilmektedir. Bu nedenle yatırım araçlarının ve finansal ürünlerin seçilmesinde beceri sahibi olunması finansal okuryazarlığa ait önemli bir özelliktir⁸¹.

Yatırım enstrümanları arasında; tasarruf hesaplarının, hisse senetlerinin, tahvillerin, hazine bonolarının ve yatırım fonlarının örnek olarak verilebileceği söylenebilir. Yatırım araçları arasında tasarruf hesapları, düzenli ve risksiz gelirler yaratmayı amaçlar. Paralar bankalarda vadeli veya vadesiz tasarruf hesapları formatı altında korumaya alınabilir. Vadesiz hesaplara istenen zaman para yatırılabilen veya para çekilebilmektedir. Vadeli mevduata faiz oranı uygulanmakta ve faiz gelirinun yatırımcıya kazanımı sağlanmaktadır. Bu tür yatırımlarda risk düşüktür ve para bankalarda ya da devletin kasalarında güvence altında tutulmaktadır. Vadeli mevduatta banka tarafından verilen faizler, enflasyon karşısında paranın değerini bir miktara kadar korumasının yanında faiz oranı revizyonlarının enflasyonun altında kaldığı durumlarda paranın değerini korumamakta hatta enflasyon karşısında yatırım getirisi olumsuz bir eğri içine girebilmektedir⁸².

Hisse senetleri sermaye piyasalarında en değerli argümanlar arasındadır. Kurum ve kuruluşlarda, sermayelerin yükseltilmesi ve yeni kuruluşlara ortak olunması için üretilen kıymetli belgeler olarak bilinmektedirler. Hisse senetleri genel anlamda, ortaklığın temsili olarak yatırımcılarına şirket karına ve zararlarına ortak olma hakkı tanıyan finansal evraklar ve varlıklar olarak bilinirler. Hisse senetlerine yönelik yatırımlar sabit kazandıran yatırımların yanında daha fazla risk taşır. Çünkü şirketin faaliyet alanına bağlı olarak, yatırımcının elde edeceği kar payı yıllar arasında farklılık gösterir. Ayrıca hisse senetlerinin uzun vadeli yatırım araçları olarak planlanması gerekmektedir. Çünkü iyi şirketlerin hisseleri kısa vadede dalgalanma gösterebilir ve bazı dönemlerde düşük temettü ödeyebilmekte, düşük seviyelerde kazandırabilmektedir. Ancak karı dağıtmayarak yatırımlara yönelten şirketler uzun vadede daha fazla kazanç elde edebilir. Bu sebeple hisse senedi yatırımlarında kısa vadeli alım ve satışlarda yüksek getiri elde edilemediğinden yatırımlarında kısa vadede likidite elde etmeye çalışan yatırımcılar tarafından tercih edilmeleri tercih sahiplerini avantajlı kılmaz⁸³.

⁸¹Capuano and Ramsay, a.g.e.,s. 63

⁸²Hayta, a.g.e., s. 136

⁸³Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), a.g.e. s. 137

Tahvil ise işletmelerde uzun vadede yabancı kaynakların eldesi üretilmiş finansal üründür. Borç para almak için devlet veya özel kuruluşlarca piyasalarda ortaya konulan tahvillerin getireceği kazanç belirli ve sabittir (değişken faizli tahvillerde faiz oranları ancak iktisadi şartlar değiştiğinde mevzuat değişikliği ile değişebilir). Tahvil çıkaran işletmelerin, öngörülmuş vade içinde borcun anaparası ve kendisi süresi içinde faiz ödemesi zorunludur. Devlet tahvilleri kurumu Maliye Bakanlığı tarafından bütçe açıkları kapatılması yolunda finansman sağlanması amacıyla çıkarılmış, bir yıl ve daha uzun vadeye sahip borçlanma senetleridir. Devlet tahvillerinin genel özellikleri az riskli ve yüksek güvenceli olmalarıdır. Hazine bonolarının yasal olarak devlet tahvillerinde görülen tüm özelliklere sahip olduğu bilinir. Hazine bonoları bir yıldan daha az vadeye sahiptir. Hazine bonolarının devlet tarafından çıkarılmış olmasıyla, ödenmeme riskinin ortadan kaldırılmış ve likidite derecesinin yüksek olması sağlanmıştır. Hazine bonolarının devlet güvencesi altında olması, yatırımcılar için risk taşımayan yatırım araçları haline gelmelerini sağlamaktadır⁸⁴.

Yatırım fonları ise halktan derlenen paraların karşılığında hisse senetleri, tahviller, özel sektöre yönelik borçlanma araçları ve altın ile diğer kıymetli madenleri içine alan portföylerin yönetimini ellerinde tutmaktadır. Buna ek olarak yatırım fonu portföyüne katılabilecek finansal varlıklar sayesinde ortaya çıkan çeşitlenme nedeniyle riskin minimuma indirgenmesi sağlanabilecektir⁸⁵.

Yatırım araçlarında bulunan özellikler, risk potansiyeli, likiditeye çevrilebilmesi yeteneği ve yatırım aracına ait risk / getiri karşılaştırmasını yapabilmesine yönelik bilginin ve yeteneğin bulunması sonrası doğru finansal seçimler yapmayı, dolayısıyla birey bazında finansal refahta artış olmasını sağlayacaktır. Bu sebeple finansal okuryazar olabilmek, doğru finansal hamleler yapabilmenin temel koşullarından birisi olarak görülmektedir.

2.3.5. Harcama ve Borçlanma Kavramları Hakkında Genel Bilgi

Borç okuryazarlığı, finansal okuryazarlığın önemli bir kalemi ve alt bileşeni olarak değerlendirilmektedir.

⁸⁴İlker Parasız, *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*. 7. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2009, s. 90

⁸⁵ Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), a.g.e. s. 138

Borçlar veya krediler, gelecek dönemde ödeme düşüncesi ile edinilen ancak ihtiyaç anında kullanıma hazır olması istenen satın alma gücünü temsil eder⁸⁶. Bir diğer anlatımla borç, gelir eldesinden önce harcanabilirliği anlamını taşır. Kişi açısından geçerli ve gerekli olanı, sahip olunan ödeme gücüne bağlı olarak borçlanma yapılmasıdır. Finansal okuryazarlığı taşıyan tüketicilerin akılcı borçlanma becerisine sahip olmaları, borç miktarını mümkün olan en az miktara indirmeleri, gerçek ve geçerli nedenlerle borçlanmaları, iyi bir kredi geçmişine sahip olmaları, borçlarını vadesinde ödemeleri⁸⁷, kredi ve kredi kartı kullanım harcamalarını (gecikme faizi) en aza indirmeleri gibi bilgilere, tutumlara ve davranışlara sahip olmaları beklenir.

Kredi kartı ödemelerinde görülen gecikmeler ve bilinçsiz şekilde yapılan alışverişlerin ardından artış gösteren kredi ve kredi kartı borçlarının bölüntülenmesi, kredi kartı maliyetlerinde ve masraflarında yükselme görülmesine neden olur. Günümüzün pek çok tüketicisi bu konularda mağdur konumuna düşmekte, birçok kez borcunu ödeyemeyecek duruma gelmektedir. Türkiye’de 2017 yılında bireysel kredi veya bireysel kredi kartı borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı 3.2039.000 kişi olarak belirlenmiş ve bu sayının yıllara bağlı olarak artış eğrisi içinde olduğu saptanmıştır. Bu nedenle kredi kartı kullanımı konusunda akılcı davranış içinde olmak gerekir ve bu yalnızca konu hakkında bilgi düzeyinde yükseliş sağlanması ve olumsuzluklara yönelik farkındalığın artırılması ile geçerli ve mümkün kılınabilir. Ayrıca kişiler kredi ve kredi kartı alma ve kullanmalarının yanı sıra, finansal piyasalardan edindikleri tüm araçlarla ilgili kendi hak ve sorumluluklarına ilişkin bilgi sahibi de olmalıdırlar. Tüketiciler tarafında yaşanan uyuşmazlıklar durumunda çözüm süreçlerinin anlaşılabilir olması, finansal kurumlardan mağduriyetleri sonrası tazminat talep edebilmeleri ve mümkün olduğunca dolandırıcılığa karşı hareket becerisine erişmiş olabilmeleri ancak konu hakkında bilgi sahibi olmalarıyla mümkün olabilmektedir⁸⁸.

2.4. FİNANSAL KÜRESELLEŞME VE BERABERİNDE GETİRDİKLERİ

⁸⁶Avni Zarakolu, *Bankacılar İçin Para ve Kredi Birliği*, 9. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü; Yayın No : 232., Ankara, 1989, s. 47

⁸⁷Capuano and Ramsay, a.g.e.,s. 69

⁸⁸ Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi, Borcunu Ödemeyen Bireysel Kredi ve Bireysel Kredi Kartı Borçluların Sayısı (Yıllık). İstanbul:Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi, <http://www.riskmerkezi.org/tr-TR/istatistikibilgiler.aspx> (erişim: 21.03.2018).

Küresel yapının dünya ekonomisinde ana karakteristik olması sürecinde etkili olan birçok olay olduğu belirtilmektedir. Bu olaylar arasında ekonomik olanların uluslararası düzeyde işlerlik kazanmasında ve bu durumun her geçen gün güç kazanarak geçerli bir hal almasına sırtını dayayanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bretton Woods sistemi sonrası başlayan bu süreçte Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın kuruluşu sonrası ekonomi artık uluslararası bir işletim haline gelmiş, gümrük anlaşmalarının bağlayıcılığıyla da bu süreç devam ettirilmiştir. Son 25 yıl içinde ulusal ekonomilerde hızlı yükselişler ve yükselen bu ekonomilerde birbirleri arasında görülen ve gelişen ticari ilişkiler, işgücü transferleri ve sermaye hareketleri yine uluslararası uyumda artış görülmesinde büyük rol oynamıştır. Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sonrası iletişim kanallarında görülen büyük güç kazanımı, ekonomik ortaklıkların ve ticaretin serbestliklerin artışına bağlı tüketimin artışı sonrası çok uluslu firmalar gün yüzüne çıkmıştır. Bu gelişmelerin etkisiyle de ekonomik küreselleşme hız kazanmış ve günümüzdeki gelişmişlik düzeyini yakalamıştır.⁸⁹

Küreselleşmede en önemli aktörlerin başında hiç kuşkusuz çok uluslu firmalar gelmektedir. Teknolojideki gelişmeler, iletişim hızındaki öngörülemez artış sonrası ortaya çıkan benzeşmeler, denkleşmeler, takaslar gibi birçok unsurun çok ivedi ilerletilişi bu firmalardaki gelişim hızına büyük katkı sağlamıştır. Teknolojinin bu gelişmesi sonrası ekonomik hareketlerde mekanın, hızın ve riskin çok daha avantajlı hale gelmesi bu gelişmelerin etkileri arasında en etkin olanlarıdır. Küreselleşme olarak adlandırılan bu gelişmelerin oluşturduğu bütün, dünya geneli tüm piyasalarda ve işletmelerde etki göstermiş, bu etkileşimlerin en büyüğü finans piyasalarında gözlemlenmiştir.⁹⁰

2.4.1 Finansın Küreselleşmesi

Küreselleşme konusu, yarattığı hareketi sonrasında birçok segmentte etki göstermesinin yanında en çok finans alanında etkin olduğu görülmektedir. Bir anlamda finansal küreselleşme; serbest piyasa mantığında yer alan sermaye üzerindeki etki yaratma görüşünü bir başka boyuta taşıyarak bu etkiye uluslararası

⁸⁹Mehmet Dikkaya ve Fatih Deniz, "Ekonomik Küreselleşmenin Yol Açtığı Problemler: Teorik Bir Bakış", *Uluslararası Yönetim İşletme ve İktisat Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 3, 2006, s. 169

⁹⁰Kürşat Yalçın, *Uluslararası Finansman*., Detay Yayıncılık, Ankara, 2012 s. 114

arenada kendini hissettirebilecek seviyede güç ve işlerlik kazandırılması şeklinde de tanımlanabilir.⁹¹

Tanımı genelleştirmek gerekirse finansal küreselleşme ulusal tabanda piyasaları birbirinden belirgin bir şekilde ayıran sınırların süreç içerisinde erimesi, finans piyasalarının kontrolüne ilişkin konuların esnetilerek uluslararası bu aktörlerin uluslararası alanda daha etkin hale getirilmesi şeklinde özetlenebilir.

Finansal küreselleşmenin en önemli örnekleri zincir şirketler ve dünya geneline yayılmış marka değerleri gösterilebilir. İmaj ve imalat konusunda kendisini bulunduğu ülkeye göre şekillendiren ama tek bir finans merkezine bağlı olan bu kuruluşlar küreselleşme konusunun en çok göz önünde olan temsilcileridir.

2.4.1.1. Finansal Küreselleşmenin Ekonomilere Katkıları

Finansal küreselleşme genel iktisadi hayattaki makro ve mikro düzeydeki birçok sorunun ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır. Sınırlı olan kaynakların alanlarının genişletilmesi ve kıt kaynakların daha homojen bir yapıyla dağılmasını sağlayan bu mekanizma refah yükselişi ve kalkınmanın ulusal sınırları aşmasına ve bölgesel bir yükselişin yakalanmasına neden olmaktadır. Başka bir ifade ile uluslararası sermaye dağılımları verimliliğin düşük olduğu alanlardan yüksek olduğu alanlara kaymasını sağlayacak, bu durum uluslararası kalkınmada en önemli etken haline gelecektir.

Finansal serbestlikte görülen artış, finansal enstrümanlar ve seçeneklerde de artış görülmesine, bu durum da kredi ve benzeri mekanizmalardaki kullanım maliyetlerinde düşüğe sebep olarak yatırımlarda genişleme görülmesine ve hız kazanılmasına yol açmaktadır. Bu özelliği ile serbestlik unsuru, özellikle de sermaye sıkıntısı ile boğuşmakta olan gelişmekte olan ülkelerde ekonomilerin ivme kazanmasında büyük pay sahibi olduğu bilinmektedir. Bundan yola çıkılarak gelişmiş ülkelerin güdümündeki sermaye gücünün gelişmekte olan ülkelere kaydırılmasının ve bu ülkelerde değerlendirmesinin gerektiğine ilişkin görüş 90'lı yılların başından itibaren güç kazanarak birçok alanda uygulanmaya başlanmıştır.

⁹¹Halil Seyidoğlu, "Uluslararası Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2003, s. 143

IMF ve Dünya Bankası gibi kurumların gelişmekte olan ÷lkeler için önerdikleri ekonomi programları da bu görüşü destekler niteliktedir.⁹²

Finansal küreselleşme uygulamalarının makro düzeydeki etkisi özetlenecek olursa gelişmekte olan ÷lkelerde yabancı sermayenin döviz açıklarının kapatılması ve tasarrufa geçilmesi gibi konularda ilerleme kaydedilmesi sağlanarak kişi başına düşen reel gelirden artış sağlaması beklentisi olduğu söylenebilir. Nitekim bu tür ÷lkelerin ekonomilerinde yatırım gücü çoğunlukla sırtını yabancı kaynaklara dayamaktadır, bu durum finansal küreselleşmenin önünün açılması konusunda bu ÷lkelerce yoğun adımlar atılması gerektiğinin göstergesidir.

Finansal küreselleşme uygulamalarının mikro düzeydeki etkisinden bahsedilecek olursa küçük yatırımcıların iç piyasanın sınırlandırılmış alanlarından sıyrılmasına izin vererek yatırım seçeneklerinin artırılmasına ve daha uygun koşullarda işletme veya işletme dışı kaynak sağlayabilmesine yaramaktadır.

2.4.1.2. Finansal Küreselleşmenin Ekonomilere Zararları

Küreselleşme unsurunun finans alanlarında yaratmış olduğu olumlu sonuçlarına ek olarak birçok ÷lkenin finans sisteminin entegrasyonu, sermayelerin dış müdahalelere açık bir hal alması, uluslararası piyasalarda yaşanacak olumsuzluklarda ulus ekonomilerinin büyük krizlere gebe bırakılması gibi birçok olumsuz etkiye de sahiptir. Yaşanan bu krizler sonrası birçok ulus ekonomisinin onarılması imkansız yaralar olarak dağıldığına ve küresel model nedeniyle yakın zaman içinde neredeyse tüm gelişmekte olan ÷lkelerde krizlerin yaşandığına birçok iktisat uzmanı dikkat çekmektedir.⁹³

Çoğunlukla domino etkisi yarattığı gör÷len bu ekonomik krizlerin, işsizliğe ve sonrasında yoksulluğa neden olduğu ve özellikle birbiriyle bağlantılı ekonomilerde bunun ardışık olaylar şeklinde gerçekte olduğu belirtilmektedir. Geçmişte küçük ölçekli ekonomilerin yaşadıkları iç sıkıntılarında bu sorunları yine kendi iç mekanizmaları ile çözecek yeteneğe ve alanlara sahip olduğu görülürken küresel ekonomi ve finans

⁹²Fecir şengöz Çelik, Uluslararası Piyasalarda Spekülatif Para ve Sermaye Hareketliliği ve Tobin Vergisi Carry Trade, Hedge Fonlar ve Diğer Hareketler, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2008, s. 6 (**Yayımlanmış Maliye Uzmanlığı Yeterlilik Tezi**)

⁹³Oktay Salih Akbay, Küresel Finansal Krizin Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme, Namık Kemal Üniversitesi, 2011, s. 1

modelleri içinde yer alan bu tür ülkelerde yaşanacak ekonomik gerilemeler sonrası bu gerilemelerin diğer ülkelere de etkilenmesinin önü alınamaz bir hal almıştır.⁹⁴

2.4.1.3. Finansal Küreselleşmeyle Birlikte Kompleks Finansal Ürünler

Küreselleşmenin getirisi olarak ortaya çıkan finans piyasalarındaki serbestleşme yeni finansal araçların ve uygulamaların kullanımına dolayısıyla daha karmaşık finansal ürünlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum ev halkının ve bireyin ekonomik sistem içinde kendilerine yer buldukları tüm uzun vadeli kararlar üzerinde etki göstermekte, seçeneklerin artışı ile tercih sistemi de her geçen gün revize olmaktadır.

Finansal ürünlerin çeşitliliği ve karmaşık yapısı, şirketlerin daha önce faydalanamadığı kaynaklarını değerlendirmeleri, yatırımcı vergi avantajları nedeniyle gelir artışı yakalamalarına ve riskleri çeşitlendirerek etkilerini ve geçerliliklerini minimize etmelerine yardım etmektedir. Buna karşın finansal ürünlerde çeşitliliğin bu kadar artması tüketici tarafında bir güven eksikliği oluşmasına yol açmaktadır. Bu da bireyin yetersiz bilgiye sahip olması durumuna düşmesi ve yanlış yatırımlara yönelmesine neden olabilmektedir.

2.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN AİLE VE TOPLUM GELİŞİMİNE KATKISI

Kişiler ev bütçesi, çocuklarının eğitim giderleri, yatırımlar ve emekliliklerini planlama gibi günlük yaşamı ilgilendiren kısa ya da uzun vadeli birçok kararı finansal birikimleri ile almaktadır. Bu kararların alınabilmesi için belirli bir bilgi seviyesine ulaşılmış olması ve bu bilgiye ulaşma imkanına sahip olunması şarttır. Bu anlamda finansal okuryazarlık kişilerin, basit ekonomik hesaplamaları yapabilme becerisinden, finans bütçesini yönetebilmesi ve oluşturabilmesine, sermaye piyasasına katılımından bireysel emeklilik planlarına kadar finansal kararlarını almada ve uygulamada etkin rol oynamaktadır.

Literatür geleneğinde kabul gören bir geleneğe göre bilgili tüketici daha yararlı tüketicidir. Konu tüketim olduğunda ve mallarda ve hizmetlerde karmaşıklık derecesinin yüksek olduğu durumlarda tüketicinin bilgi sahibi olmasının önemi daha da artmaktadır. Finansal hizmetlerde de içeriğinde bu bilinçlendirme işlemlerini

⁹⁴Mahfi Eğilmez, **Küresel Finans Krizi Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 117

barındırmaktadır. Bu nedenle tüketici tarafından yapılan seçimlerde ürünler içinde farklı alternatifler arasında kendi için en doğru seçimi yapabilmesinde ön şart finansal okuryazarlık düzeylerinin üst seviyelerde olmasıdır.⁹⁵

Araştırmalarda da görüldüğü üzere gelişmiş ülkelerde dahi tüketicilerin finansal ürünleri ve finansal uygulamaları takip ve kullanım konusunda yetersiz bilgi ve donanıma sahip olduğu görülmüştür. Bu sorunun kendisini mali planlamalarda başarısızlık halinde en yoğun olarak emeklilik dönemi ortaya koyduğu bilinmektedir. ABD’de yapılan araştırmaların sonuçları bu sorunların yoğunlukla daha düşük gelirlili ve düşük eğitilmiş bireyler ile azınlık konumundakiler ve kadınlar arasında görüldüğünü ortaya çıkartmıştır.⁹⁶

Düşük finansal okuryazarlık seviyesi sorunu, başta Amerika Birleşik Devletleri toplumunda genel bir görünüme sahip olduğu üzere, kitlelerde görülen en yaygın sorunlar arasındadır. Toplum içindeki farklı kesimler arasında bu sorunun yoğunluk seviyesindeki farklılıkların daha belirgin olarak hissedildiği görülmektedir. Bazı bireyler, kadınlar, azınlıklar gibi eğitim seviyesi düşük kitleler bu listenin ana figüranlarıdır. Finansal işlemlerdeki karmaşıklığın seviyesinde görülen artış ile birlikte günümüzde, finansal okuryazarlık konusunda atılacak adımların geçerliliği ve yeterliliğine ait önem derecesi yükselmektedir. Günlük yaşamın akışında finansal kararların alınmasında daha karmaşık finansal araçların kullanılması her geçen gün daha zorunlu bir hal almaktadır. Kullanım anlamında kredi kartlarının alternatifleri ile karşılaştırılmasından, ödeme şekilleri arasında tercih geliştirmeye, tasarruf yapılacak tutarlardan bu tutarların nasıl yatırıma dönüştürüleceğine ve en iyi şartlarda kredilerin nereden ve ne şekilde temin edilebileceğine kadar uzanan bir çok finansal kararda doğru ve etkili tavır gösterebilmek için finansal okuryazar olunmasına yönelik ihtiyaç sürekli bir artış içindedir.

Varlıklı ve orta sınıflara mensup kişilerin eğitim olarak genellikle düşük gelirlili sınıflara göre daha yüksek seviyede olması nedeniyle, finansal okuryazarlık eğitiminin düşük gelir seviyesindeki kişilere erişiminin sağlanması daha büyük önem taşır. Bu sebeple finansal okuryazarlık için yapılan çalışmaların, temel eğitim düzeyinde sağlanması bir zorunluluk olarak ortaya konulmaktadır.

⁹⁵ Hathaway Ian and Khatiwada Sameer, **Do Financial Education Programs Work?**, Federal Reserve Bank of Cleveland., 2008, s. 1

⁹⁶Annamaria and Olivia, a.g.e.,s. 43

Finansal okuryazarlıkta bilgi seviyesindeki düşüklüğe bir örnek olarak 2008 ekonomik kriz sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde mortgage kredisi sayesinde ev sahibi olanlar arasında büyük çoğunluğun, faizlerin yükselmesine bağlı olarak ödemelerinin de yükseleceği konusundan habersiz olduğu anlaşılmıştır. Bu durum finansal okuryazarlık konusunda geri kalmışlığın gelişmekte olan ülkelerin sorunu olmakla sınırlı kalmadığı, gelişmiş ülkelerde de belirgin bir sorun olduğu görüşünün güçlenmesine yol açmıştır.⁹⁷

Düşük seyreden finansal okuryazarlık seviyesinin sadece ülkeler arasında yaygın olmakla yetinmeyerek bazı demografik gruplar arasında da yüksek düzeylere ulaşmış olduğu da belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesinde bir başka belirleyici parametrenin yaş grupları olduğu da bilinir. Kişilerin hayatlarının son dönemlerine kadar finansal kararlar vermek zorunda olması ve yaşlıları hedef alan dolandırıcılık olaylarıyla ilgili artan bir endişenin kitlelere hakim kılınması ile finansal okuryazarlık önemle üzerinde durulması gereken bir durum halini almıştır. Cinsiyet ayrılıklarının oldukça belirgin olduğu finansal okuryazarlık konusunda, kadınların erkeklerden, özellikle risk çeşitlendirmesi konusunda daha az bilgili olduğu belirgin bir şekilde gözlemlenmiştir. Kadınlar açısından, özellikle de eşin kaybının ardından finansal kararlar alma konusunda karşılaşılabilecek sorunlar ve yoksunluklar noktasında finansal okuryazarlık seviyesindeki düşüklük önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır⁹⁸.

OECD ülkelerin ve OECD dışı bazı ekonomiler arasında yapılan anketler sonucunda, finansal tüketicilerde sadece doğru olan ve bilgiye dayalı finansal kararlar vermelerini engelleyen düşük finansal okuryazarlık seviyelerine sahip olmaları sorununun saptanmadığı, aynı şekilde finansal yeteneğin, bilginin ve farkındalıkların da çoğunlukla kendi içlerinde abartıldığı belirlenmiştir⁹⁹.

Gerçekte olduğundan daha fazla bilgiye sahip olduğu fikrine sahip olmaları, finansal konularda yanlış adım atmalarına sebebiyet vermekte, piyasalardan zarar görmelerine yol açmaktadır.

⁹⁷Fatih Temizel ve Fatih Bayram, "Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, 2011, s. 76

⁹⁸ Annamaria Lusardi ve Olivia S. Mitchell, "Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare?", NBER Working Paper Series, Working Paper 13750., 2008, s. 8

⁹⁹ OECD, Economic Forecast Summary, 2009: 8

Serbest piyasa ekonomisi modelinin dünya genelinde yaygın bir uygulama halini almasıyla finansal okuryazarlık hızla önem kazanana bir değer haline gelmiştir. Finansal okuryazarlıkta üç boyutlu yapı sayesinde önemi ve değeri hızla artmaktadır. Tasarruf, yatırım ve finansal dolandırıcılık kavramlarını içeren bu yapı sayesinde okuryazarlık konusu çok yönlü ilgi görmektedir. Finansal okuryazarlığın seviye yükselmesi ile bir yandan tavırsal eğilimler kaynaklı hataların azaltılması ve böylece kişilerin kendi durumları için en geçerli finansal kararları almasına yardımcı olunurken, diğer tarafla da iletişim ve bunun sonucu olarak kaldıraç etkisi sonrası düzenleyici otoritelere ait konunun daha da güçlenmesi sağlanmaktadır ¹⁰⁰.

Teknolojide ve dünyada görülen hızlı gelişim sonrası, finansal sistemler içinde kendisine yer bulan enstrümanları da gün geçtikçe gelişim ve güncellenme gösterdiği görülmektedir. Bunlara ek olarak finansal fırsatların daha karmaşık bir hal almasıyla, bu fırsatlar finansal tüketici tarafından anlaşılması daha da zor bir karaktere içine girmektedir. Yenilikler karşısında uyum göstermekte güçlük çeken tüketiciler, kendini güvensiz bir ortamda hissetmesiyle yapmış olduğu yatırımlarının risk altında ezileceği endişesine kapılmaktadır. Buna bağlı olarak da birey genel olarak harekete geçişi sırasında yanlış kararlar vermek ya da piyasada işlem yapmamak yolunu seçmektedir. Finansal okuryazarlık özelliği taşımamak, yalnızca bağlayıcı bir problem değil ulusal finansları da zora sokan bir sorundur. Öyle ki, birikim sahibi olmak, tasarruf yapmak gibi alışkanlıkların topluma kazandırılmayışı sonrası, iflaslar ve hacizler gibi finans sektöründe sekteler yaratacak olayların artışa geçmesi gibi sonuçlardan kitleler kaçmamaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlığın, sosyo-ekonomik statüde, yaşta ve cinsiyette ayırım hareketine gidilmeden tüm toplumu kapsayıcı olması ve toplum geleceğinin refahını da düşünerek devletin ve diğer ana unsurların eğitim kurumların bünyesinde bu konulara ağırlık vermesi ve bu uygulamada yaygınlık yaratması gerekmektedir. ¹⁰¹

Finansal okuryazarlık hakkında yapılan bir çalışmada ise konunun sahip olduğu önem yedi başlık altında özetlenmiştir;

¹⁰⁰ Özçam Mustafa, Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye için Öneriler, Ankara: Sermaye Piyasası Araştırma Raporu. 2006, s. 19

¹⁰¹ Seçil S. Bayram, Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 16 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

1. Demografik özelliklerdeki değişimler: İnsanların ortalama yaşam süresi her geçen gün uzamaktadır. Dolayısıyla emeklilik süreci de uzamaktadır. Yaşlı nüfusun ve emeklilerin çalışan nüfusa oranı artış gösterir ve bu nedenle çalışan kişi başına düşen emekli sayısı artış göstermektedir. Bu gelişmeler ışığında sosyal emeklilik sistemi üzerinde gelecekte sıkıntılar yaşanacağı öngörülmüştür.

2. Finansal piyasaların değişim göstermesi: Teknolojide inovasyon hamlesi nedeniyle finansal hizmetlerde sunumlar hızla ve kolaylığa kavuşmuştur. Elektronik ve mobil bankacılığın desteğiyle şubeye gitmeye gerek kalmadan her an her yerde bankacılık hizmetinin kullanılması sonrası işlemler tamamen hız kazanmıştır. Ayrıca, finansal ürünlerde çeşitliliğin ve karmaşıklığın da artış gösterdiği bilinmektedir.

3. İstihdamda ve emeklilikte sistemlerin değişimi: Gelişmelere bakıldığında iş piyasaları içinde çalışanlar için çok uzun dönemde yayılacak veya hayat boyu devamlılık gösterecek iş garantileri sunulmadığı görülmektedir. Sözleşmeli çalışanların işlerini ve dolayısıyla gelirlerini kaybetme riski her geçen gün artmaktadır. Emeklilik sistemlerinde de ciddi revizyonlar yaşanmaktadır. En önemli revizyon belirlenmiş fayda esaslı emeklilik planından (defined benefit) belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planına (defined contribution) dönüşüm sürecidir. Böylece emeklilik konusunda sorumluluklar işverenin ya da kurumların değil çalışan bireylerin yükü haline almaktadır.

4. Tüketicilerin finans piyasalarında kendilerine daha fazla yer bulabilmesi: Finans piyasalarında bireysel yatırımcıların sayısı geçmişe göre yükseliş göstermektedir. Bahsi geçen bu kişiler, genellikle tasarruflarıyla piyasalarda yatırım sahibi olarak ek bir kazanç elde etmenin peşinde olurlar.

5. Yanlış ya da hatalı finansal kararlara ait sonuçların daha kapsamlı ve kalıcı olabilmesi: Sosyal güvende güvenenin seviye olarak düşüşe geçmesi sonrasında bireylerin aldığı finansal kararların önemi de yükselişe geçmiştir. Ayrıca tüketicilerde genel olarak yüksek borçluluk oranlarının bulunduğu bilinen bir gerçektir. Finansal kurumlarda ise rekabet sebebiyle daha saldırgan pazarlama politikalarına yönelim mevcuttur. Dolayısıyla satıcıların ürünlerdeki potansiyel riskleri tüketicilere iletmesi ve onları yönlendirmesi mümkün hale gelmektedir.

6. Finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olması: Araştırmalara bakıldığında birçok tüketicinin yeterli seviyede finansal bilgi alt yapısına sahip olmadığı görülmektedir. Geçmişe göre finansal ürünlerde sayı ve karmaşıklık yükselmiştir. Bu durumda bazen tüketiciler çaresizlik yaşamaktadır.

7. Finansal okuryazarlığın yaygın bir hal almasıyla sosyal birlikteliğin gelişmesi: Finansal okuryazarlıkta düzey yükseldikçe ve toplum genelinde hakim konuma geldikçe bu gelişmelerden hem ekonomik hem de finansal sistemler olumlu yönde etkilenmektedir.¹⁰²

Dünya geneline bakıldığında artık bir kabul halini almış olması üzerine finansal okuryazarlığın toplumun her kesiminden insan için temel bir ihtiyaç haline geldiği görülmektedir. Buna karşın finansal okuryazarlığın kavram olarak mevcut hali ile soyut ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle içeriğinde barındırdığı kavramların belirli bir sadeleştirmenin ardından daha anlaşılır ve günlük yaşamda kullanılabilir bir içerikle birleştirilebileceği düşünülmektedir.

Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan saha araştırmaları sonrası elde edilmiş bazı sonuçlar aşağıdaki şekildedir;

- Finansal okuryazarlık, bankalar ve diğer finans kurumlarının müşterilere sunulmuş ürünlerin bir birleşimi ve sonucu olmalıdır.
- Tüketici çıkarlarının korunmasında rol oynaması için karar döneminde finansal okuryazarlığın ilerletilmesi yolunda önemli müdahaleler gerçekleştirilmelidir.
- Yetişkin kişiler somut faydalarını gözlemlemeden bu tür programlara katılım göstermemektedir.
- Başarı göstermesi beklenen finansal okuryazarlık programlarının motive edicilik, edinilebilirlik, zamanlılık ve hedef topluluğa uygunluk özellikleri göstermelidir.
- Finansal okuryazarlığa ilişkin eğitimler bireylere küçük yaşlardan itibaren verilmelidir.
- Finansal okuryazarlık programlarında yer alan eğitim materyallerinin yazılı olması ve temel düzey okuryazarlara yönelik olması gerekmektedir

¹⁰² Orton L., "Financial Literacy: Lessons from International Experience", CPRN Research Report, Canadian Policy Research Networks. 2007, s. 17

Ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde finansal okuryazar bireylerin toplumdaki yerinin genişlemesinde ve süreklilik kazanmasında, sosyal statülerinin, eğitim seviyelerinin ya da cinsiyetlerinde ayırımın göz önüne alınmadan belirlenecek bir programla bireylere verilecek olan eğitimlerin daha anlaşılabilir hale getirilmesi ve gelişen sistemlere uyumlu ve güncel vaziyete taşınmalıdır. Kişilerin elde etmiş olacağı bilginin ve alışkanlıkların rahatça ortaya konulabileceği bir ortamda gelişebilmesi (kendisine ait yatırımları risk altında görmeden piyasa içinde rahat şekilde işlem gerçekleştirebilmesi) zorunludur ve bu sürece finansal otoritelerce yapılacak müdahalelerde yıkıcılık özelliği olmaması gerekmektedir. Finansal okuryazarlıkta seviye yükselişi sonrasında kişi tarafından önce kendisine, sonrasında ise ait olduğu toplum ve ülke ekonomisine getireceği faydalar artarken, kişilerin karşı karşıya kaldığı olumsuzlukların düşüşe geçmesiyle ülke refahının yükseliş ivmesi hız kazanacaktır. ¹⁰³

2.5.1. Finansal Okuryazarlığın Bireye Sağladığı Kazanımlar

Finansal okuryazarlığın önem kazanmasında toplumu ilgilendiren ve bireylerin ihtiyaç duyduğu alanlarda kendisine yer bulmuş olan birçok farklı etmen tespit edilmiştir. Finansal taleplere ilişkin genel farkındalık seviyesinin düşük olması, çeşitli finansal ürünlerin performansında ve varlığında bilgi eksikliği olması, finansal ürünlerin ve hizmetlerin gelişiminde rol oynayacak bilginin eldesi konusunda yönlendirmelerin yetersiz kaldığı ve bilgi sahibi olan kişilerin azlığı gibi faktörler bu konu başlığı altında sıralanabilecek ana unsurlardır ¹⁰⁴.

Bireyler, finans bilgisi eksikliğine bağlı olarak, finans ürünleri ve hizmetlerinin yaşamlarında yaratacağı etkiyi bilmemekte, kullanımını seçmemekte ve finansal piyasalarda işlem yapmaktan kaçınmaktadır. Bu durum da toplumu ve finansal piyasaların gelişimini olumsuz yönde etki altına almaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyinde görülen yükselişin toplumda olumlu etkiler ve katkılar yaratışının yanında, bireylerde kişilikleri ve iş hayatları üzerinde de olumlu etkiler göstermektedir. Bireyde yükselişe geçen ekonomi bilgisi ile birlikte ev

¹⁰³ Hopley, V., "Financial Education: What is it and What Makes it So Important?", Community Reinvestment Report, , Federal Reserve Bank of Cleveland, 2003, s. 9

¹⁰⁴ Mason, Carolynne L.J. and Wilson, Richard M. S., *Conceptualising Financial Literacy*, Loughborough University Business Schol. 2000: 7

halklarında ekonomik refah artışı görülürken, psikolojik baskıların, stresin ve aile içi anlaşmazlıkların azaldığı gözlemlenir. Bu tür ortamlarda yetişmiş çocukların yüksek özgüvene sahip bireyler olarak ortaya çıktığı ve çocukların az anti-sosyal davranışlarda daha düşük göstergelere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durumun iş hayatındaki yansıması ise bireyde devamsızlık oranında düşüş, verimlilikte ve iş memnuniyetinde artış şeklinde olmaktadır ¹⁰⁵.

Birey ve aile arasındaki ilişkinin finansal sistem içindeki önemi yadsınamaz boyutlardadır. Bir bütün olarak ele alındığında, birey ve aileler verdikleri tüketim, tasarruf, yatırım ve harcama gibi kararlarla piyasaları ve kurumlara şekil ve yön vermektedirler. Adı geçen finansal kararların etkileri olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Birey ve aileler, ekonomi olumsuz yönde hareket ediyorsa genelde harcamalarını azaltarak daha fazla tasarruf elde etme yoluna giderler. Bu durum ekonomiyi daha da kötüleştirir. Ekonominin iyiye yönde ilerleyerek bazı finansal balonların oluştuğu zaman aralıklarında ise aileler daha fazla tüketime ve varlık alımına yönelerek balonun daha da şişmesine sebebiyet verirler. Böylelikle varlık fiyatlarındaki balon daha fazla büyür ve patlamaya hazır bir hal alabilir¹⁰⁶.

Bilinç sahibi olmayan tüketici, ekonomik karmaşa veya refah zamanlarından nasıl faydalanacağını bilememekte, kendisi için doğru olduğunu düşündüğü çözüm yollarının ekonomi açısından sonuçlarını tasavvur edememektedir. Bu tür sorunlarla karşılaşmasının önüne geçilmesi adına finansal okuryazarlık, hem bireye hem de ailesinin finansal davranışlarında birçok yarar sağlamaktadır.

Kişilerde duruş ve tavırların finansal refah düzeylerinde kendini gösterecek bir etkisi bulunmaktadır. Buna bağlı olarak finansal okuryazarlık hakkındaki ölçüm çalışmaları sırasında tutumlar ve davranışların da bir referans değeri olarak kabulü gerekmektedir. Örnek olarak bireylerde geleceğe yönelik tasarruf yapma konusunda olumsuz duruş gösterme eğilimi halinde, bu tür davranışları göstermede daha düşük bir meyille hareket edecekleri düşünülebilir. Aynı şekilde kısa vadeye sahip ihtiyaçlarını karşılamak konusunda öncelik göstermeleri halinde acil durumlar için

¹⁰⁵ Taft, M. K. v.d., "The Relation between Financial Literacy, Financial Wellbeing and Financial Concerns", *International Journal of Business and Management*, 2013, s. 64

¹⁰⁶ Nofsinger, J.R., "Household behavior and boom /bust cycles", *Journal of Financial Stability* Vol: 6, No: 4, 2011, s. 1

tasarruf etmeleri veya uzun vadeli finansal planlar yapmaları ihtimalinin düşük seviyelerde kalacağı öne sürülmektedir.¹⁰⁷

Bir diğer örnekte tüketicinin henüz sahip olmadığı gelirini önceden kullanmasının yolunu açan bir unsur olan kredi kartı, doğru kullanıldığında bireye birçok yarar sağlamakta, gereksinimi aştığı durumlarda ise, kontrolsüz bir borç artışına sebebiyet vermektedir. Kredi kartının doğru kullanımı hakkında bilgi sahibi olmayan birey, çevresinden duymuş olduğu olumsuz deneyimler sebebi ile kartı kullanmaktan uzak durarak olumsuz bir tutum içine kapılmaktadır.

Finansal okuryazarlık sayesinde kişinin ve hanenin zor günlerinde hazır olmalarına katkı sağlayan bir kurum haline almıştır. Eğitim seviyesi yükselen tüketicinin daha fazla tasarruf elde edebileceği gibi, yatırımları konusunda da daha çok çeşitlendirmeye gitmesinin finansal bir zorunluluk olduğunu da fark edecektir. Bunun yanında finansal okuryazar kişiler hem sigorta ürünlerinde yönetimi bilmektedirler hem de aşırı borçlanmada karşılaşılabilecek olası zararlar konusunda farkındalığa sahiptirler.¹⁰⁸

Bilinçli kişi ve haneler ekonomide finansal faaliyetlerin bilindiği kadar sınırlandırılmamış olduğunu fark etmiş kimselerdir. Kişisel finansal sorunlarının çözümü ya da tasarruf artırımına yönelik alınan birçok kararda, kendisine yarar sağlayacak yollara yönelir, finansal planlarını tasarlar. Hane halkı açısından finansal planlamalar, yakın gelecek risklerinin azaltılması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple, yeterlilik gösteren sigorta sözleşmelerine sahip olmak, uygulanabilir bir emeklilik planı oluşturmak ve düzenli olarak birikim yapmak hane halkı ve bireyler için vazgeçilmezdir.

Ailenin, bütçede, borçların yönetiminde, tasarruflarda ve yatırımlarda yönetim şekli hakkında edindiği bilgi seviyesi, tutumlar ve davranışlar finansal okuryazarlık konusunda değerlendirilmelerde kullanılmakta olan esas ve bütünleyici değerleri oluşturur. Finansal okuryazar bireylerdeki karar ve tutumlarda ise kendileri için oluşabilecek riskleri minimize edecek seçeneklere yönelim olmakta, ilerleyen

¹⁰⁷ Atkinson Adele and Messy Flore Anne, *Measuring Financial Literacy: Results of OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2012, s. 7-8

¹⁰⁸ World Bank, *General Finance Reports*, 2009, s. 2

yaşlarında kendisini refaha ulaştıracağını düşündüğü finansal uygulamaları tercih etme yoluna gitmektedir. Finansal durumu sayesinde bireyler, ekonomi piyasalarındaki davranışlara yön vererek bu alanda etkin bir role yükselmekte ya da işlem gerçekleştirilmemektedir. Örnek verilecek olursa aileler, yeni doğmuş çocukları için bankada tasarruf hesabı oluşturabilir, birey üniversite gitme çağına geldiğinde ailesine yük olmamak için harcamalarında bu tasarrufları kullanabilir. Kişi, bireysel emeklilik ve benzeri uygulamalar sayesinde ilerleyen yaşlarında yaşam şartlarını daha iyi hale getireceğini düşündüğü kasko, sigorta gibi maddi kayıplarla sonuçlanacak çöküşlerde maliyet azaltıcı görev gören finansal enstrümanları kullanmaya yönelebilir. Bunun yanında kişi bunlardan hiçbirini yapmamayı tercih edebilir, elde ettiği kazancı anlık harcamalarda tüketip, ailesi veya kendisi için herhangi bir finansal güvence ediniminden kaçınarak hareketsizliği de tercih edebilir.

Araştırmalar sonucunda, finansal okuryazar bireylerde;

- Gelir seviyesini artırmak,
- Tasarruf miktarını artırmak,
- Emekliliğe yönelik birikimlerini artırmak,
- Borçlarında iyi bir yönetim göstermek ve yönlendirme yapmak,
- Borç alma konusunda daha akıllı hareketlerde bulunmak,
- Finansal hedeflerin belirlenmesinde daha spesifik unsurlara dayanmak,
- Sahip olunan becerileri abartmamak,
- Finansal piyasalardaki rollerini daha aktif hale getirmek,
- Finansal anlamda kişisel güvenini yüksek tutmak,
- Gereksinimlerine uygun ürünleri seçerken daha bilinçli davranmak,
- Tüketici haklarına hakim olmak,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapabilmek

gibi davranış şekilleri gösterme eğilimlerinin diğer insanlara nazaran daha yoğun görüldüğü belirlenmiştir¹⁰⁹.

Finansal okuryazar bireyler, piyasalarda daha rahat hareket etmekte, işlemlerinde maksimum faydaya ulaşip, kendisi ve ailesi için hayat şartlarını daha iyi ve kolay hale getirecek yollara yönelmektedir.

¹⁰⁹Capuano and Ramsay, a.g.e.,s. 36

Tüketicilerde finansal okuryazarlık konusu, finansal sistemler ve ekonomiler için de büyük önem arz taşır. Finansal okuryazar olmayan tüketicilerde karar verme sırasında hata yapma olasılığı bu seviyeye erişmiş olanlara nazaran daha yüksektir. Bunun yanında böyle bireylerde ve ailelerde genel olarak finansal konularda uygun tutumlar ve davranışlar sergilenemediği görülmüştür. Dolayısıyla, bazı tüketicilerde ortaya konulan finansal hatalar sonucu zarar görmemeleri için, bu tüketiciler finansal sistemin tamamen dışında kalmayı da tercih edebilmektedirler. Bu durumda ise finansal sektörde hacim daralması görülecek ve bundan reel sektör de olumsuz yönde etkilenecektir. Ekonomik büyümede yavaşlamaya ve işsizlikte yükselişe neden olacak etkiye sahiptir. Bu senaryonun tam tersine bakıldığında, finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan tüketicilerin finansal hizmetlere olan taleplerde artışa yol açabilir ve böylece hem finansal sektörde hem de ekonomide daha hızlı bir büyüme yakalanabilir¹¹⁰.

2.5.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sisteme ve Ekonomiye Katkıları

Düzgün işleyen bir ekonomi ve etkin işleyen bir döngüsel akım için finansal piyasalara ihtiyaç bulunmaktadır. Gelişen ve değişen piyasalar ve yükselişte olan ürün çeşitliliği karşısında tasarruf sahiplerinin de bilgi düzeylerini ileri seviyelere taşımaları zorunludur. Finansal piyasaların daha da karmaşık bir hal alması ve bireylerin daha fazla risk ve sorumluluk alması gereken finansal kararlara imza atması için finansal okuryazarlık seviyesinin finansal tüketiciyi yeterli oranda kollaması ve yalnızca finansal piyasaların değil aynı zamanda ekonominin de sıkıntısız işlemesi için bu seviyenin yüksek kalması gerekmektedir.

Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre finansal okuryazarlık konusunun toplum açısından büyük değere sahip olduğu yine toplum genelinde de kabul görmektedir. Artış göstermekte olan finansal ürünlerin karmaşıklık konusu kişilerin finansal güvenliği noktasında da bağlayıcıdır. Bir yanda finansal geleceği tehlikeye girmiş bireylerin kararsızlıkları, diğer yanda ise finansal piyasaların düzensiz bireysel tavırları sonrası piyasa dengelerinde tehdit oluşturacak olgular ortaya çıkmaktadır¹¹¹.

¹¹⁰World Bank, a.g.e., s. 3

¹¹¹ Mandell Lewis and Klein L. Schmid "The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior", *Journal of Financial Counseling and Planning*, Vol: 20, No: 1, 2009,s.23.

Finansal okuryazarlık konusunda yaşanacak ilerlemeler ekonomide istikrar ve sağlıklı bir görünüm yakalanması için önem taşır. Bilgili tüketiciler sayesinde, finansal ürünlerin satın alımı öncesinde iyi bir araştırma yapılacağı için piyasada etkinlik yükselişe geçecektir. Eğitim ve bilinç seviyesi yüksek tüketicilerin tercih etmeyişi sonrası uygun olmayan veya çok pahalı finansal ürünler piyasada tutunamayacaktır¹¹².

Böylece haksız kazancın önüne geçilmiş ve sistemlerin temel taşı olan adalet yerine getirilmiş olacaktır. Ayrıca finansal kurumların daha etkin, açık ve rekabetçi uygulamalara yönelmesini, ürünler sunmasını teşvik ederek, müşteri memnuniyetinin yükselmesinde pay sahibi olmaktadır.

Finansal okuryazarlık konusu, finansal piyasalarda verimlilik için bir zorunluluk haline gelmiştir. Aynı zamanda, finansal konulardaki yeterli farkındalığın, eğitimin ve yeteneklerin OECD'ye göre ev halklarında uzun vadede ve ödenebilir temel finansal hizmetlere ulaşabilmelerinde kolaylık sağlamasının yanı sıra sosyal ve ekonomik birleşmeleri ve refahları için de büyük değer taşır. Bireyler tarafından yapılan istikrar ve kararlılık gösteren finansal yönetimler sayesinde düşük sosyal harcamalar yapılmakta, sağlam, etkili ve rekabetçi piyasaların gelişmesine katkı yapmakta ve ekonomik büyümede destekleyici bir görev üstlenmektedir. Yetkililer krize sebebiyet veren senaryolar ve faktörler hakkında gerçekleştirdikleri analizlerde her geçen gün daha çok insan tarafından finansal istikrarda esas olan ve bireylerde ana yaşam yetenekleri olarak yaklaşılacak finansal okuryazarlık kurumunun önemi hakkında dikkat çekici araştırma sonuçları sunmaktadırlar.¹¹³

Finansal okuryazar tüketiciler daha fazla tasarruf elde etme potansiyeli taşımakta ve kaynakları daha etkin kullanma konusunda daha bilinçli olmaktadır ve bu durum ekonomik büyümeye işarettir. Bilgi sahibi olmayan tüketiciler ise hatalı finansal davranışlarının yıkıcı sonuçlarından kaçınmak için sisteme katılmaktan kaçarak ekonomiye olumsuz yönde etkilemektedirler.

İnsanlar, finansal ürünlerin ve hizmetlerin yönetimi ve karşılaştırılabilirliği için yeterli seviyede finans bilgisi ve donanımına sahip olmaları gerektiğini hissederler. Eğer finansal ürün satıcılarının sahip olduğu bilgi seviyesi gerekenin çok üstünde

¹¹²Bayram, a.g.e., s. 34

¹¹³ OECD, a.g.e., s. 9

olduğunda, finansal piyasaların bu durumdan olumsuz etkileneceği bilinmektedir, daha önemlisi tüketicilerin de zarar görme ihtimali ortaya çıkmaktadır. Finansal okuryazar tüketiciler rekabet ortamının daha sağlıklı işlemesine sebep olur. Bu kişiler hem daha kaliteli pazarlıklar gerçekleştirir hem de devleti standartlara bağlı olma ve denetimlerin gerçekleştirilmesi yolunda zorunluluğa iter¹¹⁴.

Finans bazında eğitimli müşteriler sürekli olarak daha karmaşık hale gelen finansal piyasaların verimli şekilde işlemesine destek olurlar. Birçok farklı finansal aracı tarafından ortaya konulan farklı finans ürünlerinin risk-getiri analizlerini ve değişkenlik gösteren maliyetlerini daha iyi karşılaştırma yetenekleri ile finansal okuryazarlığı olan tüketiciler rekabet seviyesini yükseltmektedirler. Buna ek olarak gereksinimlerine daha net hitap eden ürünler talep ederler ve tedarikçileri daha yeni ürün ve hizmet ortaya koymaya iterler. Böylece finans piyasalarında rekabetin yükselişi sonrası kaliteli hizmet ve yeniliklerin hızla gelişimi gözlemlenecektir. Finansal okuryazar tüketiciler aynı anda kendilerinden daha alt seviye finansal okuryazar olan bireylere göre tasarruf görüşüne de göreceli yakın durmaktadırlar.¹¹⁵

Tasarruf artışı ile finansal okuryazarlık kavramlarının birleşmesi sonrası, hem yatırım seviyelerinde hem de ekonomik büyümenin üzerinde artı yönde hareketlenmeler gözlemlenecektir. Finansal okuryazarlıkta yüksek düzey alıcılar kendilerini kollama ve finansal araçlardan kaynaklı suistimalleri yetkili kurumlara iletme konusunda daha ileri seviyededirler. Finansal okuryazar müşteriler denetleyici faaliyetleri kolaylaştırma yönünde hareket etmektedirler ve prensipte daha düşük mertebede yasaya dahil müdahaleler için imkan tanımaktadırlar. Bunun bir sonucu olarak, firmalar üzerinde daha düşük seviyede kanuni yükümlülükler olacaktır. Hükümetler, yasaların uygulanmasında, dolandırıcılığın araştırılmasında ve kovuşturmasında yapılacak harcamalar için daha düşük bütçeler ayıracaktır. Gelişmekte olan ekonomilerde, bu desteğin tüketicilere sağlanmasıyla bu ülke piyasalarının gelişiminin büyük kısmı yakalanıyor olmaktadır. Finansal okuryazar tüketicilerin, finans sektörünün reel ekonomik büyümeye etkin bir katkı sağlamasının ve yoksulluktaki artışın engellenmesine yardım edebilir. Ayrıca, finansal olarak donanımlı tüketicilerin dış değişkenliklere zamanından önce ya da aşırı tepki ile yaklaşma durumları, ülkelerdeki piyasa şartlarını daha iyi kavramalarından dolayı,

¹¹⁴ World Bank, a.g.e., s. 3

¹¹⁵Fatih Temizel, *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010, s. 25

daha düşük ihtimale sahip olması nedeniyle piyasadaki sarsıntıların etkisi daha az hissedilebilir.¹¹⁶

Ülkelerde finansal okuryazarlıkta ilerleme olmuş olması, ülkede ekonomik politikalarda kamu otoritelerinin uygulamalarının başarı sağlaması başta olmak üzere, üretimde ve hizmette çeşitlilik durumunun yükselişine, tasarrufta seviye artışından, dış ticaret sayesinde bireysel ve toplumsal refaha ulaşmaya kadar birçok unsuru etkisi altında tutmaktadır. Finansal piyasada etkinsizliği ve finansal cehaleti engellemenin tek yöntemi finansal okuryazarlığın ilerletilmesinden geçmektedir. Finansal okuryazarlık ile bireyler, ekonomilerde yaşanan krizlerin, istikrarsızlıkların ve finansal araçların artan çeşitliliğinin, küreselleşmenin de etkisiyle tüketicilerin mali kararlarında tam bir karmaşaya sebep olma durumunu engelleyecek, doğru para yönetimi ile gelirini arttırdığı gibi, toplumun ekonomik refahına da fayda sağlayacağını görebilmektedirler.¹¹⁷

Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitimi hem kamu hem de özel sektör kuruluşları açısından büyük öneme sahiptir. Konu hakkında ülkemiz ve dünyanın birçok yerinde dernek ve kuruluşlar kurulmakta, devlet ve özel sektörün desteği ile eğitim semineri, bilgilendirme platformları vb. çalışmalar hayata geçirilmeye devam edilmektedir.

2.6. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Finansal okuryazar olan kişi, finans konularında farkındalığa sahip olan, finans ürünleri ve hizmetleri hakkında bilgi sahibi olan ve finans ürünlerinin etkin olarak seçimini yapabilen ve kullanan bireydir. Finansal okuryazarlıkla, tüketicilerin hem dolandırıcılık ve finans ürünlerine ilişkin hatalı yönlendirmelerin dışında tutulabilmesine hem de kendileri için en yeterli ve geçerli ürüne erişerek bunu kullanabilmeleri sağlanmaktadır ancak günümüzde toplum bilincine bakılırsa durum tam tersi bir tablo göstermektedir.

Genel olarak finansal tüketicilerde finansal okuryazarlığın düşük seviyede olduğu kabul edilir. Bu sebeple finansal ürünlerde tüketicilerin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Finansal becerilerde düzey gerçek düzeyin üzerinde kabul edilir. Hele ki konu krediler olduğunda, bilinçsizce verilen kredi kararları sonrası elde

¹¹⁶ OECD, a.g.e., s. 35

¹¹⁷ Gökmen, a.g.e., s.48-50

edilen sonuçlar yıkıcı olabilmektedir. Kredilerin kullanımında elde edilecek daha yüksek seviye tüketici farkındalığı ile birlikte tüketicide finans hizmetlerine erişim gücünün yükseltilebileceği tahmin edilmektedir. Ortaya çıkacak bu durumda da bireysel refahta artış olacağı, sosyal ve ekonomik entegrasyonda teşvik görüleceği ve sağlam, daha etkin, daha rekabetçi kredi piyasaları oluşumuna katkıda bulunması beklenecektir. Hem tüketicinin korunmasında hem de finansal piyasaların düzenlenmesinde ve denetlenmesinde sağlam bir yapıya ihtiyaç duyulurken bu yapı için gerekli bir parça olan finansal okuryazarlık büyük önem taşımaktadır.¹¹⁸

Finansal okuryazarlığın artırılmasının esas amacı, kişinin parasını yönetebilmesini, orta ve uzun vadede planlar edinebilmesi, parasının yönetiminde ortaya çıkacak risklerin ve faydaların özümsebilmesini, finans ürünlerini tanımasını, finans ürünleri ve hizmetlerine ilişkin geçerli bilgiyi nasıl ve nereden elde edeceğini, finans ürünlerinin yüksek verimde ve etkili olarak kullanımını içermektedir. Böylece, tüketiciler finansal kurum ve uzmanlarla sorumluluklarını ve risklerini paylaşabileceklerdir. Öte yandan finansal tüketiciler kişisel birikimlerinde yöneticilik yaparken finans kurumlarıyla arasındaki bilgi asimetrisini düşüreceklerdir. Bu sebeple finansal okuryazarlığın, sosyo-ekonomik konum, yaş ve cinsiyet gibi ayrımlar olmadan tüm toplumu içermesi ve bunun geleceği de düşünülerek eğitim kurumlarına yayılması gerekmektedir. Finansal piyasaların giderek karmaşıklaşması, kişilerin alacağı finansal kararlarda daha fazla bilgiye gereksinim duymasına sebep olmaktadır. Bireylerin finans konularında alabileceği hatalı kararlar bireysel ve toplu anlamda piyasayı bağlayan zararlı sonuçlar ortaya koyabileceklerdir.¹¹⁹

Finansal eğitim, tüketicie finans ve piyasalar ile ilgili yalnızca bilgi sağlamakla kalmayıp, bireye doğru davranışlar sergileme imkanı sunmaktadır. Bilinçli tüketiciler, finansal ürünü kullanırken hangi kurum ve uzmana danışacağını da farkında olarak yanlış karar alma riskini minimize etmektedir.

Finansal hizmetlerin amacına uygun kullanımı tüketicie yarar sağlar ve ona hizmet verir. Tüketici, çeşitli ihtiyaç ve taleplerini karşılamak için finansal ürün ve hizmetlerden faydalanabilir. Finansal ürün ve hizmetler, insanların hayatını kolaylaştırdığı ve hayatına katkıda bulunduğu sürece varlığını sürdürebilir.

¹¹⁸ OECD, a.g.e., s. 11

¹¹⁹ Ramon, a.g.e., s. 82

Dolayısıyla bu hizmetlerden faydalanmak tüketicilerin yaşamını daha rahat hale getirebilir. İnsanlar yaşamlarındaki maddi hedeflerine finansal sistemi kullanarak daha erken ulaşabilirler. Örnek olarak iyi bir kariyere sahip olmak isteyen öğrenci eğitimini kredi kullanarak tamamlayabilir ve sonuçta sağlam bir kariyere erişebilir. Uzun süre beklemeden ev sahibi olmak isteyen bir aile, konut kredisiyle bunu yapabilme imkanına sahip kılınabilir. Doğal afetle karşılaştığında, maddi varlıkların değerini korumak isteyen bir aile sigorta yaptırabilir¹²⁰.

2.7. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE BİREY, AİLE, TOPLUM BAĞLANTILARI

Finansal okuryazarlık daha gerçekçi ve düzenli finansal kararlar alma yoluyla hayat kalitesinin yukarı çıkarılması, fiziksel ve psikolojik refah artışı aile ve evlilik ilişkilerinden duyulan memnuniyeti pozitif yönde etkilemesi sebebiyle birey ve aileler için oldukça büyük önem taşımaktadır¹²¹.

Kişilerin hayat standardı hem sahip olduğu finansal kaynaklara hem de bu finansal kaynakları etkili olarak kullanabilmesi ile ölçülmektedir. Birçok birey hem finansal kaynaklardan yoksun hem de bu finansal kaynakların yönetimi konusunda bilinçsizdir. Bu sebeple finansal okuryazarlık sadece gelecekte finansal refah için değil, bu gün için de önem taşır¹²². Dünya genelinde yürütülen finansal okuryazarlık araştırmalarının çoğunluğu nüfusun büyük bir kısmının temel finansal ürünleri ve bu ürünlerle ilgili riskleri anlamak için dahi yeterli bilgisinin olmadığını göstermektedir. Bireylerin çoğunluğu gelecek için finansal planlar yapamamakta ve finansal kaynaklarını yönetme konusunda etkili kararlar verememektedir. 2008 yılında yaşanan son küresel ekonomik kriz de, gerek ülkelerin genel ekonomik gidişatı, gerekse özellikle düşük gelir düzeyindekiler olmak üzere tüm birey ve ailelerin refahı üzerinde finansal okuryazarlık seviyesinin etkisini açıkça ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, finansal olarak bilgi seviyesi düşük olan tüketicilerin borçlanma düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve bu konuda sorun yaşadıklarını, daha az tasarruf yaptıklarını, yüksek maliyetli mortgage kredisi kullanma yolunu tercih ettiklerini ve emeklilik için daha az planlamaya sahip olduklarını göstermektedir¹²³.

¹²⁰ Gökmen, a.g.e., s. 35

¹²¹ Jorgensen Bryce L. and Savla Jyoti, "Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization", *Family Relations*, Vol: 59, No: 10, 2010, s. 443

¹²² Gökmen, a.g.e., s.41

¹²³Carolyn L. Bird v.d., "Visualizing Financial Success: Planning is Key", *International Journal of Consumer Studies*, Vol: 38, No: 6, 2014, s.681.

Tüketicilerin gereksinim duydukları finansal ürün ve hizmetleri satın alabilmeleri, finansal tüketici olarak kendi hak ve sorumlulukları konusunda bilinç kazanmaları ve karşı karşıya kaldıkları çeşitli riskleri (ör: yatırım riskleri, yatırım gizlilikleri, vs.) etkin bir şekilde yönetmede yeterince becerili ve birikimli olabilmeleri için belirli bir finansal okuryazarlık seviyesinde olmaları gerekmektedir¹²⁴.

Dünya genelinde farklı ekonomik, finansal ve sosyal ortamlarda yaşayan bireylerin gelecekteki finansal refahları ve korunmaları için daha çok sorumluluk taşımaları zorunlu görünmektedir. Çünkü yaşam süresinin uzaması, yaşam kalitesinin yükselmesi nedeniyle kişisel veya aileye ilişkin sağlık bakım ihtiyaçları için bireylere günümüzde daha fazla ve daha uzun süre sorumluluk yüklenmektedir. Bununla beraber, artan eğitim maliyetleri, çocuklara için gerekli ek eğitim giderleri, ebeveynler için çocuklarının eğitimi yeterli seviyede planlamayı ve bu alanda yatırım yapmayı önemli hale getirmiştir. Bu trendler gelişmiş ülkelerde daha görünür haldeyken, benzer konular birçok gelişmekte olan ekonomilerde de kendini belli etmeye başlamıştır¹²⁵. Bir başka deyimle gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde, yaşamdan beklentilerin artması her geçen gün bireylerin daha fazla finansal sorumluluk edinmekle karşı karşıya kalmasına sebebiyet vermiştir. Finansal eğitim, bireyleri finansal piyasalarda güçlendirmeyi, birey ve ailelerin finansal kaynaklarını daha iyi yönetmelerine sağlamayı hedefler. Bu durum, farklı ekonomik gelişmişlik seviyelerindeki ülkelerin, gelişmekte veya güçlenmekte olan orta sınıfların ve yoksul ya da finansal olarak dışlanmış olanların tümünü kapsamaktadır.¹²⁶

Finansal konularda etkili ve verimli karar vermeleri konusunda bireylerin ortaya koyacağı başarı ekonomik ve finansal sistemin istikrarı için büyük değer taşımaktadır. Özellikle, finansal piyasalardaki, sosyo-ekonomik, demografik ve siyasi yapılar da değişme ve gelişmelerin sonucunda finansal okuryazarlık bireyler için temel bir yaşam becerisi olarak anılagelmiştir çünkü finansal okuryazarlık finansal hizmetlerin etkin oluşu ve kalitesini ilerletmeye destek vermektedir. Finansal okuryazarlığın temel amacı tüketicileri, hayatlarıyla ilgili olacak biçimde finansal konularda hem bilgi sahibi olmaları hem de finansal ürün ve araçları rasyonel

¹²⁴Margaret Miller vd., *The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers*. World Bank, DFID, OECD, and CGAP joint note, Washington, DC, 2009, s. 17
<http://brigaders.wdfiles.com/localfiles/professional%3Abusinessprojectresources/Financial%20Literacy.pdf>

¹²⁵ PISA Reports, 2012

¹²⁶ OECD, Russia's G20 and OECD General Reports, 2013

değerlendirerek bilinçli finansal kararlar alabilmeleri yolunda edindikleri bilgiyi kullanabilmeleri konusunda güç sahibi kılma ve eğitim-donanım sahibi yapmaktır¹²⁷.

İnsanlar, finansal konularla mücadele etme ve onları özümseme noktasında bazı temel yeteneklerden yoksun olduklarını her geçen gün artan bir halde hissetmeye ve anlamaya başlamışlardır. Bu durum finansal hizmet sağlayıcılarıyla iletişime geçme ve onlardan en iyi hizmeti en uygun koşullarda alabilme yetenekleri için oldukça belirleyici sonuçlara gebe dir ancak günümüz politikacıları tüketicilerin finansal tasarımlarla ilgili bilgi eksikliklerinin bulunması ve ekonomik refahlarına en uygun kararı alabilmeleri için gerekli araçlara sahip olmama ihtimallerinden ötürü kaygı duymaktadırlar.

Birçok ülkede yapılan araştırmalar, finansal bilgi ve tutumun nüfusun büyük bir kısmında düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Bu, özellikle son zamanlarda finansal ürünlere erişim hakkı elde etmiş, gençler, mülteciler ve düşük gelirli gruplar gibi dezavantajlı tüketiciler için geçerlidir. Bu nedenle etkili finansal eğitim, vatandaşları uygun finansal hizmetlerden avantaj edinme ve karşılaştıkları finansal riskleri daha iyi değerlendirme yetenekleriyle doldurabilir.

Eğer finansal hizmeti sağlayanlar, sunulacak finansal ürünlerde ve hizmetlerde geçerli olan bilgi konusunda tüketicilerin üstünde belirgin bir avantaja sahipse bu durum sonuç aşamasında finansal piyasalarda zayıflık olarak ortaya çıkacaktır. Finansal kurumlarda; tüketicilerin hak ve sorumlulukları hakkında, karşılaşılabilecekleri finansal risklerde, finansal ürünlerin özelliklerinde, yasal hüküm ve koşullarında gerekli araçların ve bilginin sunulmaması durumunda tüketiciler dezavantajlı duruma düşebilirler. Çünkü finansal olarak bilgili tüketiciler, seçenekleri karşılaştırma, doğru sorular sorabilme ve finansal kurumlarla sağlıklı iletişime geçerek daha etkili görüşmeler yapma yolu ile finansal kurumlar üzerinde daha uygun fiyatlı ve şeffaf hizmetler sunmaları için baskı yaratarak rekabeti kuvvetlendirmeye yardımcı olmaktadır, diğer bir deyişle finansal eğitim, finansal kurumlar ve müşteriler/tüketiciler arasında mevcut olan bilgi asimetrisine daha büyük bir denge getirmeyi amaçlamaktadır. Böylece, finansal eğitim, finansal kurumların

¹²⁷ Miller vd., a.g.e., s, 19

kendi müşterileri üzerindeki gereksiz avantajlarını ortadan kaldırmaya yardımcı olur.¹²⁸

Kurumlar müşterileri üzerinde büyük ölçüde bilgiye ve etkiye sahiptir (gelir düzeyleri, harcama alışkanlıkları, medeni hali vb.). Fakat müşteriler birikimlerini emanet ettikleri kurumlar hakkında ne bilmektedir? Müşterilerin de kendi finansal kurumlarından onların kendilerinden haberdar oldukları kadar haberdar olmaları önemlidir. Bu şekilde müşteriler ve onların hizmet aldıkları finansal kurumlar arasında güvene dayalı ilişkiler kurulması sağlanabilir¹²⁹.

Eğitim sahibi tüketicilerin finans endüstrinde gelişimi destekleyerek ekonomik büyüme olayına daha yüksek katkı sağlayabilecek, böylece aktivitesi yüksek bir finans hizmetleri kullanıcılarına dönüşebileceklerdir. En başta bilinç seviyesi yüksek tüketicilerde iç piyasa fırsatlarını daha fazla kullanma özelliği gözlemlenebilecektir. Belirtilen tüm unsurlar göz önüne alındığında Avrupa Komisyonu, finans eğitiminin Avrupa Birliği'ndeki finans hizmetleri için tek bir piyasa oluşturulması yolunda hayati bir değere sahip olduğunu onaylamaktadır. Finans bütünlüğü, en başta da perakendecilik boyutunda, finans konusunda yetersizlik gösteren tüketicilerle ilerleme sağlayamaz. Bunun yanı sıra, tüketiciler daha düzgün bilgilendirilip eğitime tabi tutulurlarsa hizmetin ve sermayenin serbest dolaşımından da daha yüksek verim alabileceklerdir¹³⁰.

2.8. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİM

Finansal okuryazarlık, finansal konulara ilişkin doğru finansal bilginin ve anlayışın kazanılması ve tüketici olarak doğru nihai kararların verilmesi noktasında elzemdir. Bu anlayış ve bilgi, finansal konular ve kavramlar hususunda bireyin bilgi, tutum ve davranışlarını geliştirme ve istendik yönde değişmeyi hedef alan veya kapsayan resmi finansal eğitim programları yolu ile geliştirilebilir.¹³¹

¹²⁸Miller vd., a.g.e. s. 21

¹²⁹Garcia Pintos Balbas, "The role of financial institutions: an approach from the Spanish Savings Banks", Microfinance, 2008, s.9-11, http://www.emnconference.org/archives/data/file/section_nos_services/publications/magazine/magazine_4.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2018)

¹³⁰Abdullah Küçükbaşlan, Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci Ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Bilim Dalı, 2017, s. 19 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

¹³¹Aygün Kazbek, *Finansal Tablolar Okuryazarlığı*, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 61

Finansal okuryazarlık eğitimi, finansal hizmetler hakkında bilgili tüketiciler olmak ve finansal araçları doğru bir şekilde kullanmak ve ekonomik kaynakları etkili şekilde yönetmek için ihtiyaç duyulan bilgi, kabiliyet ve becerileri sağlamaya yöneliktir. Bilgili olma, temel bilgi ve yeterlik sahibi olmaktır. Eğitim de bu kapasiteyi oluşturma aracıdır. Yetişkinler ve çocuklar için geniş çaplı finansal eğitim programlarının birçoğu, bu programlara katılanları bankacılık, finans, tasarruf, kredi vb. konularda temel para yönetimi becerileriyle ilgili minimum bilgi seviyesine getirmeyi ve kişisel veya aileye ilişkin doğru hedefler koyma ve bu hedeflere ulaşma yöntemleri konusunda yol göstermeyi amaçlamaktadır¹³².

Finansal eğitim, diğer tüm eğitim türlerinde olduğu gibi, çeşitli seçenekleri analiz etme ve hedeflere ulaşmak için gerekli adımları atmada daha donanımlı olmaları için bireyleri güçlendirmeyi amaçlamakta ve bunu gerçekleştirebilmek için çeşitli konuları kapsamaktadır. Bu eğitim, geniş medya kampanyalarından, bankalarda, kişisel finans danışmanlarının ofisinde bire bir görüşmelere kadar çeşitli ortamlarda, çeşitli yöntemlerle verilmektedir. Diğer yaygın ders verme yöntemleri; örgün ve yaygın eğitim kapsamında oluşturulan sınıf ortamları, sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan eğitim atölyeleri, işyerinde sunulan programlar, web siteleri, mültimedya ve eğlendirerek eğitim gibi teknolojilerin kullanıldığı yenilikçi yaklaşımlar ve çözümleri içermektedir¹³³.

Çeşitli ortamlar için farklı yöntemler benimsenerek uygulanabilecek finansal okuryazarlık eğitim programları içeriğinde dikkate alınması gereken bazı hususlar bulunur. Eğitimlerde hedefe ulaşılabilmesi için;

- Etkin ve güçlü programlar hazırlanmalı,
- Yapısal karmaşıklık taşıyan finansal ürünlerin ve kavramların finansal eğitim programları eşliğinde sadeleştirilmesi,
- Farklı gruplarda bulunan kitleler için farklılaştırılmış finansal eğitim programlarının düzenlenmesi (kadınlarda, erkeklerde, farklı meslek sahiplerinde, farklı yaş gruplarındaki bireylerde),
- Finansal eğitim programları hazırlanırken kültür farklılıkları konusuna dikkat edilmesi,

¹³²,Yurdaer Etike, *Paranın Dili Finansal Okuryazarlık*, 1. Baskı, Scala Yayınları, 2016, s. 37

¹³³Etike, a.g.e., s. 39

- Kadınlar için finansal eğitim programlarına katılmaları konusunda engelleyici faktörlerin göz ardı edilmemesi,
- Bireylerin finansal eğitim programlarının faydası hakkında bilgi ve bilince erişmiş olması,
- Finansal eğitimi verecek kişilerin fayda maksimizasyonu için grupların farklılıklarına bağlı olarak farklı eğitilmesi gerekir¹³⁴

Finansal okuryazarlıkta, finansal eğitim yolu seçilerek etkin ve doğru kararlara ulaşabilen bireylerde refah düzeyinde yükselme olacağı üzerine odaklanılmakta, daha “etkin” finansal kararlara ulaşılabilmesini sağlamak için davranış bazlı motivasyonun artırılması esas hedeftir.

Bu hedefe ulaşılması yolunda genel anlamda üç farklı türden finansal eğitimin uygulanmasıyla finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi beklenir. Bu bağlamda bireyler için finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik:

- Finansal bilgi kapsamında; enflasyonun ve paranın satın alma gücünün, kredi maliyetinin, basit faizin, bileşik faizin, riskin, getirinin, tasarrufun ve yatırımın konu edinildiği eğitimler,
- Finansal davranış kapsamında; Satın alma davranışlarının, ödemelerin, kişisel finans konularının, emeklilik planlarının, bütçe hazırlamanın, tasarrufun, yatırımın, finansal ürün seçiminin, borçlanmanın konu edinildiği ve davranışların geliştirilme ve değiştirilmeye çalışıldığı eğitimler,
- Finansal tutum kapsamında; olumlu finansal tutumların geliştirmesini konu edinen eğitim programları hazırlanmalıdır¹³⁵.

EBF, finansal eğitim ve bilgi gereksinimlerinin farklı olmakla birlikte birbirini tamamlayıcı konular olduğu görüşündedir. Eğer tüketiciler finansal bilgiyi değerlendirme konusunda yetersiz ise finansal eğitim sağlayıcılar daha fazla sorumluluk alarak, tüketicilerin sunulan finansal ürünleri daha iyi anlaması ve en doğru tercihleri yapabilmesine olanak sağlayıcı bilgiyi onlara sunmalıdırlar. Bu

¹³⁴Temizel ve Bayram, a.g.e., s. 47

¹³⁵Yunus Kılıç, Finansal Okuryazarlık Ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Gaziantep Ve Çevre İlleri İçin Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2016, s. 67 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

bağlamda finansal eğitim politikaları ve stratejilerinin etkinlik ve sürdürülebilirliğinin güçlendirmesi için:

- G20 (Group of Twenty) ülkeleri tarafından desteklenen uygun uluslararası araçlar kullanılarak finansal okuryazarlık ve etkili finansal eğitime ilişkin kanıt geliştirme ve raporlamaya devam edilmesi,
- Finansal eğitimi sağlamak için temel yetkinlikler ve yüksek kalite standartlarının gelişimi aracılığıyla finansal eğitimin kalitesinin güvence altına alınması,
- OECD ve INFE vasıtasıyla finansal eğitime yönelik milli stratejilerin uygulanmasını sağlamak amacıyla bir prensip el kitabı çıkarılması,
- OECD ve INFE üyeliği ve bölgesel platformlar vasıtasıyla (geliştirme süreci de dahil olmak üzere), finansal eğitimle ilgili uluslararası ve bölgesel diyalogun pekiştirilmesi, bununla beraber daha etkili ve yenilikçi uygulama çözümlerini tespit etmek için özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve akademik topluluklarla diyalogların geliştirilmesi,
- Finansal ürün ve hizmetlere erişimden, finansal eğitimden, finansal tüketicinin korunmasından sorumlu taraflar ve diğer paydaşlar arasında ulusal düzeyde yakın işbirliğinin teşvik edilmesi,
- Finansal eğitimi, finansal araçlara erişimi ve finansal tüketiciyi koruma yollarının sadeleştirilmesi, bunların hedef kitlenin ihtiyaç, kabiliyet ve tercihlerine uygun hale getirilmesi için araştırmalar yapılması, farklı v yenilikçi uygulama araçlarıyla bunların etkili hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.¹³⁶

Finansal eğitimler, finansal okuryazarlığın gelişimi noktasında kilit öneme sahiptir. Etkili finans eğitimleri sayesinde, yalnızca bilgi artışı değil; davranışın değişimi de amaçlanır ve tüketicilerde bilgilerin uygulanmasına yardımcı olunur. Uygulamada göreceli kolay, cazip, yararlı bilgiler içerir, bilgiyle birlikte değerler de ele alır. Teorik bilgi öğrenimine ek olarak pratik öğrenmede de ilerleme sağlanır ve geniş kitlelere ulaşarak birçok insana yarar sağlayıcı bir faktör olarak öne çıkar¹³⁷.

¹³⁶OECD, a.g.e. s. 24

¹³⁷Kılıç, a.g.e., s. 134

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3. 1. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H1: Üniversite öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi orta düzeydedir.

H2: Üniversite öğrencilerinin Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H3: Üniversite öğrencilerinin Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri, öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H4: Üniversite öğrencilerinin Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri, annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H5: Üniversite öğrencilerinin Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri, babanın öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H6: Üniversite öğrencilerinin Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri, aylık toplam aile gelir miktarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H7: Üniversite öğrencilerinin Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri, öğrenim gördükleri ana alana göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H8: Üniversite öğrencilerinin Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri, ailedeki kişi sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H9: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Temel para bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H10: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H11: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Para idaresine ilişkin bilgi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H12: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H13: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Harcama ve Borçlanmaya ilişkin bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H14: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Temel para bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.

H15: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.

H16: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Para idaresine ilişkin bilgi arasında olumlu bir etkisi vardır.

H17: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.

H18: Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için yüz yüze görüşme metodu ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan anket formu demografik değişkenler ve Finansal Okuryazarlık Ölçeğinden oluşmaktadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

1. Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan araçların istenilen bilgileri toplamaya elverişli olup, geçerlik ve güvenilirlik özelliklerine sahip olduğu,

2. Veri toplama araçlarının test kullanma ilkelerine uygun olarak hazırlanıp kullanıldığı,

3. Araştırmada seçilen örneklemin evreni temsil ettiği,

4. Öğrencilerin ölçme araçlarına içtenlikle ve dürüst olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.

3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma İstanbul Gelişim Üniversitesinde öğrenim gören öğrencileri kapsamaktadır.

2. Araştırma verileri “Finansal Okuryazarlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile sınırlıdır.

3.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini 2018 yılı İstanbul İli İstanbul Gelişim Üniversitesi öğrencilerinin tamamını oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme basit tesadüfi örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Dolayısıyla yapılan araştırma için tüm öğrencilere ulaşılması hedeflenmiş olup; geri dönmeyen anketler, eksik bilgi, değişkenlerden boş bırakılması gibi sorunlardan dolayı 400 öğrencinin görüşleri değerlendirilmeye alınmıştır.

3.5. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Bu araştırmada nicel ve nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin finansal okuryazarlık sosyoekonomik, demografik ve tanımlayıcı değişkenleri belirlemeye yönelik 2 bölümden oluşan bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için Mandel (2008)¹³⁸, Lusardi ve Mitchel (2007)¹³⁹, Fernandes ve diğerleri (2013)¹⁴⁰, Rooij ve diğerleri (2011)¹⁴¹ tarafından geliştirilen çalışmalarda kullanılan soru formlarından yararlanılarak oluşturulan finansal okuryazarlık soru formu kullanılmıştır.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmadan elde edilen verilerin özetlenmesinde istatistik analizler SPSS v.23 paket programı ile yapılmış ve istatistik analizlerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak dikkate alınmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test edebilmek için Cronbach's Alpha test istatistiğine bakılmıştır. Kategorik değişkenler için frekans dağılımları verilmiştir.

¹³⁸ Mandell Lewis ve Klein L. Schmid, “The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior”, *Journal of Financial Counseling and Planning*, Vol: 20, No: 1, 2009

¹³⁹ Lusardi ve Mitchel, a.g.e.. s. 48

¹⁴⁰ Fernandes, D. Lynch, J. G. Netemeyer, R. G.. **The Effect of Financial Literacy and Financial Education on Downstream Financial Behaviors**, 2013

¹⁴¹ Rooij M. A., Lusardi A. ve Alessie, R. “Financial Literacy and Stock Market Participation”, *Journal of Financial Economics*, 101 (2), 2011: 449-472.

Tablo 1. Güvenirlilik Analizi

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	Sig.
Temel para bilgisi	,250	400	,782
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	,199	400	,352
Para idaresine ilişkin bilgi	,186	400	,293
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	,170	400	,244
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	,176	400	,239

Değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadığı Kolmogorov-Smirnov Testi testinden yararlanılarak normal dağılıma uygunluk test edilmiştir. Test sonucunda değişkenlerin normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiş ve ise parametrik testler uygulanmıştır. Finansal okuryazarlık puan ortalamalarının cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, aylık toplam aile geliri, öğrenim görülen fakülte ve öğrenim görülen temel alana göre farklılaşp farklılaşmadığı grup sayısı iki ise “İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi” (t testi), grup sayısı ikiden fazla ise “Tek Yönlü Varyans Analizi” (ANOVA) ile test edilmiştir. Analiz sonucunda farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığı “TUKEY TESTİ” ile kontrol edilmiş ve sonuçlar tablolar halinde verilmiştir. Finansal okuryazarlık alt boyutlarının finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlılığı Pearson Korelasyon değerleri ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca Finansal okuryazarlık alt boyutlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisi regresyon analizi ile incelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, örneklem grubuna ait demografik bilgilerin açıklanması ve elde edilen verilerin uygun istatistiksel yöntem ile analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilmiştir.

4.1. GÜVENİRLİLİK ANALİZİ SONUÇLARI

Tablo 1. Güvenirlilik Analizi

Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
0,683	29

Tablo 1’de “Finansal Okuryazarlık Ölçeği” uygulanması sonucunda elde edilen güvenilirlik analizi verilmektedir. 29 maddeden oluşan Finansal Okuryazarlık Ölçeğine yapılan güvenilirlik analizi sonucunda alfa değeri 0,683 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu değerlere bakılarak, ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Finansal Okuryazarlığa Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Finansal Okuryazarlık	400	5,00	25,00	15,29	4,26

Tablo 2’de “Finansal Okuryazarlık Ölçeği” uygulanması sonucunda elde edilen tanımlayıcı istatistikler verilmektedir. 29 maddeden oluşan Finansal Okuryazarlık Ölçeğinden alınan en küçük değer 5, yani bir öğrenci 29 sorundan en az 5 soruya doğru cevap vermiş ve alınan en büyük değer 25, yani bir öğrenci 29 sorudan en çok 25 soruya doğru cevap vermiştir.

4.2. FREKANS ANALİZİ SONUÇLARI

Tablo 3. Finansal Okuryazarlık Dağılımı

	n	%
Çok düşük	58	15
Düşük	119	30
Orta	185	46
Yüksek	38	10
Toplam	400	100

Tablo 3’de görüldüğü gibi, örnekleme katılan öğrencilerin %15’i çok düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip, %30’u düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip, %46’sı orta finansal okuryazarlık düzeyine sahip ve %10’u yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler arasında finansal okuryazarlık düzeyi orta olanların oranının (%46) önde geldiği bunu %30 ile finansal okuryazarlık düzeyi düşük, %15 ile finansal okuryazarlık düzeyi çok düşük ve %10 oranı ile yüksek olanların izlediği belirlenmiştir.

Bu sonucun ortaya çıkmasında araştırmanın yapıldığı bölümlerin etkili olduğu söylenebilir. Ekonomi dersleri alan öğrenciler finansal okuryazarlık ile ilgili bilgilerin olduğu fakat sağlık, mühendislik ve sosyal bilimlerde yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerin ekonomi ile ilgili dersler almadığı ve bu yüzden finansal okuryazarlık düzeyi orta olanların oranının (%46) önde geldiği söylenebilir.

Tablo 4. Yaş Dağılımı

	N	Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Yaş	400	18,0	48,0	21,41	4,379

Tablo 4’de görüldüğü gibi, öğrencilerin yaş dağılımına bakıldığında en küçük yaş değeri 18 yaş ve en büyük yaş değeri 48 yaş olarak 21,41 ortalama yaş olarak dağılmaktadır.

Tablo 5. Kişisel Bilgiler Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Erkek	191	48
	Kadın	209	52
	Toplam	400	100
Annenizin öğrenim düzeyi	İlkokul ve daha az	133	33
	Ortaokul	101	25
	Lise	127	32
	Üniversite ve üstü	39	10
	Toplam	400	100
Babanızın öğrenim düzeyi	İlkokul ve daha az	81	20
	Ortaokul	79	20
	Lise	163	41
	Üniversite ve üstü	77	19
	Toplam	400	100
Ailenizin toplam aylık gelir miktarı ne kadardır? Lütfen tüm gelir kaynaklarını(maaş, kira, faiz vb.) dikkate alarak belirtiniz.	1000 TL altı	3	1
	1000-1999	38	10
	2000-2999	71	18
	3000-3999	87	22
	4000-4999	66	17
	5000 TL ve üstü	135	34
	Toplam	400	100
Ailedeki toplam kişi sayısı	1 kişi	4	1
	2 kişi	7	2
	3 kişi	69	17
	4 kişi	186	47
	5 kişi	85	21
	6 kişi ve üstü	49	12
	Toplam	400	100

Tablo 5'te görüldüğü gibi, örnekleme katılan öğrencilerin %48'i erkek ve %52'si kadın, öğrencilerin annesinin %33'ü ilkokul ve daha az mezuniyete sahip, %25'i ortaokul mezunu, %32'si lise mezunu ve %10'u üniversite ve üstü mezunu, öğrencilerin babasının %20'si ilkokul ve daha az mezuniyete sahip, %20'si ortaokul mezunu, %41'i lise mezunu ve %19'u üniversite ve üstü mezunu, öğrencilerin aylık gelir dağılımına bakıldığında en yüksek oran %34 ile 5000 TL ve üstü ve % 22 ile 3000-3999 TL olmakta, en yüksek oran %47 ile 4 kişi ve % 21 ile 5 kişi olarak dağılmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde öğrenciler arasında kadınlar fazla, annelerinin öğrenim durumu "ilkokul ve daha az", babalarının öğrenim durumu "lise", aylık toplam aile geliri "5000 TL ve üstü" aralığında olanlar ve "4 kişilik" ailelerde yaşayanlar önde gelmektedir.

Tablo 6. Okul Bilgileri Dağılımı

		n	%
Sınıfı	1. sınıf	121	30
	2. sınıf	109	27
	3. sınıf	115	29
	4. sınıf	55	14
	Toplam	400	100
Öğrenim gördüğünüz bölüm	Bankacılık Ve Sigorta	112	28
	Ekonomi Ve Finans	22	6
	Havacılık Yönetimi	34	9
	İşletme	105	26
	Sağlık Yönetimi	47	12
	Siyaset Bilimleri	8	2
	Sosyoloji	36	9
	Uluslar Arası Ticaret	36	9
	Toplam	400	100
Bölüm Dersleri	En az Temel para bilgisi dönemi kapsayan kişisel finans dersi,	75	10
	Para yönetimi veya kişisel finansı kapsayan Temel para bilgisi ders	103	14
	Ekonomi dersi	175	23
	Ekonomi bilgisini kapsayan Temel para bilgisi ders	150	20
	Muhasebe	251	33
	Toplam	754	100
	Aşağıdakilerden hangisi üniversitede okuduğunuz ana alanı en iyi şekilde tanımlamaktadır?	İşletme veya ekonomi	293
Mühendislik		5	1
Sağlık		30	8
Sosyal bilimler		55	14
Diğer		17	4
Toplam		400	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi, örnekleme katılan öğrencilerin %14’ü 4. Sınıf, %27’si 2. Sınıf, %29’u 3. Sınıf ve %30’u 1.sınıf, %29 ile Bankacılık Ve Sigorta ve % 28 ile İşletme bölümde, %29 ile Muhasebe ve % 20 ile Ekonomi dersi olarak dağılmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde öğrenciler arasında, 3.sınıf, Bankacılık Ve Sigorta bölümü, Ekonomi dersi alanlar ve “İşletme veya ekonomi” ana bilim dalında olanlar önde gelmektedir.

Tablo 7. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Temel Para Bilgisi Alt Boyutu Dağılımı

		n	%
11. Bankada paranız olduğunu, bu paraya bankanın yıllık %8 faiz uyguladığını, yıllık enflasyonun ise % 10 olduğunu düşünün. Bu enflasyon oranını dikkate aldığınızda bankadan gelen paranızla bir önceki yıla göre daha mı fazla, daha mı az yoksa aynı miktarda mıdır?	Yanlış	144	36
	Doğru	256	64
	Toplam	400	100
12.Bankadan 10.000 TL banka kredisi aldığınızı ve 1 yılda eşit taksitlerle ödeyeceğinizi düşünün. Kredi faizi 600 TL ise kredinizin yıllık faiz oranı kabaca nedir?	Yanlış	100	25
	Doğru	300	75
	Toplam	400	100
13. Tasarruf hesabına yıllık % 2 faiz oranı ile 1000 TL yatıran kişinin hesaptan para çekmemesi ve para yatırmaması şartıyla, birinci yılın sonunda faizle birlikte hesabında ne kadar parası olacaktır?	Yanlış	158	40
	Doğru	242	60
	Toplam	400	100
14.11. Soruya göre, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi yılsonunda kişinin hesabında ne kadar para olacaktır?	Yanlış	350	88
	Doğru	50	12
	Toplam	400	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi, finansal okuryazarlık ölçeği temel para bilgisi alt boyutu “11. Bankada paranız olduğunu, bu paraya bankanın yıllık %8 faiz uyguladığını, yıllık enflasyonun ise % 10 olduğunu düşünün. Bu enflasyon oranını dikkate aldığınızda bankadan gelen paranızla bir önceki yıla göre daha mı fazla, daha mı az yoksa aynı miktarda mıdır?” sorusuna öğrencilerin %36’sı yanlış ve %64’ü doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“12.Bankadan 10.000 TL banka kredisi aldığınızı ve 1 yılda eşit taksitlerle ödeyeceğinizi düşünün. Kredi faizi 600 TL ise kredinizin yıllık faiz oranı kabaca nedir?” sorusuna öğrencilerin %25’i yanlış ve %75’i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“13. Tasarruf hesabına yıllık % 2 faiz oranı ile 1000 TL yatıran kişinin hesaptan para çekmemesi ve para yatırmaması şartıyla, birinci yılın sonunda faizle birlikte hesabında ne kadar parası olacaktır?” sorusuna öğrencilerin %40’ı yanlış ve %60’ı doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“14.11. Soruya göre, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi yılsonunda kişinin hesabında ne kadar para olacaktır?” sorusuna öğrencilerin %88’i yanlış ve %12’si doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

Öğrencilerin temel para bilgisi sorularına verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde; 4 sorudan oluşan temel para bilgisi sorularından 3 tanesinde doğru cevap oranı yanlış cevap oranından fazladır, sadece 1 soruda yanlış cevap oranı doğru oranından fazladır. Böylece öğrencilerin genel olarak temel para bilgisi sorularına %75 doğru cevap verdikleri söylenebilir.

Tablo 8. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi Alt Boyutu Dağılımı

		n	%	Ort±SS
15. Deniz ve Bilal aynı şirketin finans departmanında birlikte çalışmaktadır. Bilal serbest zamanını işiyle ilgili olan bilgisayar becerilerini geliştirmek için harcarken Deniz ise serbest zamanını arkadaşlarıyla geçiriyor. Beş yıl sonra Deniz ve Bilal'in durumunu aşağıdakilerden hangisi doğru olarak ifade etmektedir?	Yanlış	141	35	0,65±0,48
	Doğru	259	65	
	Toplam	400	100	
16. Aşağıdakilerden hangisi 20–35 yaş grubundaki insanların çoğunun birincil (temel) gelir kaynağıdır?	Yanlış	50	12	0,87±0,33
	Doğru	350	88	
	Toplam	400	100	
17. Elinize geçen gelir miktarı(net maaş) maaş bordronuzda gözüken brüt ücretinizden daha azdır. Aşağıdakilerden hangisi net ücretinizin azalmasına neden olan kesintileri doğru şekilde açıklamaktadır?	Yanlış	256	64	0,36±0,48
	Doğru	144	36	
	Toplam	400	100	
18. Katma değer vergisi (KDV) ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?	Yanlış	141	35	0,65±0,48
	Doğru	259	65	
	Toplam	400	100	
19. Mert üniversitede okurken aylık 1000 TL ücretle çalışır. Mezun olduktan sonra, Mert aylık 2000 TL ile çalışmaya başlar. İki işinden elde ettiği gelir miktarı karşılaştırıldığında Mert'in ödeyeceği gelir vergisi miktarı ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?	Yanlış	303	76	0,24±0,43
	Doğru	97	24	
	Toplam	400	100	

Tablo 8'de görüldüğü gibi, finansal okuryazarlık ölçeği Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi alt boyutu "15. Deniz ve Bilal aynı şirketin finans departmanında birlikte çalışmaktadır. Bilal serbest zamanını işiyle ilgili olan bilgisayar becerilerini geliştirmek için harcarken Deniz ise serbest zamanını arkadaşlarıyla geçiriyor. Beş yıl sonra Deniz ve Bilal'in durumunu aşağıdakilerden hangisi doğru olarak ifade etmektedir?" sorusuna öğrencilerin %35'i yanlış ve %65'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“6. Aşağıdakilerden hangisi 20–35 yaş grubundaki insanların çoğunun birincil (temel) gelir kaynağıdır?” sorusuna öğrencilerin %12’si yanlış ve %88’i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“17. Elinize geçen gelir miktarı(net maaş) maaş bordronuzda gözüken brüt ücretinizden daha azdır. Aşağıdakilerden hangisi net ücretinizin azalmasına neden olan kesintileri doğru şekilde açıklamaktadır?” sorusuna öğrencilerin %64’ü yanlış ve %36’sı doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“18.Katma değer vergisi (KDV) ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?” sorusuna öğrencilerin %35’i yanlış ve %65’i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“19.Mert üniversitede okurken aylık 1000 TL ücretle çalışır. Mezun olduktan sonra, Mert aylık 2000 TL ile çalışmaya başlar. İki işinden elde ettiği gelir miktarı karşılaştırıldığında Mert’in ödeyeceği gelir vergisi miktarı ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?” sorusuna öğrencilerin %75’i yanlış ve %25’i doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

Öğrencilerin Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi sorularına verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde; 5 sorudan oluşan Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi sorularından 3 tanesinde doğru cevap oranı yanlış cevap oranından fazladır, sadece 2 soruda yanlış cevap oranı doğru oranından fazladır. Böylece öğrencilerin genel olarak Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi sorularına %60 doğru cevap verdikleri söylenebilir.

Tablo 9. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Para İdaresine İlişkin Bilgi
Alt Boyutu Dağılımı

		n	%
Kamu ve özel kesimden emekli olanlara ödenen emeklilik gelirine ne denir?	Yanlış	99	25
	Doğru	301	75
	Toplam	400	100
Enflasyon birçok yönden sorun yaratmaktadır. Birkaç yıl süren yüksek enflasyon dönemlerinde aşağıda belirtilen hangi grup ekonomik olarak daha fazla sorun yaşar?	Yanlış	197	49
	Doğru	203	51
	Toplam	400	100
Aşağıdaki kişiler aynı miktarda gelire sahiptir. Yaşam sigortası, kim için daha gereklidir?	Yanlış	92	23
	Doğru	308	77
	Toplam	400	100
Birçok genç insan anne-babası üzerinden sağlık sigortası haklarından yararlanmaktadır. Sağlık sigortası kapsamı hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?	Yanlış	167	42
	Doğru	233	58
	Toplam	400	100

Tablo 9'da görüldüğü gibi, finansal okuryazarlık ölçeği Para İdaresine İlişkin Bilgi alt boyutu "Kamu ve özel kesimden emekli olanlara ödenen emeklilik gelirine ne denir?" sorusuna öğrencilerin %25'i yanlış ve %75'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

"Enflasyon birçok yönden sorun yaratmaktadır. Birkaç yıl süren yüksek enflasyon dönemlerinde aşağıda belirtilen hangi grup ekonomik olarak daha fazla sorun yaşar?" sorusuna öğrencilerin %49'u yanlış ve %51'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

"Aşağıdaki kişiler aynı miktarda gelire sahiptir. Yaşam sigortası, kim için daha gereklidir?" sorusuna öğrencilerin %23'ü yanlış ve %77'si doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

"Birçok genç insan anne-babası üzerinden sağlık sigortası haklarından yararlanmaktadır. Sağlık sigortası kapsamı hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?" sorusuna öğrencilerin %42'si yanlış ve %58'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

Öğrencilerin Para İdaresine İlişkin Bilgi sorularına verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde; 5 sorudan oluşan Para İdaresine İlişkin Bilgi sorularından 4 tanesinde doğru cevap oranı yanlış cevap oranından fazladır. Böylece öğrencilerin genel olarak Para İdaresine İlişkin Bilgi sorularına %100 doğru cevap verdikleri söylenebilir.

Tablo 10. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi
Alt Boyutu Dağılımı

		n	%
Dilek'in aylık geliri 2000 TL'dir. Dilek her ay 900 TL kiraya, 150 TL gıdaya, 250 TL ulaşımına harcamaktadır. Ayrıca aylık bütçesinden giyim için 100 TL, restoran harcamaları için 200 TL ve diğer harcamaları için de 250 TL ayırmaktadır. Bu durumda Dilek kaç ay sonra 600 TL tasarruf yapabilir?	Yanlış	106	27
	Doğru	294	73
	Toplam	400	100
Rana ve Mert aynı yaşadadır. Mert 25 yaşındayken yılda 2.000 TL tasarruf yapmaya başlamıştır. Rana 50 yaşında, emeklilik için hiç tasarrufu olmadığını farkına varınca yılda 4000 TL tasarruf yapmaya başlar. Şimdi ikisi de 75 yaşındadırlar. Hangisinin emeklilik hesabında daha çok para vardır?	Yanlış	198	50
	Doğru	202	50
	Toplam	400	100
26. Zeynep ve Murat'ın yeni doğmuş Temel para bilgisi bebekleri var. Ellerine geçen paranın Temel para bilgisi bölümünü çocuklarının üniversite eğitimi için yatırım yapmak istiyorlar. Aşağıdakilerden hangisi 18 yıl sonunda en yüksek getiriyi sağlayabilir?	Yanlış	258	64
	Doğru	142	36
	Toplam	400	100
Birçok kişi beklenmedik giderleri karşılamak için kenara para koyar. Elif ve Cem acil durumlar için kenara bir miktar para koymuştur. Elif ve Cem'in acil paraya ihtiyacı olduğunda hemen nakde çevirecekleri bu para için tercih edebilecekleri en elverişsiz (yararsız) yatırım aracı aşağıdakilerden hangisidir?	Yanlış	279	70
	Doğru	121	30
	Toplam	400	100
Birçok yatırım programı, devlet tarafından garanti altındadır. Aşağıdakilerden hangisi devlet garantisi altında korunmamaktadır?	Yanlış	249	62
	Doğru	151	38
	Toplam	400	100
Ülkemizde banka mevduatına sahip bireylerin parasının bulunduğu banka iflas ederse, devlet bankada parası bulunan bireylerin parasının ne kadarını güvence altına almaktadır?	Yanlış	324	82
	Doğru	74	18
	Toplam	400	100
Kazancı yüksek olan Temel para bilgisi yatırımın riski de yüksek olur.	Yanlış	44	12
	Doğru	356	88
	Toplam	400	100
Yatırım alanlarının çeşitlendirilmesi para kaybetme riskini azaltır	Yanlış	162	43
	Doğru	238	57
	Toplam	400	100
Eğer Temel para bilgisi bankada tasarruf hesabınız varsa bu tasarruf hesabından elde ettiğiniz faize ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?	Yanlış	221	57
	Doğru	179	43
	Toplam	400	100

Tablo 10'da görüldüğü gibi, finansal okuryazarlık ölçeği Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi alt boyutu "Dilek'in aylık geliri 2000 TL'dir. Dilek her ay 900 TL kiraya, 150 TL gıdaya, 250 TL ulaşımına harcamaktadır. Ayrıca aylık bütçesinden giyim için 100 TL, restoran harcamaları için 200 TL ve diğer harcamaları için de 250 TL ayırmaktadır. Bu durumda Dilek kaç ay sonra 600 TL tasarruf yapabilir?" sorusuna

öğrencilerin %27'si yanlış ve %73'ü doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Rana ve Mert aynı yaşadadır. Mert 25 yaşındayken yılda 2.000 TL tasarruf yapmaya başlamıştır. Rana 50 yaşında, emeklilik için hiç tasarrufu olmadığını farkına varınca yılda 4000 TL tasarruf yapmaya başlar. Şimdi ikisi de 75 yaşındadırlar. Hangisinin emeklilik hesabında daha çok para vardır?” sorusuna öğrencilerin %50'si yanlış ve %50'si doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Zeynep ve Murat'ın yeni doğmuş Temel para bilgisi bebekleri var. Ellere geçen paranın Temel para bilgisi bölümünü çocuklarının üniversite eğitimi için yatırım yapmak istiyorlar. Aşağıdakilerden hangisi 18 yılsonunda en yüksek getiri sağlayabilir?” sorusuna öğrencilerin %64'ü yanlış ve %36'sı doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Birçok kişi beklenmedik giderleri karşılamak için kenara para koyar. Elif ve Cem acil durumlar için kenara bir miktar para koymuştur. Elif ve Cem'in acil paraya ihtiyacı olduğunda hemen nakde çevirecekleri bu para için tercih edebilecekleri en elverişsiz (yararsız) yatırım aracı aşağıdakilerden hangisidir?” sorusuna öğrencilerin %70'i yanlış ve %30'u doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Birçok yatırım programı, devlet tarafından garanti altındadır. Aşağıdakilerden hangisi devlet garantisi altında korunmamaktadır?” Sorusuna öğrencilerin %62'si yanlış ve %38'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Ülkemizde banka mevduatına sahip bireylerin parasının bulunduğu banka iflas ederse, devlet bankada parası bulunan bireylerin parasının ne kadarını güvence altına almaktadır?” sorusuna öğrencilerin %82'si yanlış ve %18'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Kazancı yüksek olan Temel para bilgisi yatırımın riski de yüksek olur.” sorusuna öğrencilerin %12’si yanlış ve %88’i doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Yatırım alanlarının çeşitlendirilmesi para kaybetme riskini azaltır” sorusuna öğrencilerin %43’ü yanlış ve %57’si doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Eğer Temel para bilgisi bankada tasarruf hesabınız varsa bu tasarruf hesabından elde ettiğiniz faize ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?” sorusuna öğrencilerin %57’si yanlış ve %43’ü doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

Öğrencilerin Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi sorularına verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde; 9 sorudan oluşan Para İdaresine İlişkin Bilgi sorularından 4 tanesinde doğru cevap oranı yanlış cevap oranından fazladır, 5 soruda yanlış oranı doğru oranından fazladır. Böylece öğrencilerin genel olarak Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi sorularında yanlış oranı doğru oranından fazladır.

Tablo 11. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi Alt Boyutu Dağılımı

		n	%
33. Aşağıdaki hangi koşulda kişinin gelecekte elde edeceği gelirinden ödemek üzere borçlanması akıllıca ve mali açıdan yararlı olacaktır?	Yanlış	263	65
	Doğru	137	35
	Toplam	400	100
34. Aşağıdaki Finansal Okuryazarlık araçların hangisi genellikle harcamalarda kullanılmaz?	Yanlış	118	29
	Doğru	282	71
	Toplam	400	100
35. ATM (Automated Teller Machine) kartları ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğru değildir?	Yanlış	124	31
	Doğru	276	69
	Toplam	400	100
36. Aşağıdaki kredi kartı kullanıcılarının hepsinin aynı miktarda kredi kartı borcu vardır.	Yanlış	172	43
	Doğru	228	57
	Toplam	400	100
37. Güneş kredi kartı için başvuru yapar. Henüz 18 yaşındadır ve kredi kartı geçmişi bulunmamaktadır. Eğer Güneş'e kredi kartı verilirse, kredi kartını veren kuruluş aşağıdakilerden hangisi ile riskini azaltacaktır?	Yanlış	213	55
	Doğru	187	45
	Toplam	400	100
38. Aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?	Yanlış	195	50
	Doğru	205	50
	Toplam	400	100
39. Eğer kredi kartınız çalınmışsa ve siz kartınızın çalındığını 24 saat içinde bankaya bildirdiyeniz hırsızın yaptığı 1000 TL'lik alışverişin maksimum ne kadarından sorumlu olursunuz?	Yanlış	370	93
	Doğru	30	7
	Toplam	400	100

Tablo 11'de görüldüğü gibi, finansal okuryazarlık ölçeği Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi alt boyutu "Aşağıdaki hangi koşulda kişinin gelecekte elde edeceği gelirinden ödemek üzere borçlanması akıllıca ve mali açıdan yararlı olacaktır?" sorusuna öğrencilerin %65'i yanlış ve %35'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

"Aşağıdaki Finansal Okuryazarlık araçların hangisi genellikle harcamalarda kullanılmaz?" sorusuna öğrencilerin %29'u yanlış ve %71'i doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“ATM (Automated Teller Machine) kartları ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğru değildir?” sorusuna öğrencilerin %31’i yanlış ve %69’u doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Aşağıdaki kredi kartı kullanıcılarının hepsinin aynı miktarda kredi kartı borcu vardır.” sorusuna öğrencilerin %43’ü yanlış ve %57’si doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Güneş kredi kartı için başvuru yapar. Henüz 18 yaşındadır ve kredi kartı geçmişi bulunmamaktadır. Eğer Güneş’e kredi kartı verilirse, kredi kartını veren kuruluş aşağıdakilerden hangisi ile riskini azaltacaktır?” sorusuna öğrencilerin %55’i yanlış ve %45’i doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?” sorusuna öğrencilerin %50’si yanlış ve %50’si doğru cevap vermiştir. Bu soruya doğru cevap veren öğrencilerin sayısı yanlış cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

“Eğer kredi kartınız çalınmışsa ve siz kartınızın çalındığını 24 saat içinde bankaya bildirdiyseniz hırsızın yaptığı 1000 TL’lik alışverişin maksimum ne kadarından sorumlu olursunuz?” sorusuna öğrencilerin %93’ü yanlış ve %7’si doğru cevap vermiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin sayısı doğru cevap veren öğrencilerin sayısından fazladır.

Öğrencilerin harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi sorularına verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde; 7 sorudan oluşan Para İdaresine İlişkin Bilgi sorularından 4 tanesinde doğru cevap oranı yanlış cevap oranından fazladır, 3 tanesinde yanlış oranı doğru oranından fazladır. Böylece öğrencilerin genel olarak harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi sorularına yanlış sayısı doğru sayısından fazladır.

Öğrencilerin yanlış cevap verdikleri sorular genel olarak değerlendirildiğinde; en yüksek oranda yanlış cevap verdikleri soruların “tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi” grubunda yer aldığı, bunu sırasıyla “harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi”, “gelir

konusundaki kavramlara ilişkin bilgi”, “temel para bilgisi” ve “para idaresine ilişkin bilgi” grubundaki sorulara ilişkin verilen yanlış cevapların izlediği görülmektedir. Diğer bir deyişle öğrencilerin en yüksek oranda doğru cevap verdikleri sorular “para idaresine ilişkin bilgi” grubunda, en yüksek oranda yanlış cevap verdikleri sorular ise “tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi” sorulardır. Bu sonuçları etki eden faktörün öğrenci hayatının neden olduğu söylenebilir.

4.3. T TEST VE ANOVA SONUÇLARI

Tablo 12. Cinsiyete göre T Testi

		N	\bar{X}	S	t	p
Temel para bilgisi	Erkek	191	2,29	0,82	3,538	0,000
	Kadın	209	1,97	0,98		
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	Erkek	191	2,64	1,21	-2,018	0,044
	Kadın	209	2,89	1,23		
Para idaresine ilişkin bilgi	Erkek	191	2,57	1,22	-0,718	0,473
	Kadın	209	2,65	0,98		
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	Erkek	191	4,39	1,76	-0,440	0,660
	Kadın	209	4,46	1,73		
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	Erkek	191	3,32	1,74	-0,475	0,635
	Kadın	137	3,42			

Tablo 12’de görüldüğü gibi, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, cinsiyet düzeyleri bakımından temel para birimi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda erkeklerin temel para bilgisi kadınlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Cinsiyet düzeyleri bakımından Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda erkeklerin Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi kadınlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Cinsiyet düzeyleri bakımından Para İdaresine İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda cinsiyet düzeylerine göre Para İdaresine İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani kadın ve erkek ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Cinsiyet düzeyleri bakımından Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda cinsiyet düzeylerine göre Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani kadın ve erkek ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Cinsiyet düzeyleri bakımından Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda cinsiyet düzeylerine göre Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani kadın ve erkek ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Tablo 13. Sınıfa Göre ANOVA

		N	$\bar{\chi}$	S	F	p	Fark
Temel para bilgisi	1. sınıf	121	2,38	0,83	8,673	0,000	1. sınıf > 2.sınıf
	2. sınıf	109	1,81	1,03			
	3. sınıf	115	2,06	0,88			
	4. sınıf	55	2,29	0,76			
	Toplam	400	2,12	0,92			
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	1. sınıf	121	2,56	1,12	2,297	0,077	-
	2. sınıf	109	2,81	1,45			
	3. sınıf	115	2,97	1,14			
	4. sınıf	55	2,75	1,08			
	Toplam	400	2,77	1,22			
Para idaresine ilişkin bilgi	1. sınıf	121	2,45	1,20	5,156	0,002	4. sınıf > 1.sınıf
	2. sınıf	109	2,42	0,98			
	3. sınıf	115	2,77	1,12			
	4. sınıf	55	3,00	0,92			
	Toplam	400	2,61	1,10			
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	1. sınıf	121	4,15	1,56	5,935	0,001	4. sınıf > 1.sınıf
	2. sınıf	109	4,17	1,95			
	3. sınıf	115	4,61	1,69			4. sınıf > 2.sınıf
	4. sınıf	55	5,18	1,54			
	Toplam	400	4,43	1,74			
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	1. sınıf	121	3,30	1,74	7,391	0,000	3. sınıf > 2.sınıf
	2. sınıf	109	2,80	1,83			
	3. sınıf	115	3,77	1,66			4. sınıf > 2.sınıf
	4. sınıf	55	3,78	1,36			
	Toplam	400	3,36	1,73			

Tablo 13'te görüldüğü gibi, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, sınıf düzeyleri bakımından temel para birimi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda 1. Sınıfların temel para bilgisi 2.sınıflardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sınıf düzeyleri bakımından Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda sınıf düzeylerine göre Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

1. Sınıf, 2.sınıf, 3. Sınıf ve 4.sınıf öğrencilerinin Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgileri aynıdır.

Sınıf düzeyleri bakımından Para İdaresine İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda 4. Sınıfların para idaresine ilişki bilgi düzeyi 1.sınıflardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sınıf düzeyleri bakımından Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda 4. Sınıfların tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi düzeyi 1 ve 2.sınıflardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sınıf düzeyleri bakımından Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda 3 ve 4. Sınıfların harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyi 2.sınıflardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14. Anne Eğitim Durumuna Gore ANOVA

		N	$\bar{\chi}$	S	F	p	Fark
Temel para bilgisi	İlkokul ve daha az	133	2,03	0,82	3,620	0,053	-
	Ortaokul	101	2,07	0,97			
	Lise	127	2,12	1,02			
	Üniversite ve üstü	39	2,56	0,64			
	Toplam	400	2,12	0,92			
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	133	2,80	1,35	0,430	0,732	-
	Ortaokul	101	2,81	1,16			
	Lise	127	2,78	1,22			
	Üniversite ve üstü	39	2,56	0,91			
	Toplam	400	2,77	1,22			
Para idaresine ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	133	2,77	1,03	3,641	0,053	-
	Ortaokul	101	2,40	1,04			
	Lise	127	2,71	1,10			
	Üniversite ve üstü	39	2,31	1,36			
	Toplam	400	2,61	1,10			
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	133	4,80	1,72	3,785	0,051	-
	Ortaokul	101	4,34	1,86			
	Lise	127	4,28	1,51			
	Üniversite ve üstü	39	3,87	1,99			
	Toplam	400	4,43	1,74			
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	133	3,34	1,88	1,417	0,237	-
	Ortaokul	101	3,32	1,64			
	Lise	127	3,56	1,60			
	Üniversite ve üstü	39	2,92	1,83			
	Toplam	400	3,36	1,73			

Tablo 14'te görüldüğü gibi, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, anne eğitim durumu düzeyleri bakımından temel para birimi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda anne eğitim durumu düzeylerine göre temel para birimi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Annesi ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin temel para bilgisi aynıdır.

Anne eğitim durumu düzeyleri bakımından Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda anne eğitim durumu düzeylerine göre Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Annesi ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi aynıdır.

Anne eğitim durumu düzeyleri bakımından Para İdaresine İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda anne eğitim durumu düzeylerine göre Para İdaresine İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Annesi ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Para İdaresine İlişkin Bilgi aynıdır.

Anne eğitim durumu düzeyleri bakımından Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda anne eğitim durumu düzeylerine göre Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Annesi ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi aynıdır.

Anne eğitim durumu düzeyleri bakımından Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda anne eğitim durumu düzeylerine göre Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Annesi ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi aynıdır.

Tablo 15. Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA

		N	\bar{X}	S	F	p	Fark
Temel para bilgisi	İlkokul ve daha az	81	1,99	0,96	0,783	0,504	-
	Ortaokul	79	2,14	0,87			
	Lise	163	2,18	0,95			
	Üniversite ve üstü	77	2,12	0,87			
	Toplam	400	2,12	0,92			
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	81	2,83	1,49	0,570	0,635	-
	Ortaokul	79	2,63	1,17			
	Lise	163	2,83	1,20			
	Üniversite ve üstü	77	2,73	1,00			
	Toplam	400	2,77	1,22			
Para idaresine ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	81	2,63	1,05	0,855	0,464	-
	Ortaokul	79	2,76	1,08			
	Lise	163	2,60	1,04			
	Üniversite ve üstü	77	2,48	1,29			
	Toplam	400	2,61	1,10			
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	81	4,74	1,69	2,069	0,104	-
	Ortaokul	79	4,51	1,87			
	Lise	163	4,40	1,64			
	Üniversite ve üstü	77	4,06	1,83			
	Toplam	400	4,43	1,74			
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	İlkokul ve daha az	81	3,43	1,82	0,434	0,729	-
	Ortaokul	79	3,16	1,79			
	Lise	163	3,41	1,65			
	Üniversite ve üstü	77	3,39	1,78			
	Toplam	400	3,36	1,73			

Tablo 15'te görüldüğü gibi, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, baba eğitim durumu düzeyleri bakımından temel para birimi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda baba eğitim durumu düzeylerine göre temel para birimi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Babası ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin temel para bilgisi aynıdır.

Baba eğitim durumu düzeyleri bakımından Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda baba eğitim durumu düzeylerine göre Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Babası ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi aynıdır.

Baba eğitim durumu düzeyleri bakımından Para İdaresine İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda baba eğitim durumu düzeylerine göre Para İdaresine İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Babası ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Para İdaresine İlişkin Bilgisi aynıdır.

Baba eğitim durumu düzeyleri bakımından Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda baba eğitim durumu düzeylerine göre Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Babası ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgisi aynıdır.

Baba eğitim durumu düzeyleri bakımından Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda baba eğitim durumu düzeylerine göre Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür. Babası ilkokul ve daha az, ortaokul, lise ve üniversite üstü mezunu olan öğrencilerin Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi aynıdır.

Tablo 16. Aylık Gelire Göre ANOVA

		N	$\bar{\chi}$	S	F	p	Fark
Temel para bilgisi	1000 TL altı	3	2,33	0,58	2,038	0,072	-
	1000-1999	35	1,69	1,05			
	2000-2999	71	2,13	0,88			
	3000-3999	87	2,13	0,96			
	4000-4999	66	2,09	0,87			
	5000 TL ve üstü	138	2,23	0,89			
	Toplam	400	2,12	0,92			
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	1000 TL altı	3	3,33	1,53	0,688	0,633	-
	1000-1999	35	3,06	0,97			
	2000-2999	71	2,77	1,36			
	3000-3999	87	2,82	1,22			
	4000-4999	66	2,71	1,03			
	5000 TL ve üstü	138	2,69	1,29			
	Toplam	400	2,77	1,22			
Para idaresine ilişkin bilgi	1000 TL altı	3	2,00	1,00	1,658	0,144	-
	1000-1999	35	2,86	1,17			
	2000-2999	71	2,51	1,14			
	3000-3999	87	2,64	1,07			
	4000-4999	66	2,85	1,08			
	5000 TL ve üstü	138	2,49	1,08			
	Toplam	400	2,61	1,10			
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	1000 TL altı	3	3,67	1,53	3,021	0,071	-
	1000-1999	35	4,80	2,00			
	2000-2999	71	5,04	1,78			
	3000-3999	87	4,16	1,53			
	4000-4999	66	4,23	1,62			
	5000 TL ve üstü	138	4,30	1,77			
	Toplam	400	4,43	1,74			
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	1000 TL altı	3	2,67	2,08	0,288	0,920	-
	1000-1999	35	3,43	1,90			
	2000-2999	71	3,45	1,60			
	3000-3999	87	3,22	1,56			
	4000-4999	66	3,44	1,87			
	5000 TL ve üstü	138	3,37	1,81			
	Toplam	400	3,36	1,73			

Tablo 16'da görüldüğü gibi, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, aylık gelir düzeyleri bakımından temel para birimi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda aylık gelir düzeylerine göre temel para birimi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Aylık gelir düzeyleri bakımından Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda aylık gelir düzeylerine göre Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Aylık gelir düzeyleri bakımından Para İdaresine İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda aylık gelir düzeylerine göre Para İdaresine İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Aylık gelir düzeyleri bakımından Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda aylık gelir düzeylerine göre Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Aylık gelir düzeyleri bakımından Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda aylık gelir düzeylerine göre Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Tablo 17. Ailedeki Kişi Sayısına Göre ANOVA

		N	$\bar{\chi}$	S	F	p	Fark
Temel para bilgisi	1 kişi	4	3,00	0,00	5,394	0,000	1 kişi > 2 kişi
	2 kişi	7	2,14	0,38			1 kişi > 3 kişi
	3 kişi	69	1,80	0,99			1 kişi > 4 kişi
	4 kişi	186	2,32	0,78			1 kişi > 5 kişi
	5 kişi	85	2,07	1,03			1 kişi > 6 kişi
	6 kişi ve üstü	49	1,84	0,99			ve üstü
	Toplam	400	2,12	0,92			
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	1 kişi	4	2,50	1,73	1,850	0,102	-
	2 kişi	7	3,29	0,49			
	3 kişi	69	2,67	1,42			
	4 kişi	186	2,94	1,02			
	5 kişi	85	2,52	1,25			
	6 kişi ve üstü	49	2,69	1,53			
	Toplam	400	2,77	1,22			
Para idaresine ilişkin bilgi	1 kişi	4	2,25	0,50	3,342	0,106	-
	2 kişi	7	3,71	0,49			
	3 kişi	69	2,35	1,10			
	4 kişi	186	2,66	1,15			
	5 kişi	85	2,48	1,05			
	6 kişi ve üstü	49	2,90	0,96			
	Toplam	400	2,61	1,10			
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	1 kişi	4	3,50	0,58	1,847	0,103	-
	2 kişi	7	4,71	0,76			
	3 kişi	69	4,81	2,23			
	4 kişi	186	4,47	1,51			
	5 kişi	85	4,04	1,69			
	6 kişi ve üstü	49	4,43	1,89			
	Toplam	400	4,43	1,74			
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	1 kişi	4	3,25	1,89	2,432	0,094	-
	2 kişi	7	5,29	1,25			
	3 kişi	69	3,62	1,71			
	4 kişi	186	3,33	1,72			
	5 kişi	85	3,14	1,68			
	6 kişi ve üstü	49	3,22	1,82			
	Toplam	400	3,36	1,73			

Tablo 17’de görüldüğü gibi, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, ailedeki kişi sayısı bakımından temel para birimi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda ailedeki kişi sayısı 1 olan öğrencilerin temel para birimi bilgisi ailedeki kişi sayısı 2, 3, 4, 5 ve 6 kişi ve üstü olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ailedeki kişi sayısı bakımından Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda ailedeki kişi sayısına göre Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Ailedeki kişi sayısı bakımından Para İdaresine İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda ailedeki kişi sayısına göre Para İdaresine İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Ailedeki kişi sayısı bakımından Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda ailedeki kişi sayısına göre Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Ailedeki kişi sayısı bakımından Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda ailedeki kişi sayısına göre Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Tablo 18. Ana Bilim Dalına Göre ANOVA

		N	\bar{X}	S	F	p	Fark
Temel para bilgisi	İşletme veya ekonomi	293	2,16	0,88	3,533	0,008	-
	Mühendislik	5	1,20	1,10			
	Sağlık	30	2,37	0,93			
	Sosyal bilimler	55	1,82	1,06			
	Diğer	17	2,18	0,73			
	Toplam	400	2,12	0,92			
	Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	İşletme veya ekonomi	293	2,76	1,20	4,151	0,003
Mühendislik		5	1,20	1,64			
Sağlık		30	3,37	1,30			
Sosyal bilimler		55	2,64	1,18			
Diğer		17	2,82	1,13			
Toplam		400	2,77	1,22			
Para idaresine ilişkin bilgi		İşletme veya ekonomi	293	2,67	1,10	4,194	0,002
	Mühendislik	5	2,40	0,55			
	Sağlık	30	2,87	0,94			Sağlık > Diğer
	Sosyal bilimler	55	2,49	1,07			
	Diğer	17	1,65	1,17			
	Toplam	400	2,61	1,10			
	Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	İşletme veya ekonomi	293	4,48	1,71	1,424	0,225
Mühendislik		5	3,60	2,19			
Sağlık		30	4,33	1,54			
Sosyal bilimler		55	4,55	1,88			
Diğer		17	3,59	1,84			
Toplam		400	4,43	1,74			
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi		İşletme veya ekonomi	293	3,36	1,71	1,081	0,365
	Mühendislik	5	2,00	1,22			
	Sağlık	30	3,57	1,99			
	Sosyal bilimler	55	3,27	1,58			
	Diğer	17	3,71	2,11			
	Toplam	400	3,36	1,73			

Tablo 18'te görüldüğü gibi, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, ana bilim dalı bakımından temel para birimi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda ana bilim dalına göre Temel para bilgisi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Ana bilim dalı bakımından Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda ana bilim dalı sağlıklı olan öğrencilerin gelir konusunda kavramlara ilişkin bilgisi ana bilim dalı mühendislik olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ana bilim dalı bakımından Para İdaresine İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Bu durumda ana bilim dalı sağlıklı olan öğrencilerin Para İdaresine İlişkin Bilgisi ana bilim dalı işletme veya ekonomi ve diğer ana bilim dalı olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ana bilim dalı bakımından Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda ana bilim dalına göre Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

Ana bilim dalı bakımından Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0,05$). Bu durumda ana bilim dalına göre Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi benzer dağılım gösterdiği, yani grup ortalamalarının eşdeğer düzeyde oldukları görülmüştür.

4. 4. KORELASYON VE REGRESYON ANALİZİ SONUÇLARI

Tablo 19. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Toplam Puan Ve Alt Boyutları Arasındaki İlişki Analizi

	Temel para bilgisi	Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	Para idaresine ilişkin bilgi	Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	Finansal Okuryazarlık
Temel para bilgisi	r 1					
	p					
	N 259					
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	r ,214**	1				
	p ,001					
	N 259	259				
Para idaresine ilişkin bilgi	r ,079	,262**	1			
	p ,203	,000				
	N 259	259	259			
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	r ,115	,241**	,351**	1		
	p ,066	,000	,000			
	N 259	259	259	259		
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	r ,130*	,126*	,330**	,317**	1	
	p ,037	,043	,000	,000		
	N 259	259	259	259	259	
Finansal Okuryazarlık	r ,401**	,555**	,635**	,729**	,693**	1
	p ,000	,000	,000	,000	,000	
	N 259	259	259	259	259	259

** p < 0.01

* p < 0.05

Tablo 19'da görüldüğü gibi, finansal okuryazarlık ile temel para bilgisi arasında $r=0.401$ düzeyinde pozitif yönlü ve orta düzeyde, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi arasında $r=0.555$ düzeyinde pozitif yönlü ve orta düzeyde, Para idaresine ilişkin bilgi arasında $r=0.635$ düzeyinde pozitif yönlü ve orta düzeyde,

Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi arasında $r=0,729$ düzeyinde pozitif yönlü ve yüksek düzeyde ve Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi arasında $r=0.693$ düzeyinde pozitif yönlü ve orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir ifade Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi ve Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi ile temel para bilgisi arasında $r=0.130$ düzeyinde pozitif yönlü ve zayıf düzeyde, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi arasında $r=0.126$ düzeyinde pozitif yönlü ve zayıf düzeyde, Para idaresine ilişkin bilgi arasında $r=0.330$ düzeyinde pozitif yönlü ve orta düzeyde, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi arasında $r=0,317$ düzeyinde pozitif yönlü ve yüksek düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir ifade Temel para bilgisi, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi düzeyi arttıkça Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi ile Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi arasında $r=0.241$ düzeyinde pozitif yönlü ve zayıf düzeyde, Para idaresine ilişkin bilgi arasında $r=0.351$ düzeyinde pozitif yönlü ve orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir yandan Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, Para idaresine ilişkin bilgi düzeyi arttıkça Tasarruf ve yatırıma ilişkin düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

Para idaresine ilişkin bilgi ile Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi arasında $r=0.262$ düzeyinde pozitif yönlü ve zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bunların yanında Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi düzeyi arttıkça Para idaresine ilişkin bilgi ilişkin düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

Temel para bilgisi ile Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi arasında $r=0.214$ düzeyinde pozitif yönlü ve zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir ifade Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi düzeyi arttıkça temel para bilgisine ilişkin düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 20. Temel Para Bilgisi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	R ²	F	p
	B	Std. Hata	β					
	1 Sabit	11,290	0,606					
Temel para bilgisi	1,840	0,262	0,401	7,026	0,000			

a. Bağımlı Değişken: Finansal Okuryazarlık

Tablo 20 incelendiğinde, tahmin gücü %16,1 olan modelin ($F=49,359$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, temel para bilgisi boyutunun ($\beta=0,401$, $p < 0.05$) finansal okuryazarlığa etki ettiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyinin %16'sının temel para bilgisi düzeyinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Tablo 21. Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	R ²	F	p
	B	Std. Hata	β					
	1 Sabit	9,840	0,546					
Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi	1,922	0,180	0,555	10,702	0,000			

a. Bağımlı Değişken: Finansal Okuryazarlık

Tablo 21 incelendiğinde, tahmin gücü %30,8 olan modelin ($F=114,527$, $p<0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi boyutunun ($\beta=0,555$, $p < 0.05$) finansal okuryazarlığa etki ettiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyinin %31'inin Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi düzeyinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Tablo 22. Para İdaresine İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	R ²	F	p
	B	Std. Hata	β					
1 Sabit	8,884	0,521		17,068	0,000	0,403	173,371	0,000
Para idaresine ilişkin bilgi	2,436	0,185	0,635	13,167	0,000			

a. Bağımlı Değişken: Finansal Okuryazarlık

Tablo 22 incelendiğinde, tahmin gücü %40,3 olan modelin (F=173,371, p<0.05) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, Para idaresine ilişkin bilgi boyutunun ($\beta=0,635$, p < 0.05) finansal okuryazarlığa etki ettiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyinin %40'ının Para idaresine ilişkin bilgi düzeyinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Tablo 23. Tasarruf Ve Yatırıma İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	R ²	F	p
	B	Std. Hata	β					
1 Sabit	7,521	0,484		15,551	0,000	0,532	292,020	0,000
Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi	1,767	0,103	0,729	17,089	0,000			

a. Bağımlı Değişken: Finansal Okuryazarlık

Tablo 23 incelendiğinde, tahmin gücü %53,2 olan modelin (F=292,000, p<0.05) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi boyutunun ($\beta=0,729$, p < 0.05) finansal okuryazarlığa etki ettiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyinin %53'ünün Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi düzeyinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Tablo 24. Harcama Ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi Alt Boyutunun Finansal Okuryazarlığa Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	R ²	F	p
	B	Std. Hata	β					
1 Sabit	9,578	0,410		23,351	0,000	0,481	238,024	0,000
Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi	1,683	0,109	0,693	15,428	0,000			

a. Bağımlı Değişken: Finansal Okuryazarlık

Tablo 24 incelendiğinde, tahmin gücü %48,1 olan modelin (F=238,024, p<0.05) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi boyutunun ($\beta=0,693$, p < 0.05) finansal okuryazarlığa etki ettiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyinin %48'inin Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Tablo 25. Hipotezler ve Kabul/Red Sonuçları

NO	HİPOTEZLER	KABUL/RED
H1	Üniversite öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi orta düzeydedir.	KABUL
H2	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL
H3	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL
H4	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H5	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, babanın öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	RED
H6	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, aylık toplam aile gelir miktarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.	RED
H7	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, öğrenim gördükleri ana alana göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL
H8	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, ailedeki kişi sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	KABUL
H9	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Temel para bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H10	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H11	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Para idaresine ilişkin bilgi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H12	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H13	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H14	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Temel para bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.	KABUL
H15	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.	KABUL
H16	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Para idaresine ilişkin bilgi arasında olumlu bir etkisi vardır.	KABUL
H17	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.	KABUL
H18	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile Harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgisi arasında olumlu bir etkisi vardır.	KABUL

SONUÇ

Finansal okuryazarlık konusunda geçmiş dönemde ülke ve dünya çapında yapılan çalışmalar ve oluşturulan eserler incelendiğinde, finansal olaylar hakkında fikir sahibi olacak bireylerin bu düşünceye ulaşabilmesi için gerekli bilgi ve donanıma sahip olmaları gerektiği ortaya konulmuştur. Bu bilgiye erişim ve erişilen bilginin bireylere ve kitlelere ulaştırılması için doğru yayılma politikalarının oluşturulması ve bu politikalar ışığında denetimli bir şekilde ilerlenmesi gerektiği görüşü geneli temsil etmektedir.

Konu hakkında ortaya konulan eserlerden elde edilen bilgiler genel olarak finansal okuryazarlık konusunun bireysel gelişimlere bağlı olarak ulusal ve uluslararası ekonomi modelleri içinde değişimler görüldüğünü ortaya koymaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireylerden oluşan toplumlarda yatırım araçlarının daha aktif kullanıldığı, uluslara mensup kişilerin hayatlarının her finansal adımında daha özgüvenli davrandığı görülmüştür. Bireyin bu tavrına bağlı olarak ekonomik büyümenin önünün açıldığı ve ülkelerin bütçeleme ve benzeri finans politikalarında daha doğru hareket edebildiği gözlemlenmiştir.

Finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenmesinde para idaresi, tasarruf, yatırım, harcama ve borçlanma gibi unsurların kullanımı ve yorumlanması konusunda bireye büyük katkıları olduğu görülmüştür. Bireylerin, ülkeleri hangi ekonomik modelle yönetilirse yönetilsin elde ettikleri donanım ve bilgi sayesinde seçimlerinde kendinden emin adımlar attıkları, daha az zarar uğradıkları ve bunun sonucunda daha az pişmanlık duyduğu görülmüştür.

Dünya genelinde her geçen gün yükselen bir düzeyde yer alan küreselleşen ekonomi modelleri de finansal okuryazarlık konusu ile bağlantılı bir gelişim süreci göstermektedir. Küresel ekonomi modelinin içinde bulunan ülkelerde değişen ekonomik koşulların bireye etkisi olduğu gibi, finansal unsurlar hakkında yeterli donanıma sahip bireylerin de yaptığı ya da yapmadığı ekonomik hareketleri ile bu ülkelerin genel gidişatında rol oynadığı bilinmektedir. Dış müdahaleye oldukça açık olan gelişmekte olan ülkeler ekonomilerinde yaşanan dalgalanmalardan en az zarar gören kitlenin, finansal okuryazarlık düzeyi en üst seviyede olanlardan oluştuğu görülmüştür. Bunun nedeni iste üst düzey finansal okuryazarların verdikleri

kararlarda ısrarcı olma ve daha az hata yapma gibi önemli özelliklere sahip olmaları olarak gösterilmektedir.

Gelişim ve ilerleyiş durumlarına bakıldığında finansal okuryazarlık konusunda demografik etmenlerin de değerlendirilmesi gerektiği görülmüştür. Yaş, cinsiyet, yaşam alanı, bireyi olunan kitleler ve coğrafyaların konu üzerinde etki gösteren faktörler olduğu belirlenmiştir. Erken yaş ve ileri yaş dönemlerinin insanların karar vermede zorluk çektikleri dönemler olduğu, kadınların erkeklere göre finansal duruş konusunda daha zayıf kaldığı, gelişmiş ülke vatandaşlarının geliştirmekte olanlara nazaran daha yüksek seviyede finansal okuryazarlık yetenekleri gösterdiği araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen anket sonuçları değerlendirildiğinde, öğrencilerin temel para bilgisi konusu hakkında bilgi seviyesinin ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sorulan sorulara büyük oranda doğru cevap verdiği görülürken, temel para bilgisi seviyesinin erkek öğrencilerin kadın öğrencilere, 1. sınıfların öğrencilerinin 2.sınıf öğrencilere, ailesi 1 kişiden ibaret olan öğrencilerin ailedeki kişi sayısı birden fazla olan öğrencilere göre daha iyi durumda olduğu belirlenmiştir.

Yine anket çalışması sonucunda öğrencilerin gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi sorularına verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde bu kavrama yönelik bilgi düzeyinin de orta seviyenin biraz üzerinde kaldığı görülmüştür. Kategorizasyona bağlı değerlendirmede ise ana bilim dalı sağlık olan öğrencilerin gelir konusunda kavramlara ilişkin bilgisi ana bilim dalı mühendislik olan öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür.

Ankette öğrencilerin para idaresine ilişkin bilgi seviyesini ölçen sorulara verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde başarı seviyesinin %80 seviyelerinde olduğu belirlenmiştir. Aynı sorular içinde yapılan sınıflandırma sonucunda üst sınıf öğrencilerinin para idaresine ilişkin bilgi düzeyinin 1.sınıflardan, ana bilim dalı sağlık olan öğrencilerin ana bilim dalı işletme, ekonomi veya diğer ana bilim dalı olan öğrencilerden yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Öğrencilerin tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi sorularına verdikleri yanıtlara bakıldığında konu hakkında bilgi seviyesinin düşük seyrettiği görülmüştür. Son sınıf öğrencilerinin tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi düzeyinin 1 ve 2.sınıflardan yüksek

olduğu görülmüştür. Öğrencilerin harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi sorularına verdikleri yanıtlara bakıldığında da bilgi düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmıştır. 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin konu hakkındaki bilgi düzeyinin 2.sınıflardan yüksek olduğu görülmüştür.

Anket sonuçlarının olumlu ve olumsuz sonuçları ele alınarak yapılan genel değerlendirmede öğrencilerin bilgi seviyeleri konulara göre düşükten yükseğe “tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi”, “harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi”, “gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi”, “temel para bilgisi” ve “para idaresine ilişkin bilgi” grupları olarak sıralandığı görülmektedir. Diğer bir ifade öğrencilerin bilgi seviyesinin en yüksek olduğu alan “para idaresine ilişkin bilgi” başlığı altındaki konular iken, en düşük olduğu alan “tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi” başlığı altındaki konulardır. Çalışmaya katılan öğrencilerin geneli değerlendirildiğinde finansal okuryazarlık düzeylerinin %46 olduğu ve orta düzeyde kaldığı belirlenmiştir.

Elde edilen tekil sonuçlar karma halde ele alındığında temel para bilgisi, gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, para idaresine ilişkin bilgi, tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi ile harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgi düzeyleri arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin de artış gösterdiği görülmüştür.

Bütün bu sonuçlar değerlendirildiğinde, öğrencilerin finansal okuryazarlık konusundaki bilgi seviyesinin orta düzeyde kalmasında yaşam standartları ve yaşam şekillerinin rol oynadığı belirlenmiştir. Yapılan anketlerde farklı sınıflar ve farklı bilim dalları öğrencilerinin birbirinden ayırık sonuçlar ortaya koymaları bu durumu desteklemektedir.

Öğrenci kitlesinin finansal okuryazarlık konusunda genel olarak kalkındırılması ve geliştirilebilmesi için eğitime muhtaç oldukları görülmektedir. Verilecek eğitimlerde esas hedefin, öğrenci kitlesinin finansal olaylar karşısında ortaya koyacağı tutum ve davranışların geliştirilmesine yönelik olması gerektiği de anlaşılmaktadır. Nitekim verilmeyen bu eğitimlerin sonuçları, önemli düzeyde bir finansal bilgi eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaygın olarak kullanılan OECD tanımına göre, yatırımcıların bilgilendirme ve öğretme, finansal riskler ve fırsatlar hakkında bilinçlendirme, bilinçli seçimler yapma, yardım için nereye gidebilirler ve mali destek için güven ve yetenek geliştirme

yoluyla finansal ürünler ve yardım için nereye başvuracaklarını öğrenmelerini, finansal refahlarını destekleyecek bir güven ve yetenek geliştirmelerini sağlayan süreçtir. Bu nedenle, finansal farkındalık yaratmanın temelleri bireylerin bütçelerini yönetmek, gelir ve giderleri düzenlemek, yatırımları ve tasarrufları etkili bir şekilde yönetmek ve olası zararlardan korumaktır.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar ise şu şekilde özetlenebilir;

- Erkek öğrencilerin temel para bilgisi kadınlara nazaran daha yüksektir,
- 1. sınıf öğrencilerin temel para bilgisi 2. sınıf öğrencilerinden daha yüksektir,
- 4. sınıf öğrencilerin para idaresi bilgisi 1. sınıf öğrencilerinden daha yüksektir,
- 4. sınıf öğrencilerin tasarruf ve yatırım yapmaya yönelik bilgisi seviyesi 1. ve 2. sınıf öğrencilerinden daha yüksektir,
- 3. ve 4. sınıf öğrencilerin harcama ve borçlanmaya yönelik bilgisi seviyesi 2. sınıf öğrencilerinden daha yüksektir,
- Sağlık anabilim dalı öğrencilerinin gelir konusuna ilişkin kavramlara yönelik bilgi seviyesi mühendislik anabilim dalı öğrencilerine göre daha yüksektir,
- Sağlık anabilim dalı öğrencilerinin para idaresine ilişkin kavramlara yönelik bilgi seviyesi işletme veya ekonomi anabilim dalı öğrencilerine göre daha yüksektir.

Ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde finansal okuryazarlık düzeyi temel para bilgisi, gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi, para idaresi bilgisi ve tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgiye ait seviye artıkça yükseliş göstermektedir. Yine aynı kavramlara yönelik bilgi seviyesinin artışına bağlı olarak harcama ve borçlanmaya ait bilgi düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

Benzer olarak gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi ve para idaresi bilgisi düzeyi arttıkça tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi seviyesi de yükseliş göstermeye başlamıştır. Gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi seviyesi artışıyla para idaresi bilgisi düzeyi ve temel para bilgisine ilişkin bilgi düzeyi de artışa geçmiştir.

Çalışma sonunda elde edilen bu sonuçlara bakılarak finansal okuryazarlık seviyesine olumlu etki edeceği ve eksikliklerin giderilmesine yardımcı olacağı düşünülen bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır;

- Temel para bilgisinin geliştirilmesi için ihtiyaç duyan kitlelere yönelik eğitim programları düzenlenmeli ve bu kitleler bu programlara özendirilmeli ve yönlendirilmelidir,
- Gelir, tasarruf ve yatırım konuları hakkındaki kavramları tanımaktan uzak olan özellikle düşük ve orta gelirli kitlelere finans piyasalarına kazandırıcı kredi, adi ortaklık gibi fırsatlar sunularak aktif finans hayatına katılımları sağlanmalıdır,
- Çeşitli reklam ve afişlerle finans alanında yaşanan temel gelişmeler bireylere ve kitlelere duyurulmalı, ilgileri bu konulara çekilerek üzerinde akıl yürütmeye yönlendirilmelilerdir,
- Tüketim konusunda tamamen dengesiz ve yetersiz tavır sergileyen bireyleri doğru seçimlere itecek finans piyasası çalışanları yetiştirilmelidir,
- Oluşturulacak geliştirme ve eğitim programlarında tüm demografik etmenler hesaba katılmalı, ülke sosyal yapısı ve buna bağlı dinamikler göz ardı edilmemelidir,
- Harcama ve borçlanmaya sevk edilecek bireylerin ve kitlelerin merakları giderilmeli, bu meraklarının endişeye dönüşmesi engellenmelidir.
- Dengeli bir ülke ekonomik programı benimsenerek ülke yatırıma açık halde tutulmalı, bunun ışığında gelişen finansal okuryazar kitlelerden faydalanılmalıdır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- ADELE Atkinson and ANNE Messy Flore, **Measuring Financial Literacy: Results of OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study**, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2012
- BAYRAM Saliha Seçil, **Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Eskişehir, 2010
- BDDK, **Finansal Tüketicinin Korunmasına İlişkin Düzenlemeler**, 2014
- CAPUANO A. and RAMSAY I., **What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy**, Social Influences and Behavioural Economics, Financial Literacy Project, Research Report, The University of Melbourne, 220, 2011
- CAROLYNNE Mason, L.J. and RICHARD Wilson M. S., **Conceptualising Financial Literacy**, Loughborough University Business School, 2000
- EĞİLMEZ Mahfi, **Küresel Finans Krizi Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013
- ETİKE Yurdaer, **Paranın Dili Finansal Okuryazarlık**, 1. Baskı, Scala Yayınları, 2016
- GÖKMEN Habil, **Finansal Okuryazarlık**, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2012
- GÜNDOĞDU Aysel, **Finansal Piyasalar Ve Kurumlar**, Seçkin Yayınevi, 2016
- HAYTA Ateş Beyazıt, **Aile Finans Sistemi İlişkileri**. Gazi Kitabevi, Ankara, 2011
- İÇKE Başak Turan, **Finansal Okur Yazarlık**, 1. Baskı, Beta Yayınları, 2017
- KAZBEK Aygün, **Finansal Tablolar Okuryazarlığı**, Karahan Kitabevi, Adana, 2015
- KEMPSON, E. **Framework for the Development of Financial Literacy Baseline Surveys: A First International Comparative Analysis**, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 1, 2009
- Kürşat, **Uluslararası Finansman.**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2012
- MASON, C.L.J., WILSON, R.M.S., **Conceptualising Financial Literacy..Loughborough: Business School**, Loughborough University, 2000
- OECD, **Economic Forecast Summary**, 2012
- OECD, **International Conference On Financial Education: Taking Financial Literacy To The Next Level: Important Challenges And Promising Solutions**, Washington D.C., 2008
- OECD/INFE, **International Prewiews**, 2012
- OKKA Osman, **Finansal Yönetim: Teori Ve Çözümlü Problemler**, 4. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2010
- PARAMASIVAN, C. and SUBRAMANIAN, T. **Financial Management**, New Age International Publishers, Delhi, India, 2009
- PARASIZ İlker, **Para, Banka ve Finansal Piyasalar**. 7. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2009
- ŞARLAK Zeynel, **Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi**, 2.Baskı. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Nakış Ofset, İstanbul, 2012
- TEMİZEL Fatih, **Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2010
- The Economist, **Financial Literacy: Getting it Right on the Money**, 2008

Wagland Suzanne, "**Financial Literacy in the Context of Literacy in General**", Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference, 2006
ZARAKOLU Avni, **Bankacılar İçin Para ve Kredi Birliği**, 9. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku YALÇINER Araştırma Enstitüsü; Yayın No : 232., Ankara, 1989

MAKALELER

- ANNAMARIA Lusardi and MITCHELL Olivia S. "Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education", **Michigan Retirement Research Center**, Working Paper 144, 2007
- BİRD Carolyn L., ŞENER Arzu and COŞKUNER Selda, "Visualizing Financial Success: Planning is Key", **International Journal of Consumer Studies**, Vol: 38, No: 6, 2014
- BRYCE Jorgensen L. and JYOTI Savla, "Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization", **Family Relations**, Vol: 59, No: 10, 2010
- DİKKAYA Mehmet ve DENİZ Fatih, "Ekonomik Küreselleşmenin Yol Açtığı Problemler: Teorik Bir Bakış", **Uluslararası Yönetim İşletme ve İktisat Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 3, 2006
- ERSOY Seher, "Çocuklara Para Yönetimini Öğretmede Ebeveyn Rehberliği", **SAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 15, 2008
- GAVCAR Erdoğan ve KARATAŞ Muhammed, "Bazı Meslek Gruplarının Tasarruf Eğilimlerinin Araştırılması (Muğla İli Örneği)", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 2, 2001.
- GÜVENÇ Hülya, "Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık", **İlköğretim Online**, Cilt: 16, Sayı: 3, 2017
- HAIYANG Chen and VOLPE Ronald P., "An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students", **Financial Services Review**, Vol: 7, Issue 2, 1998
- KURBANOĞLU Serpil S., "Bilgi Okuryazarlığı: Kavramsal Bir Analiz", **Türk Kütüphaneciliği**, Cilt: 24, Sayı: 4, 2010
- LEWIS Mandell and SCHMID Klein L., "The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior", **Journal of Financial Counseling and Planning**, Vol: 20, No: 1, 2009
- MILLER Merton H., "Debt and Taxes", **The Journal Of Finance**, Vol: XXXII, No: 2, 1977, <https://www2.bc.edu/thomas-chemmanur/phdfincorp/MF891%20papers/Miller%20tax%201977.pdf> (Erişim Tarihi: 15.03.2018)
- NOFSİNGER J.R (2011),"Household behavior and boom /bust cycles", **Journal of Financial Stability** Vol: 6, No: 4, 2011
- NORMAN Adam Son, "Importance Of Financial Education İn Making İnformed Decision On Spending", **Journal Of Economics And International Finance** Vol. 2 (10), 2010, http://www.academicjournals.org/article/article1379511994_Norman.pdf (Erişim Tarihi: 11.02.2018)
- SEYİDOĞLU Halil, "Uluslararası Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2003
- TAFT M. K. ve diğerleri, "The Relation between Financial Literacy, Financial Wellbeing and Financial Concerns", **International Journal of Business and Management**, 2013
- TEMİZEL Fatih ve BAYRAM Fatih, "Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 11, 2011

USUL Hayrettin, BEKÇİ İsmail ve EROĞLU A. Hüsrev, Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo- Ekonomik Etkenler. **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 19, 2002

TEZLER

BAYRAM Seçil S., Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

CLIFF A. Robb, "College Students and Credit Card Use: The Effect of Personal Financial Knowledge on Debt Behavior". University of Missouri-Columbia, 2007 (**Yayınlanmış Doktora Tezi**)

ÇELİK Fecir Şengöz, Uluslararası Piyasalarda Spekülatif Para ve Sermaye Hareketliliği ve Tobin Vergisi Carry Trade, Hedge Fonlar ve Diğer Hareketler, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2008 (**Yayınlanmış Maliye Uzmanlığı Yeterlilik Tezi**)

DANIKA Kieschnick A. "Financial Knowledge Levels and Savings Behaviors of Bermudian High School Seniors at CedarBridge Academy". Iowa State University, 2006 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

KILIÇ Yunus, Finansal Okuryazarlık Ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Gaziantep Ve Çevre İlleri İçin Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2016 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

KÜÇÜKASLAN Abdullah, Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci Ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Bilim Dalı, 2017 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

MERMER İrem, Tüketici Güven Endeksi Ve Hisse Senedi Getirileri İlişkisi: BIST Üzerine Bir Uygulama, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara, 2014 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

PATRICIA Mullins, "Financial Knowledge and Communication of Teenagers and Their Parents", Texas Woman University, 2007 (**Yayınlanmış Doktora Tezi**)

RAMON L. Reyes, "The Psychological Meanings of Money". Alliant International University, 2006 (**Yayınlanmış Doktora Tezi**)

SARAÇ Esra, Finansal Okuryazarlık Ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kütahya, 2014 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

RAPORLAR

OECD, Russia's G20 ve OECD General Reports, 2013

TCMB, Finansal İstikrara Yönelik Gelişmeler, 2013

T.C. Kalkınma Bakanlığı, Stratejik Planı, 2014

PISA Reports, 2012

IAN Hathaway ve SAMEER Khatiwada, Do Financial Education Programs Work?, Federal Reserve Bank of Cleveland., 2008

World Bank, General Finance Reports, 2009

President's Advisory Council on Financial Literacy [PACFL], 2008

WAGLAND Suzanne. "Financial Literacy in the Context of Literacy in General" Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference., 2006

Lusardi, Annamaria ve Mitchell, S. Olivia, "Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare?", NBER Working Paper Series, Working Paper 13750., 2008
OECD, Economic Forecast Summary, 2009
ÖZÇAM Mustafa, Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye için Öneriler, Ankara: Sermaye Piyasası Araştırma Raporu. 2006
ORTON L., "Financial Literacy: Lessons from International Experience", CPRN Research Report, Canadian Policy Research Networks. 2007
HOPLEY, V., "Financial Education: What is it and What Makes it So Important?", Community Reinvestment Report, , Federal Reserve Bank of Cleveland, 2003
AKBAY Oktay Salih, Küresel Finansal Krizin Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme, Namık Kemal Üniversitesi, 2011
TÜİK Derlemeleri, 2015

İNTERNET KAYNAKLARI

BALBAS Garcia Pintos, "The role of financial institutions: an approach from the Spanish Savings Banks", Microfinance, 2008, http://www.emnconference.org/archives/data/file/section_nos_services/publications/magazine/magazine_4.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2018)
TÜRKİYE EKONOMİ BANKASI, **Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi**, 2014, <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (Erişim Tarihi: 10.09.2017)
TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI (TCMB), **Dünyada ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim**, 2011, http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/3b95f7ac-a33f-467f-89c9-ffeaa012c4a1/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES (Erişim Tarihi: 22.01.2018)
MİLLER Margaret, GODFREY Nicholas, LEVESQUE Bruno ve STARK Evelyn, **The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers**. World Bank, DFID, OECD, and CGAP joint note, Washington, DC, 2009, <http://brigaders.wdfiles.com/local-files/professional%3Abusinessproject-resources/Financial%20Literacy.pdf>
Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi, Borcunu Ödemeyen Bireysel Kredi ve Bireysel Kredi Kartı Borçluların Sayısı (Yıllık). İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi, <http://www.riskmerkezi.org/tr-TR/istatistikBilgiler.aspx> (erişim: 12.10.2018).
Vassar College, Ellen Swallow Richards, Vassar Encyclopedia, 2005, <http://vcencyclopedia.vassar.edu/alumni/ellen-swallow-richards.html> (Erişim Tarihi: 20.01.2018)
UNESCO, Herkes İçin Eğitim (EFA) Küresel İzleme Raporu, 2006, <http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/2006.pdf> (Erişim Tarihi: 08.02.2018)
NFCC (National Foundation for Credit Counselling) , 2007
SERMAYE PİYASASI KURULU (SPK), **2014-2016 Stratejik Plan**, 2014, <http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=1005&ext=pdf> (Erişim Tarihi: 13.01.2018),
www.worldbank.org, Development and Knowledge Report, 2012 (Erişim Tarihi: 28.02.2018)
Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, "Finansal Okuryazarlık", <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim Tarihi: 04.02.2017),